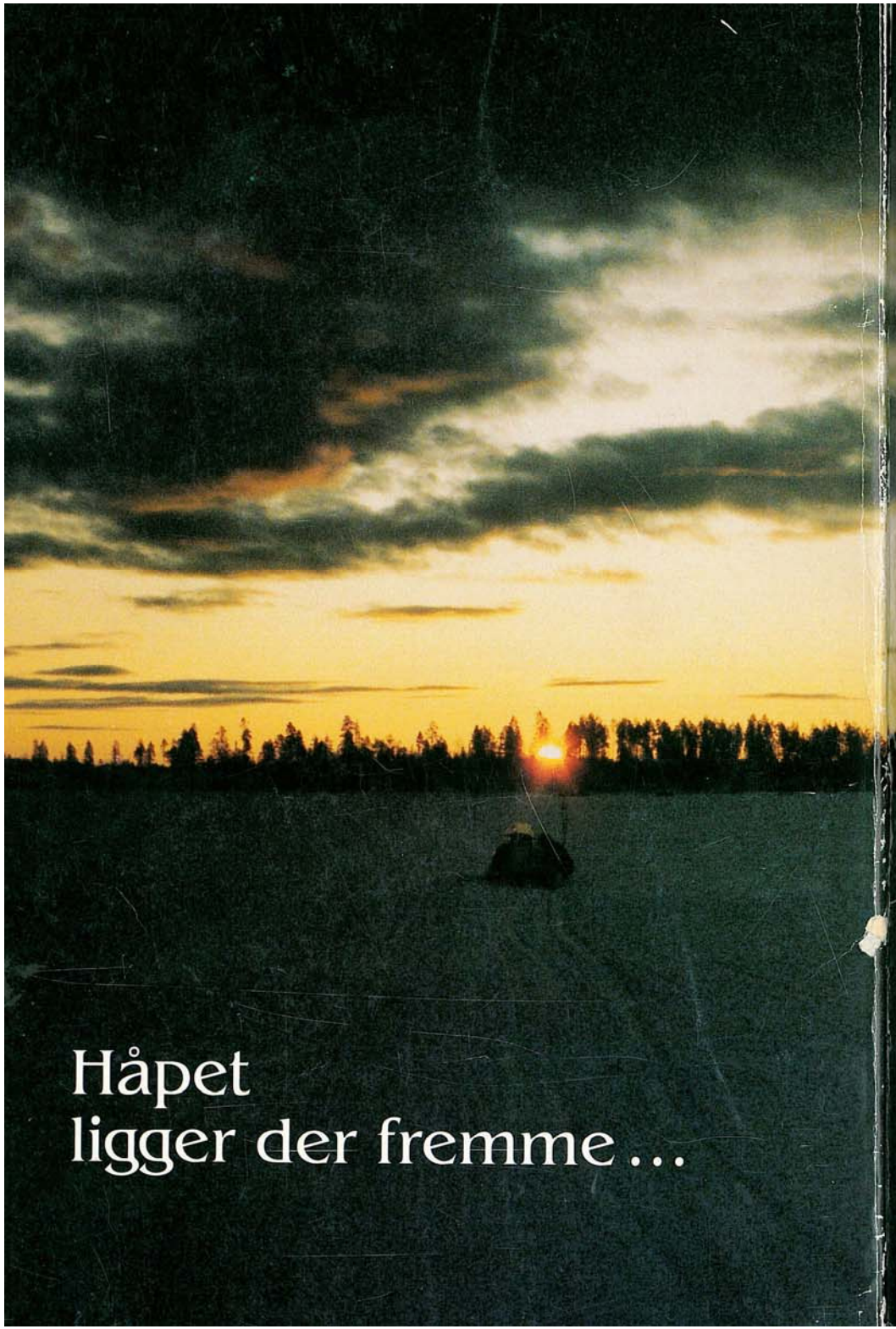

Håpet
ligger der fremme...

REINDRIFTEN I FINNMARK

LOVGIVNING OG DISTRIKTSINNDELING

Reindriften på vandring over grenser...

...mot en ny tid

Forslag til ny distriktsinndeling i Finnmark

Forord

Den samiske reindrift drives fra Finnmark i nord til og med Engerdal kommune i Hedmark i sør. Reindriftsnæringen reguleres og forvaltes i henhold til Lov om reindrift av 9. juni 1978. De arealer som etter denne lov er utlagt til samisk reindrift er forvaltningsmessig inndelt i 6 reinbeiteområder. Finnmark fylke er indelt i to reinbeiteområder. I Vest-Fnnmark reinbeiteområde inngår i tillegg arealer nordfor Lyngenfjorden i Troms fylke. Hvert reinbeiteområde er i henhold til reindriftslovgivningen inndelt i reinbeitedistrikter. For Finnmarks del ble denne inndeling sist foretatt i 1934, og for Nord-Troms delen i 1963.

Det har skjedd mye i samfunnet og i reindriftsnæringen siden inndelingen i 1934. På denne bakgrunn henstilte Reindriftsstyret i desember 1989 til Landbruksdepartementet å utnevne et bredt sammensatt utvalg til å utrede og foreslå en mere hensiktsmessig og tidsaktuell inndeling i reinbeitedistrikter i Finnmark.

Etter at St.meld. 28 (1991–92) var behandlet i Stortinget i juni 1992 oppfordret Landbruksdepartementet i oktober 1992 Reindriftssjefen å sette iverk gjennomgang av distriktsinndelingen i Finnmark og fremme forslag til ny inndeling med bakgrunn i de mål og motiver som var trukket opp i Stortingsmeldingen.

Reindriftssjef Ole K. Sara, reindriftsagronomen for Vest-Finnmark Johan Ingvald Hætta og konsulent Ivar Rushfeldt fra Reindriftskontoret for Øst-Finmark har forestått arbeidet.

Den gjeldende distriktsinndeling i Finnmark ble vedtatt av fylkesmannen i 1934, men hadde sin bakgrunn fra lengere tid tilbake. Vi fant det derfor både nødvendig og riktig å foreta en gjennomgang av lovgivningen om reindrift fra den første lov av.

Framstillingen vår av lovgivningen er ikke ment å være hverken historisk eller juridisk gransking, men en kronologisk presentasjon av myndighetenes arbeider på dette felt. Gjennom sitater fra kommisjonsarbeider og lover gjør vi et forsøk på å bringe fram motiver og mål og den tidsånd som rådde, og håper de gir leseren et visst innsyn i dette. For den som ønsker videre studier av temaet håper vi at framstillingen og kildehenvisningen vil være til nytte.

I vår søken etter kildematerialet har vi vært innom mange offentlige arkiver og biblioteker i hele landet. Vi har konsentrert oss om lovverk, utredninger og offentlige dokumenter. Vi har neppe fått med oss alt, og har heller ikke funnet alt det vi vet har vært foretatt. Men det alt vesentligste har vi fått tak i, og samlingen ble til slutt overraskende stor. Vi anser samlingen for meget verdifull.

Vi takker alle som velvillig har gitt oss råd og veiledning, og bistått oss på andre måter.

REINDRIFTSADMINISTRASJONEN, ALTA, 14. JANUAR 1994

Johan Ingvald Hætta Ole K Sara Ivar Rushfeldt

Bjørkmanns Trykkeri, Alta

Innholdsfortegnelse

Innledning
REINDRIFTEN I FINNMARK,
OG LOVGIVNINGEN OM DENNE I HISTORISK PERSPEKTIV 9

Lappecodisillen 13

Forholdet til Russland
1826 KONVENSJONEN AV 14. MAI 14
FORHOLDET TIL RUSSLAND ETTER GRENSESPERRINGEN I 1826 15
1852 Grensesperringen Russland / Finland–Norge 15
1949 Overenskomst mellom Sovjetsamveldet og Norge 15
1961 Reinsperregjerder 15
1977 Overenskomst mellom Sovjetsamveldet og Norge 16

Forholdet til Finland
FORHOLDET TIL FINLAND ETTER GRENSESPERRINGEN I 1852 17
1852 Grensesperringen Russland / Finland–Norge 17
1922 Konvensjon mellom Finland og Norge 17
1935 Konvensjon mellom Finland og Norge 18
1948 Midlertidig konvensjon mellom Finland og Norge 21
1952 Konvensjon mellom Finland og Norge 21
1981 Konvensjon mellom Finland og Norge 22

Forholdet til Sverige
FORHOLDET TIL SVERIGE ETTER LAPPECODISILLEN AV 1751 24
1883 Felleslappeloven 24
1843 Forarbeidene til Felleslappeloven 24
1883 Lov angaaende lapperne i kongerikene Norge og Sverige av 2den juni 26
1905 KARLSTADOVERENSKOMSTEN 27
1919 KONVENSJONEN MELLOM SVERIGE OG NORGE OM REINBEITE 27
1923 Endringer i distriktsinndelingen 27
1949 Forlengelse og endring av konvensjonen 27
1963 Endringer i distriktsinndelingen 27
1972 Forlengelse og endring av konvensjonen 28

Reindriftslovgivningen for Finnmark

1852 GRENSESPERRINGEN RUSSLAND/FINLAND–NORGE 29
1853 KOMMISJONSINNSTILLING AV 28. FEBRUAR 29
Ref. fra møtet med reineiere i Øst-Finnmark 30
Ref. fra møtet med reineiere i Karasjok 30
Ref. fra møtet med reineiere i Kautokeino 31
Kommisjonens forslag 31
1854 Lov av 7. september 32
1857 Lov av 9. september 32
1871 Felles vinterbeitestrekning for Karasjok og Kautokeino 33
1871 Fredning av områder mot reinbeiting 34
1888 LOV AV 23. JUNI OM FORSKJELLIGE FORHOLD VEDKOMMENDE FJELLFINNERNE I FINNMARKENS AMT 37
1875 Den Finnmarkske Fjeldfin-kommission 37
Kommisjonens innstilling 38
Kommisjonens forslag til lov om fordeling av sommerbeitene 40
Reingjerder over nessene i Finnmark 40
Om straff ved reintyveri 41
Innføring av et ordnet og mere betryggende merkesystem 42
Regler for reinskilling 44
Angående foreslått deling av Tanens fogderi og sorenskriveri og opprettelse av et eget «Fjeldfin-Fogedembede» 45
Loven av 1888 45
Amtmannens fordeling av sommerbeitestrekningene 46

Felles reindriftslov for hele landet

FORARBEIDENE TIL LANDSOMFATTENDE LOV OM REINDRIFT 48
1897 Kgl. res. av 9. september, oppnevning av kommisjon 48
1904 Kommisjonens innstilling til lov om reindrift 48
1909 Kgl. res. av 11. mai, oppnevning av kommisjon 50
1910 Kommisjonens innstilling av 15. august 50
1922 Riksadvokat Kjerschow's utkast til Lov om reindrift av juli 1922 57
Bakgrunnen for ny lov om reindrift 57
Kjerschow´s utkast til Lov om reindrift 58
1932 Ot.prp. nr 28 av 18. mars om utferdigelse av lov om reindrift 61
1933 Lov om reindrift 62
1978 GJELDENDE REINDRIFTSLOV 63
1966 Innstilling fra Reindriftslovkomitéen av 23. november 1966 63
Høringsrunden 66
1974 Reindrift NOU 1975: 5 av 22. november 1974 66
1978 Lov om reindrift av 9. juni 1978 67

Inndeling av Finnmark i reinsogn og reinbeitedistrikter

MOTIVER OG MÅL 70
INNDELING AV FINNMARK I REINSOGN – FORORDNING 76
INNDELING AV FINNMARK I REINBEITEDISTRIKTER – FORORDNING 78
INNDELING AV DE DELER AV TROMS FYLKE I REINBEITEDSITRIKTER SOM ER TILLAGT VEST-FINNMARK REINBEITEOMRÅDE 82
OMTALE AV DE ENKELTE REINBEITEDISTRIKTER I ØST-FINNMARK 85
Distriktene i Varanger 85
Distriktene i Polmak 87
Distriktene i Karasjok 90

OMTALE AV DE ENKELTE REINBEITEDISTRIKTER I VEST-FINNMARK 96
Gruppering av distriktene 96
Fellesbeitedistrikter 96
Distriktene i Østre sone 97
Distriktene i Midtre sone 99
Distriktene i Vestre sone 104
OPPSUMMERING AV MÅL OG VIRKNING AV DISTRIKTSINNDELINGENE 108
Reintallsutviklingen 1835–1893 110
Beitebelegg med dagens distriktsinndeling i Øst-Finnmark 112
» » » » i Vest-Finnmark 113

Forslag til ny inndeling i reinbeitedistrikter

MOTIVER OG MÅL 115
Distriktsinndelingens system og funksjonalitet 116
Vurderinger og premisser som er lagt til grunn 116
ØST-FINNMARK REINBEITEOMRÅDE 117
Reinbeitedistrikt nr 1 – Varjjat orohat/Varanger reinbeitedistrikt 117
Reinbeitedistrikt nr 2 – Deatnu orohat/Tana reinbeitedistrikt 118
Reinbeitedistrikt nr 3 – Kárásjohkka nuorta orohat/Karasjok østre reinbeitedistrikt 118
Reinbeitedistrikt nr 4 – Kárásjohkka oarje orohat/Karasjok vestre reinbeitedistrikt 119
VEST-FINNMARK REINBEITEOMRÅDE 119
Reinbeitedistrikt nr 1 – Guovdageainnu nuorta orohat/Kautokeino østre reinbeitedistrikt 119
Reinbeitedistrikt nr 2 – Guovdageainnu gaskka orohat/Kautokeino midtre reinbeitedistrikt 120
Reinbeitedistrikt nr 3 – Guovdageainnu oarje orohat/Kautokeino vestre reinbeitedistrikt 120
BEREGNET BRUTTOAREAL AV DE FORESLÅTTE REINBEITEDISTRIKTER 121
Øst-Finnmark reinbeiteområde 121
Vest-Finnmark reinbeiteområde 122

Kildehenvisninger

Kildemateriale 123

3 kartbilag

Innledning

Reindriften i Finnmark, og lovgivningen om denne i historisk perspektiv

Gjennom tidene har reinen hatt en vid geografisk utbredelse i de arktiske og subarktiske strøk på den nordlige halvkule. Det meste av bestanden utnyttes nå ved tamreindrift og er konsentrert i Skandinavia og Russland. Fortsatt finnes det noe villrein igjen i de nordligste deler av det amerikanske og asiatiske kontin ent, og i begrenset omfang på noen sørnorske fjell, Grønland, Island og Svalbard.

Da isen trakk seg tilbake fra Skandinavia for 9000–10 000 år siden og vegetasjonen tok til å kle landet, var reinen sannsynligvis et av de første dyr som tok det i bruk. Med sin pels er den egnet for kalde strøk, og er også i stand til å leve av de planter som vokser langt mot nord og høyt til fjells.

Reinen ble grunnlaget for menneskene. Av reinen skaffet menneskene seg mat og klær slik at de kunne overleve i de vekstfattige og kalde strøk. Utnyttelse av rein og fisk var grunnlaget for den første bosetningen i Finnmark. Reindrift er således en av fylkets eldste næringsveier.

Gjennom århundrer har samene fått en sterk tilknytning til reinen, først gjennom villreinfangst, men etter hvert ved organisert tamreindrift. Over store deler av Finnmark, langs reinens naturlige trekkleier, finnes det fortsatt rester etter dyregraver. I samiske sagn omtales villreinfangsten. Foruten dyregraver ble det brukt snarer. De fanget rein som ble temmet og senere brukt som lokkedyr. Tamme bukker ble utstyrt med snarer i geviret og fanget på den måten andre bukker de kom i kamp med. Historien vitner om tålmodighet og nitidig arbeide for å overleve.

Pelsverk var alt i vikingetiden viktig handelsvare, og for de nord-norske høvdingene var dette sannsynligvis en viktig inntektskilde. De krevde inn dette i form av skatter, men en kan vel ikke se bort fra at disse produkter også ble røvet ved de såkalte «bjarmlandsferder».

De eldste opplysninger om tamreinhold i Norge finnes i beretninger som den hålogalandske høvding Ottar fra Lenvik i Troms ga til den engelske kong Alfred den Store omkring år 870. Ottar beretter at han hadde ca. 600 tamrein. På den annen side antar man at den siste villrein i Finnmark ble fanget i 1925. Overgangen fra villreinfangst til totalt tamreinhold har således foregått minst over tusen år.

De første offentlige skrevne beretninger om samer og rein i Finnmark er fra 1500-tallet. Det fremgår at samene i Finnmark vesentlig drev med villreinfangst. Det er imidlertid sannsynlig at tamreindriften allerede var utviklet fordi det omkring 1550 berettes om flyttinger med rein til kysten. Flyttingen skjedde nok også for å fiske. Disse flyttningene gikk over store geografiske strekninger på tvers av det som er nåværende riksgrenser. Hvilken nasjonalstat de hørte under var nok uklart, og den eneste form for interesse for reindriften fra øvrigheten synes å ha vært skattelegging. Tsar og Storfyrste Vassilij III Ivanovitsj av Russland skrev i år 1517 i sitt benådningsbrev til samene bl.a:

> *Jag stormægtigste Herre etc. hafer benådet mine Lappar att når vores skattefogde dragor till dem uti Lapparnes land att uppbera vores skatt då skall den ena af våres skatt foge drage til Kandalax og udi Babinits og udi Lottoser og udi Suniel og udi Niafdain (Neiden) og udi øverste Niadri (Enare) og udi Udziukkei (Utsjok) ock udi Varjagi (Varanger) och udi don Norske anda – – –*
>
> *Så hafer jag også benådet dennem deres Søestrand från Palitzrekow (Pasvik) och intill Ombo (Umba) på dennom deres søestrand skulle hvarken Corelierne eller de Neugardske eller Svenske eller nogen anden fordriste sig att drage och bruka sin næring.*

Dette gjaldt Varanger- og skoltesamene som av Tsaren åpenbart anses å tilhøre to nasjonalstater, som hadde felles utnyttelsesområder, men åpenbart ble beskattet av flere nasjonalstater.

I beretningen til amtmann Hans Lilienskiold fra 1698 nevnes det flere steder i Finnmark hvor samer og den øvrige befolkningen hadde tamrein, både i innlandet, langs kysten og på øyer. Tilsvarende beretter fogden Niels Knag i sin «Matricul oc Beschrifuelse ofuer Findmarken for Anno 1694». Fogden beretter også om kystbefolkningens klager over at samene fortrengte dem. Fra første del av 1700-tallet har man opplysninger om Kautokeinosamer som flyttet med sine rein om sommeren også til kysten og øyer i Nord-Troms.

I perioden 1742–1744 reiste Major Schnitler rundt i landet. I Finnmark hadde han samtaler med bl.a. reineiere. Disse intervjuene ble gjort i forbindelse med grenseforhandlingene som skulle innledes med Sverige. Intervjuene ble nedskrevet, og er senere betegnet «De Schnitlerske Eksaminationsprotokoller og Indberetninger». Opplysninger om Finnmarkens Lappeforholde finnes særlig i Eksaminationsprotokollen (Vol. XXV). Ved kgl. res. i 1897 ble det nedsatt en kommisjon som hadde som mandat å se på div. forhold for samene. Kommissionen gav sin innstilling i 1904. I avsnitt 3, sidene 41–44, er det referert til de Schnitlerske Eksaminationsprotokoller og Indberetninger. Her opplyses det bl.a. at det på møte i Kjøllefjord den 21. oktober 1744:

At i Finnmarken hidindtil Tana-Fjord inclusive ere 4 Slags Folk (1) Normænd af Afkom, (2) Søefinner, (3) privative Norske Field-Finner og (4) fælles eller gemeenligen kaldede Svenske Fieldfinner.

På nevnte møte i Kjøllefjord ble det oppgitt at:

Norske Feld-Finner besidde de Nordeste Field og Dale nærmest Søen, nærende sig af deres Reen, Vildt-Skiøtteri og ferske-Vand-Fisk.

Svenske Field-Finner, som de her i Landet gemeenligen kaldes, men jeg meener bør nævnes Fælles Field-Finner, efterdi de skatte baade til Norge, og Sverrig, indehave den Søndre største Deel af Finmarken og nære sig ligesom de Norske Fieldfinner.

1897-kommissionen, kommer også inn på at

De nuværende Kautokeino og Karasjok Sogne tilfaldt som tidldigere omhandlet ved Grænseregueringen Norge. Fra disse Sognes nuværende Territorium søgte saavidt Schnitlers i 1744 afholdte Eksaminationsforretninger udviser, Lapper ikke Beite for sine Ren indenfor de tilstøtende finske Enontekis og Enare Sogne. I Strækningen fra Halde indtil Beldovaddo pleide hverken «private» norske eller de saakaldte fælles Fjeldfinner fra Kautokeino at flytte søndenfor eller østenfor de Trakter, hvor Riksgrensen nu gaar. Det anføres udtrykkelig, at de svenske Lapper fra Enontekis «formente» (nægtede) Kautokeinofinner at komme over Landskjølen. Det opplyses videre at de fælles Kautokeino-Finner «anmeldte» at der er Tvistighet mellom dem og de «private» svenske Enontekis Finner, som pretendere at gaa nordover Landskjølen, nemlig over Pitsekiulbme, Salvasvaddo og bruge de Fiskevande Rikas og Vatzejaure, Tullejaure, nordenfor Salasvaddo, item Skilkasjaure, 1 Mil vestsenfor Tullejaure og Rigavand, et Par Bøsseskud nordenfor Skilasjaure.

Det fremgaar ogsaa af Vidneforklaringerne med fuld Sikkerhed, at Lapperne før 1744 ikke fra nogen af Siderene brugte at søge Beite for sine Ren ved Flytning over Skietsemjok, og øvre Tanaelv. 44de Vidne forklarer udtrykkelig at «videre end til den østre Side af øvre Tana-Elv og af Skietsem-Elv have Enare-Finner ei ret at gaa; thi vestenfor samme Elve er de Avjovara-Finner, som have deres Brug til de Elvers vestre Side; vel hænder det sig, at de Enarere gaae undertiden over Elven i Vester, men da sker det med de Avjevares Forlov og Tillatelse.

Den nærmeste Strækning ved dissse Elve syd for «Landskjølen», (Jaurisduøder, der hvor Karasjokelven og Tanaelven udspringer) har efter Viddneforklaringerne været brugt af Lapperne paa begge Sider som «Vildbane» for Jagt paa Vildren, hvilket viser, hvad ogsaa udtrykkelig anføres, at man ikke har benyttet Trakten som Beitesmark for Tamren.

Videre fremgaar af samme Eksaminationsprotokol, S. 392, at det for Schnitler er opplyst, at 8 Familier af Kautokeinofinner om Sommeren laa ved Langfjorden og i Talviken (Alten), men at de øvrige Kautokeinofinner «søgte ned til Tromsøens norske Fjorde nordest i Nordland, nemlig Kvænangen, Oksfjord, Strømsfjord og Reissensfjord». Side 402 opplyses det at Østlappaer fra Enontekis (hvoraf den nordlige Del siden 1809 hører til Finland) «nordenfra at regne» kommer «dels til Reisens, dels til Lyngens, dels til Ulfs- samt dels til Balsfjordene i Tromsøens Fogderi.

Det er efter dette ganske uantageligt, at der paa Grænsetraktatens Tid kan have udviklet sig nogen gammel Sædvanebrug derhen, at Lapper fra Kautokeino og Avjovara (Karasjok) skulde flytte med sine Ren ind paa finsk (svensk) Område eller omvendt Lapper fra Enare og Enontekis ind på Kautokeinos og Avjovaras Territorium.

Først nordenfor eller nedenfor Karasjokelvens Udløb i Taanaelven har Lapperne ved sin Brugsudøvelse forholds sig saaledes, at der tildels har fundet Overflytning Sted over Tanaelven.

Om Lapperne fra Utsjok, dengang Anneks under Kautokeino med 28 Lappefamilier, hedder det saaledes at de om Vinteren opholdt sig langs Utsjok Elv, medens de om Sommeren sad a) mellem den norske Laxefjord og Tanafjord(5 Familier), b) paa den vestre Side af Tanaelv fra Mundingen at regne i Sør op mod Bolma paa norsk Grund (13 Familier) c) ovenfor eller søndenfor Fossholmen paa fælles Grund (8 Familier), og d) ovenfor Juxbye ved Tanaelv sidde de fra Juxbye (tidligere Lappeby paa Østsiden at Tana) (2 Familier). Dette er de i Grænsetraktate Artikel 2 omhandlede Utsjok og Teno Lapper. Om disse Lapper oplyses det videre i Sessionen paa Bolmajord ved Tanaelv den 5te November 1744, at de «før Pintsetid, naar Sneen begynder at tøes komme hid Nord, og om Oøsmiss (sidst in julio) farer herfra til Arisbye igjen.

Den 26de Marts 1745 holdt Schnitler Eksaminationsret i en Kvæns Stue ved Karsjok Elv. 48de Vidne, en 50-aarig Fjeldfin, der om Vinteren laa ved Karasjok Elv og om Sommeren ved Søkanten, forklarede at nordenfra kom «de norske Porsangerfinner», og fra Syd og Vest de fælles Avjevarafinner, men de norske og de fleste af Avjevarafinner sidde om Sommeren ved den norkse Søkant, dog nogle faa af de Avjevarer ere om Sommeren her ved Karasjok og fiske Lax». Om Avjevaras fælles Fjeldfinner anfører Vidnet, at medens de opholder sig ved Søekanten, fiske de ikke i Søen, men benytte alene Fjeldene til Renbeite. Videre forklarer dette Vidne, at han har hørt «at Arisby fælles Finner have besiddet det Land østenfor Tana-Elv, men ei kommet derover, uden i deres Fløtnings-Færd til og fra Sø-Kanten. Fremdeles forklarede Vidnet at nogle af Altens Finner samt de norske Repparfjord-Finner «sidde om Vinteren iblandt Avjevara-Finner baade vesten- og søndenfor Siosjaure», samt at de norske Refsbottens- og Porsangers Fjeldfinner have siddet om Vinteren ved Karasjok Elv. Endvidere at «de norske Laxefjordfjeldfinner af Kjøllefjords Gjeld have for nogle faa aar siden, da de vare flere i Tallet, brugt Landet nordenfor og indtil Tanen-Elv, og naar Renmosen har skortet dennem her, have de og gaaet søerover Tanen-Elv ind under Gieskadom Field og ved Nullijok (Bielv til Skjetsemjok), men siden disse Laxefjord-Finner ere blevne faa, saa have de slaaet sig i Selskap med Tanens norkse Finner.

Samme Vidne forklarede at det om Sommeren vilde blive meget vanskelig for Grænsemaalerne at komme frem langs Landskjølen; thi da «ere alle Fjeldfinnerne, saavel de svenske fælles som de privaate norske, fra fjeldene afdragne ned til Søesiden, en 20 Mile og mere fra Landskjølen» «Derimod om Vinteren ere Fjeldfinnerne saavel norske som fælles svenske med dere Ren paa Fjeldene nærmere Landskjølen.

Tanafjeldfinnerne (i 1744 11 Familier) sad om Sommeren paa Halvøen mellom Tanafjoraden og Varangerfjorden, samt ved Tanaelvens nederste Løb (nedenfor Fosholmen), medens «de alle imod Vinteren i November Maaned fløtte i Søer til Bolma (Polmak), hvor Renmosen er i Behold, østenfor Tana-Elv, og sidde der om Vinteren over omkring begge Bolma-Vande og paa begge Sider af Bolma Aae, som altid været uden Modsigelse holdes for privativ Norsk Grund». Did (til Bolma-Traktene) flyttede om Vinteren ogsaa de norske Laxefjordsfinner (4 Familier).

Videre (Side 260 under Session paa Bolmajord den 5te November 1744) oplyses: «Østen herfor (Laisduoder) bruge Arisby Finner Vækejaure og Vækejok; derimod de Norske Tana-Fjeldfinner indehave Bolma-jaure og jok, og gaae i Søer henimot Vækejaure.

Naboer til Tanens Fjeldfinner var Varanger Fjeldfinner, om hvem det af 36de Vidne (Side 305) forklares, at de «gaae fra Varangers Vestre- og Østre-Bottener i Vester til mod Galdevara og i Sydvest hen mod Nedre Bolma-jaure imod de Norske Tana Fjeldfinner. I forrige Tider, da Varanger Fjeldfinner vare stærke og formuende, have de gaaet end videre i Syd-Sydvest over 3 Fjeldmile til imod Øvre Bolmajaure; men siden de ere blevne fattige og faa, fare de nu omstunder ikke saa vidt fra Varangerfjord, hvor de maa søge deres Næring af Søen.

Disse «Varanger Fjeldfinner» var de østligste af de egentlige Norske Fjeldlapper, idet de færdedes i Øst hen mot Fælleslapperne i det norsk-russiske Fællesdistrikt Neiden. Af Eksaminationsprotokollen fremgaar, at Varanger Fjeldfinner og Neidens Fællesfinner tildels havde brugt Beitesmark om hinanden, men da ogsaa disse sidsnævnte Finner var blevne faa og fattige paa Ren, saa brugte Neiden Finner ei længer at komme paa nordre Side af Neidens Elv. Ved Søkysten regnedes Bugøyfjord som «Raamærke» mellem Varangers og Neidens Finner.

I 1891 berettes det om Kautokeinosamer som flyttet til Njueth'jaur i Russland. Denne opplysningen er interessant da grensen mot Russland ble stengt i 1826, og mot Finland i 1852.

Grensesperringene mellom de forskjellige land fikk derfor store konsekvenser for reindriftens beite- og flyttemønstre.

Grensesperringen mellom Russland og Norge i 1826 var den første grensesperringen i Norden. Sperringen førte til at den reindrift som skoltesamene drev på begge sider av Pasvikelva, fra sjøen og opp i Pasvikdalen, ble umuliggjort og opphørte. Noen av skoltesamene ble norske statsborgere, mens andre ble igjen i Russland.

Grensesperringen mellom Norge og Finland i 1852 medførte at mange samefamilier fra Finnmark med til dels store reinhjorder utvandret til Sverige for fortsatt å kunne nytte de finske vinterbeiter. Da den finsk/svenske grense i 1889 også ble sperret for svensk rein flyttet mange av de utflyttede Finnmarksfamilier tilbake til Norge.

Den norske grensesperringskommisjonen av 1852 ga et dystert bilde av reindriftsnæringens framtidsmuligheter i Finnmark. For Øst-Finnmarkens del antok kommisjonen at bare halvparten av bestanden, som da var 30 000, kunne holdes i lengere framtid. For Karasjok og Kautokeinos del, som da hadde ca. 54 000 rein, kunne bare 2/3 eller 3/4 av bestanden holdes på norsk grunn alene.

Som følge av kommisjonens arbeider, ble det ved lov i 1854, og kongelig plakat av 1854, innført forbud mot reinbeiting om sommeren i indre deler av Finnmark. Disse områder skulle brukes til vinterbeite. Samtidig ble plikten til å vokte rein lovfestet. Dette var den første lovregulering av tamreindriften i Finnmark, og vil bli nærmere omtalt senere.

Som en følge av mere konsentrert og sammentrengt drift ble det etter hvert behov for regulering av det innbyrdes forhold mellom reinsamene i fylket, bl.a. fordeling av beitestrekninger mellom samebyene, plikten til å merke rein, regler om skilling av rein tilhørende forskjellige samebyer m.m. Derimot var det ingen bestemmelser i disse lover som regulerte forholdet mellom reinsamene og de fastboende i fylket.

I perioden fra 1854 til 1933 ble det åpenbart et stort behov for reguleringer. Reineiere har allerede til kommisjonen i 1852 kommet med forslag til områder som skulle utlegges som vinterbeiter. Særlig fordelingen av beitene var åpenbart det mest vanskeligste og omstridte. Arbeidet med inndeling i distrikter blir tatt opp bl.a. gjennom kommisjoner. Den første distriktsinndelingen fikk man i 1892. Den nåværende ble utarbeidet med bakgrunn i Reindriftsloven av 1933.

I de forannevnte lovgivninger var det ingen uttrykkelig bestemmelse om at retten til reindrift var forbeholdt samene, selv om det indirekte går frem. Like etter århundreskiftet ble det etablert reindriftslag hvor også andre enn samer etablerte seg med reindrift. Disse etableringer fikk senere betydning for distriktsinndeling. Det er mulig at bestemmelsen i 1933-loven om at hver norsk statsborger i Finnmark kunne drive reindrift, er påvirket av reindriftslag-etableringen.

Bakgrunnsstoffet for distriktsinndelingen i 1934 har vi ikke funnet. Dette er sannsynligvis gått tapt under krigen. Distriktsinndelingen fra 1934 er i hovedsak gjeldende i dag.

De naturgitte forhold i Finnmark ligger vel tilrette for reindrift som er en fornuftig og god måte å utnytte de store utmarksbeitene på – ressurser som vanskelig kan anvendes på en bedre måte til matproduksjon. Den økte velstand og fritid blant folk med økende behov for rekreasjon, og med større kommunikasjonsmuligheter har økt presset på reinbeiteområdene. Når dette skjer i reindriftens minimumsområder, som også er mest attraktive til rekreasjon med rike muligheter for jakt og fiske, er dette med på å begrense reindriften i fylket.

Av Finnmarks totale landareal på ca. 49.000 km² er vel 2/3 anvendelig reinbeiteareal. I tillegg utnytter Finnmarksreinen ca 7800 km² sommerbeite i Nord-Troms. I 100-års perioden, fra 1855–1955, var det ca. 2 rein pr km², mens tilsvarende for perioden 1955–1993 var nærmere det dobbelte.

Det er tydelig at hensikten med 1854-loven var å bevare lavbeitene mot reinbeiting om sommeren. Senere distriktsinndelinger og beitetidsfastsettelser har samme mål. Utviklingen av beitebruken fra midten av 1950-årene med stadig økende reintall, har hatt en tendens i retning av større belastning av lavområdene, særlig i det som er betegnet høstbeiter. De senere beitekartlegginger viser da også at laven i disse områder er nesten utbeitet. Omlegging av driftsformer og økende mekanisering av næringen har antakelig bidratt til denne utvikling.

Ut i fra den generelle utvikling i samfunnet, men vel så meget av hensynet til reindriftens egen utvikling, er det nødvendig å revurdere og tilpasse beitebruken og distriktsinndelingen i forhold til dette og de mål man har for næringen.

1751 Lappecodicillen

I tiden før 1751 var reindriftssamenes territoriale situasjon at de bebodde og utnyttet et vidt område som ikke var særlig berørt av de nordiske statsdannelser i form av opptrukne riksgrenser og lovgivning med de konsekvenser disse etter hvert skulle medføre. Områdene var likevel ikke uinteressante for de etablerte stater som etter hvert fikk både kryssende interesser og overlappende soner, som ble betegnet som «Fellesområder», men ingen av statene grep regulerende inn i den sedvanemessige utnyttelse.

Etter den store nordiske krig ble, Danmark/Norge og Sverige/Finland etter nærmere 20 års forhandlinger og forberedelser, enige i 1751 om hvordan «Finnmarken» skulle deles dem imellom. Grensedragningen skjedde etter Schnitlers kartlegging som etter sigende bl.a. tok hensyn til samebyenes bruksområder. Men resultatet måtte nødvendigvis bli at riksgrensen skar på tvers av de sedvanemessige utnyttelsesområder og forflytningsveiene til reindriftssamene.

For befolkningen generelt betød grensetraktaten fra oktober 1751 både statsborgelige rettigheter og plikter. Denne virkning ville traktaten fullt ut hatt også for reindriftssamene, dersom denne ikke hadde fått en særskilt behandling i så henseende. Dette ble gjort ved et tillegg til traktaten, kalt Lappecodicillen, som fikk betydning for et sammenhengende eksklusivt samisk bruksområde på begge sider av grensen fra Trøndelag/Jamtland til Finnmarken/Nordishavet.

Den gjensidige forpliktelse fra statenes side overfor reindriftsnæringen kommer også til uttrykk i selve grensetraktaten, art 3:

Men som begge siders Lapper behøve begge Rigers Land til deres Rehns-Dyrs ophold, saa har man i Henseende til dennem kommet overens om saadanne Indretninger, som ud i denne Grendse-Tractats første Codicil eller Tillæg indeholde.

Fra innledningen til Lappecodicillen siteres:

Paa det Lappernes sædvanlige Over-Flytninger, samt den derfor betalende Leye og Jurisdictionen over de fremmede Lapper under bemeldte Over-Flytnings Tiid, herefter ikke skal give nogen Anledning til Trette og Misforstaaelse, og man klarligt kand vide, hvilke herefter som Norske eller svenske Lapper blive at ansee, samt hvorledes man dennem udi alle Tilfælde reciproce skal omgaaes, ...

Lappecodicillen var ment å være en gjensidig garanti fra statene om at reindriftssamenes sedvanemesige utnyttelse av områdene ikke skulle forstyrres av grensedragningen, selv om de måtte velge statsborgerskap.

Lappecodicillen inneholder detaljerte regler om rettigheter, nøytralitet, intern forvaltning og rettspleie på grunnlag av sedvanerett, dog underlagt landenes administrative og dømmende myndigheter. Det var en forutsetning at forvaltningen skulle praktiseres likt i begge land.

Det interessante er at samisk selvforvaltning var forutsatt å gjelde i begge land, under ledelse av såkalte «Lappe-Lændsmend» som var reindriftsutøvere. Den gjaldt bl.a. den interne fordeling av beitemarker og andre utnyttelser. I hvilken grad denne forutsetning ble praktisert og hvor godt den fungerte, kan det i ettertid være flere meninger om, særlig når det gjelder Finnmark. Forstyrrelser kom i rad og rekke i form av påfølgende storpolitiske tildragelser. I 1809 ved Russlands overtakelse av Finland. I 1826 ved grensedragning og grensekonvensjon mellom Russland og Norge, og grensestegningen i 1852. Russland aksepterte ikke den traktat som var inngått mellom Sverige og Norge.

Lappecodicillen var den første lovregulering av reindriftsnæringen. Den bygde på prinsippet om indre selvstyring, bl.a. hva angikk indre fordeling av ressursene, et prinsipp som tas opp igjen i St.meld. 28 i 1992 med den konsekvens at reindriftslovgivningen og dens regler om distriktsinndeling og distriktsforvaltning tilpasses dette.

Forholdet til Russland

Konvensjonen av 14. mai 1826

I perioden fra Tsarens benådningsbrev i 1517 til 1826 synes det ikke skjedd vesentlige endringer i den felles utnyttelse av områdene som Varanger- og skoltesamene hadde før den tid. Man har i allefall ikke funnet noen dokumentasjon om annet. Dog må det ha forekommet tvistigheter, for det argumenteres med dette i dokumentene fra grensefastsettelsen mellom Norge og Russland i 1826. Behovet for regulering og nøyaktig riksgrense går frem av følgende sitat fra konvensjonen:

I den Hellige og Udelelige Treenigheds Navn. Hans Majestæt Kongen af Sverige og Norge og Hans Majestæt Keiseren af Rusland, i lige Grad besjelede af det Ønske, at lade i alle Forhold imellom deres respective Underssaatter herske den samme gode Forstaaelse, der er saa overenstemmende med det Venskabs- og gode Naboe-Forhold, som finder Sted imellem de høie Hoffer, have paa Grund heraf villet forebygge de Tvistigheder, som hidtil have kunne opstaae, paa Grund af, at der savnedes en nøiagtig Grændsebestemmelse imellom Norge og Rusland i de, under Navn af Fællesdistricter bekjendte, Landstrækninger i Finnmarken, og have desaarsag besluttet, ved en paa gjensidig Beqvemmelighed grundet Berigtigelse, at bestemme de Grændser, som for Fremtiden skulle adskille deres respective Besiddelser i de ovennævnte Districter, savelsom ogsaa det Forhold, hvori de bemeldte Grændsedistricter beboende Lapper skulle staae i til hinanden.

Tospannet og tundrasleden brukes fortsatt i Russland, men ikke i Norge.

Konvensjonen består av 12 artikler. I artikkel 8 bestemmes at flytting med rein over riksgrensen ikke lenger skulle være tillatt. Overskridelse av denne bestemmelse skulle medføre mulkt. Mulktens størrelse ble året etter, den 24. juli 1827, fastsatt ved lov, og størrelsen ble beregnet i forhold til antallet rein eller andre beitedyr som overskred grensen.

Den reindrift som samene drev i Pasvikområdet på begge sider av elva måtte endres radikalt. Samene som drev reindrift eller med husdyr måtte i løpet av 3 år velge side, konvensjonens artikkel 5. Mens tilsvarende for jakt og fiske måtte skje innen 6 år, artikkel 7. Dette fikk etter hvert store konsekvenser for reindriften på norsk side og medførte omlegninger i drift og beitebruk, og som åpenbart har påvirket den senere distriktsinndelingen i 1934.

Dette var den første grensesperring i norden som begrenset reinflyttingen.

Forholdet til Russland etter grensesperringen i 1826

Grensesperringen Russland/Finland–Norge i 1852

Ved Lappecodicillen av 1751 var der inngått overenskomst mellom Sverige og Norge om forhold knyttet til reindrift som foregikk på tvers av riksgrensen. På dette tidspunkt hørte Finland inn under Sverige. I 1809 avsto Sverige Finland til Russland, altså før stengingen av grensen i 1826 mellom Russland og Norge i Pasvikområdet. Reindriftens vandringer fra norske kystbeiter til vinterbeitene langt inne i nåværende Finland fortsatte uforstyrret. Denne kanal ble også muligens benyttet for flytting til vinterbeiter inne i nåværende Russland. Ved reforhandlinger av konvensjonen fra 1826 varslet imidlertid Russland at de ikke uten videre ville godta Lappecodicillens innhold, og at de ville forhandle om dette. Disse forhandlingene pågikk i perioden 1834 til 1851 uten at man kom til et omforenet resultat. Dette førte til grensesperringen i 1852, (se omtale under kapittel Forholdet til Finland).

Det er ikke funnet dokumenter som viser at 1826-konvensjonen er sagt opp. På en annen side har en heller ikke funnet dokumenter om at denne konvensjonen er kommet til formell anvendelse. En ser ikke bort fra at det kan ha vært saker senere som en ikke har funnet fram til ved den arkivgjennomgang som er foretatt.

Overenskomst mellom den Kongelige Norske Regjering og Regjeringen for Samveldet av Sovjetiske Sosialistiske Republikker om forskjellige forhold ved den norsk-sovjetiske grense og om fremgangsmåten ved ordningen av konflikter og hendinger på grensen av 29. desember 1949

Overenskomsten hadde ikke sitt utspring i reindriften, men i det generelle forholdet mellom Norge–Sovjet. Fra overenskomstens innledning siteres:

Den Kongelige Norske Regjering på den ene side og Regjeringen for Samveldet av Sovjetiske Sosialistiske Republikker på den annen side, som ønsker å fastsette tiltak for å holde i god orden forholdene ved den norsk-sovjetiske grense og forhindre at det oppstår konflikter og hendinger på denne grense, og i tilfelle av at slike oppstår, sikre en hurtig etterforskning og ordning av dem, har besluttet i dette øyemed å slutte denne overenskomst og har derfor oppnevnt undertegnede som sine befullmektigede, som, etter å ha forevist sine fullmakter som er funnet i god og riktig form, er blitt enige om følgende.

Overenskomsten har 5 kapitler, med 40 artikler. Ingen av artiklene omhandler kun reindrift, men fra kapittel IV, Konflikter og hendinger ved grensen, artikkel 19, siteres:

De kontraherende Parters rette myndigheter har plikt til:

B. Å undersøke og eventuelt ordne alle konflikter og hendinger på grensen, for eksempel:

11. Tilfelle hvor rein, husdyr og fjærkre kommer over grensen. I slike tilfelle skal rein, husdyr og fjærkre som har kryset grensen, med forbehold om erstatning for voldt skade, så vidt mulig leveres tilbake til den Part hvor de hører hjemme.

Reinsperregjerder

Det var ikke til å unngå at rein fra tid til annen krysset grensen til Sovjet, selv på den strekningen hvor grensen følger Pasvikelva. Særlig var det problemer om vinteren når rein beitet opp mot riksgrensen. Det var problemer med å få hentet rein tilbake til Norge, bl.a. fordi det ikke ble gitt tillatelse til å krysse grensen uten pass og visum. Spørsmålet om oppføring av et reinsperregjerde på norsk side av riksgrensen ble derfor tatt opp, og i 1961 ble arbeidet med

vensjon som ble undertegnet den 3. mars 1922, og som trådte i kraft fra 1. januar 1923.

Konvensjonen begynner med å fastslå det prinsipp at norske og finske reineiere skal være pliktig til å vokte sine rein således at det såvidt mulig unngås at de overskrider riksgrensen. Hvis grenseoverskridelse skjedde, kunne 10 % av reinen inndras enten ved nedskyting eller ved inndragning i verdi. Dette siste skulle skje på grunnlag av en omforenet middelpris for rein. Var antallet rein over 300, skulle der dog av det overskridende antall kun inndras 5 %. Ved siden av inndragningen skulle der betales erstatning for den skade som rein hadde voldt og dekning for de omkostninger som var påløpt. Omkostningene var dog begrenset til 5 % av de innkomne dyrs verdi. Det økonomiske mellomværende mellom landene i anledning av inndragninger m.v. skulle gjøres opp på grunnlag av halvårsoppgaver som skulle utveksles mellom fylkesmannen i Finnmark og vedkommemde finske länshøvding. Krav fra det ene land skulle dekkes av offentlige midler i det annet land, som selv måtte søke refusjon hos vedkommende reineiere. Ved siden av bestemmelser om inndragning inneholder konvensjonen også bestemmelser om utdriving av rein. Utdrivningsbestemmelsene har dog praktisk talt aldri vært bragt i anvendelse.

Konvensjonen inneholdt 25 paragrafer, og er den grunnvoll som senere konvensjoner bygger på.

Konvensjonen måtte også formelt utgis som lov. Fra Ot.prp. nr 20, av 7. april 1923 siteres:

Konvensjonen medfører for hvert av rikene forpliktelse til å la visse bestemmelser av materielretslig og prosessuelt innhold få anvendelse ved rens overskridelse av grensen mellem de to riker. Til gjennemførelse av konvensjonen utkreves derfor en lov, hvori de bestemmelser må optas, som ikke er av den art, at de kan gis ved kgl. resolusjon eller ved plenarbeslutning av Stortinget.

Loven ble for øvrig i samsvar med den inngåtte konvensjon.

Konvensjon mellom Norge og Finland av 18. oktober 1935 om forholdsregler mot at rein kommer over grensenmellom de to riker

Den Finske reinens beiting om sommeren i Norge økte betydelig i 1930-årene, og påførte såvel norske reineiere som myndighetene vanskeligheter. Fra St.prp. nr. 12, (1936) siteres:

Av de mottatte reiseinnberetninger fremgår imidlertid at i 10-året 1. januar – 1923 til ut året 1932 har lensmennene i Kautokeino, Karasjok og Polmak tilsammen påtruffet ialt ca 17 000 finske rein på norsk område. Det antall norske rein som i samme tidsrum er påtruffet av de finske myndigheter, andrar til ca 3 000. Av de foran nevnte herreder er det Kautokeino som har vært mest utsatt for ulovlig finsk reinbeiting.

Hvorledes forholdet gjensidig har vært med hensyn til ulovlig beiting på området østenfor Polmakvatnet og særlig i Sør-Varanger herred har man ingen oversikt over. Efter stiltiende overenskomst mellem de lokale myndigherer på begge sider av grensen har konvensjonen her ikke vært bragt til anvendelse. Herav kan antagelig sluttes at grenseoverskridelsene på begge sider har vært omtrent like store.

Som et tiltak mot grenseoverskridelse var det foreslått at det bygges et reinsperregjerde langs riksgrensen. Om dette anføres det i St.prp:

Ser man saken fra et reindriftsstandpunkt, er det ikke tvilsomt at opførelse av gjerder i den utstrekning som foreslått, er å anbefale. De samme grunner som ledet til at man efter grensesperringen fant det nødvendig å forby norsk reinbeiting på sommertid i de indre trakter av Finnmark, gjør det nu særdeles ønskelig at der opføres gjerder for å hindre at finske rein på sommertid streifer inn på disse områder. Det er innkommet mange og sterke klager over den skade som den ulovlige finske reinbeiting volder på de norske mosemarker. Eksempelvis hitsettes følgende uttalelse fra reiseinnberetning avgitt av lensmannen i Kautokeino.

«Fra reise i august – september 1932.
I alle de år jeg har vært med på grensereiser så har jeg ikke sett at mosemarkene har vært så optråkket og avbeitet som iår. Det kan være et spørsmål hvor lenge mosemarkene kan tåle denne sterke påkjenning. Vinterbeitemarkene som våre egne flyttsamer benytter står i fare og bør vernes om.

Fra reise i juni – juli 1932:
Mosemarkene var avbeitet, optråkket og på sine steder helt ødelagt på strekningen Avzzesuppedak til Njullusavzze.

Fra reise i september 1931:
På den idag befarte strekning er så meget optråkket og avbeitet at mosemarkene er så godt som ødelagt for vinterbeiting.»

Uttalelser i samme art fremkommer også i reiseinnberetninger fra de senere år. Av disse og lignende uttalelser fra andre befaringer fremgår det at den gjeldende konvensjon ikke er tilstrekkelig til å beskytte de interesser Norge har i denne sak.

Det var Finland som anmodet om at arbeidet med ny reinbeitekonvensjon ble tatt opp. Med note til Norges utenriksminister av 5. september 1931 oversensdte den finske sendemann i Oslo et utkast til ny konvensjon mellom Norge og Finland om rein i grenseområdene, hvor det bl.a. anføres:

– at det har vist sig at den nugjeldende konvensjon av 3. mars 1922 ikke har svart til de vonene en hadde funnet grunn til å stille til den, vilde hans regjering foreslå at konvensjonen ble avløst av en konvensjon i samsvar med nevnte utkast.

Konvensjonen fra 1922 hadde som prinsipp at 10 % av verdien av den rein som ulovlig var kommet inn i nabolandet skulle inndras. Dessuten hadde myndighetene i det land hvor rein var kommet inn rett til å drive reinen ut igjen. Denne konvensjonen var fra første stund av upopulær i Finland. En var klar over at inndragningen ville gå mere ut over finsk rein enn over norsk fordi de finske overskridelser av grensen fant sted om sommeren da reinen var vanskelig å passe. I perioden 1923 til og med 1939 betalte Finland til Norge kr 117.000,- i inndragningsbeløp med dertil hørende omkostninger. I samme tidsrom betalte Norge til Finland kr 13.000,-. Fra norsk side var man heller ikke fornøyd med konvensjonen fordi den skade som ble voldt på den norske reins vinterbeiter kunne egentlig ikke erstattes med penger. Det var disse forhold som aktualiserte byggningen av grensegjerdene.

Etter at saken hadde vært forelagt Landbruksdepartementet, meddelte den norske utenriksministeren ved brev av 3. september 1932 den finske sendemannen at:

– – Norges regjering fant av ymse grunner ikke å kunne gå med på det finske utkast, men at regjeringen hvis Finlands regjering ønsket det, var villig til å opta forhandlinger om ny reinbeiteoverenskomst.

Den finske regjering var enig i dette, og ved kgl. res. av 30. september 1932 ble de norske forhandlerne oppnevnt:

Høyestrettsdommer J. Rivertz, og
fylkesmann H. Lund.

Ved kgl. res. av 28. juli 1933 ble byråsjef i landbruksdepartementet J. Røstøen oppnevt som sakkyndig rådgiver for den norske reinbeitedelegasjonen.

På møte den 26. august 1933 vedtok begge delegasjonene i sluttprotokollen en tilrådning om at der føres opp reingjerder langs den største del av grensen mellom Finnmark fylke og Finland der den ikke dannes av elvene Skietsamjohka (nedenfor Njullasjoks munning), Annarjohka, Tana og Pasvik.

På et møte i Oslo i februar 1934 ble den norske og finske delegasjonen enige om et foreløpig utkast til en konvensjon om tiltak mot at rein går over grensen mellom de to land. Ved senere forhandlinger i Helsingfors i august/-september 1934 og i Stockholm i mai 1935, ble de enige om utkast til konvensjon, hvor det forutsettes bygget reinsperregjerder langs grensen mellom de to riker, med en dertil knyttet arbeidsbeskrivelse for de gjerder de var blitt enige om å bygge, og en slutningsprotokoll med angivelse av forutsetningene for de to lands forpliktelser vedrørende gjerdebyggingen.

Konvensjonen inneholdt 4 kapitler omfattende tilsammen 35 paragrafer.

* Kapittel I omfatter § 1 og angår reinens bevoktning.
* Kapittel II omfatter §§ 2–14 og angår reingjerder.
* Kapittel III omfatter §§ 15–28 og angårreins grenseovergang m.v.
* Kapittel IV omfatter §§ 29–35 og inneholder forskjellige bestemmelser.

Ved kgl. res. av 18. oktober 1935 ble Norges sendemann i Helsingfors gitt fullmakt til på Norges vegne å undertegne kommisjonen med tilhørende protokoller.

Konvensjonen innebar at der skulle oppføres reinsperregjerder langs riksgrensen over en strekning på ca. 390 km. Det var videre forutsatt at gjerdebyggingen skulle strekke seg over et tidsrom på 6 år. Om utgiftsdekningen heter det:

Omkostningene ved opførelsen og vedlikeholdet av gjerdene utredes med en halvdel av hvert av de to riker.

Finland overtar opførelsen og vedlikeholdet av gjerdene og garanterer, at Norges andel av utgiftene ved opførelsen av nedennevnte gjerder ikke skal overskride følgende beløp:

For gjerdet fra fjellet Haldde ved grenserøs nr 304 til røs 310 Fmk. 557 000.

For gjerdet fra røs nr 321 til Njuolasjokkas sammenløp med Skietsamjokka og det til dette knyttede tverrgjerde Fmk. 822 000.

For gjerdet fra Tanaelven ved røs nr 343 til Pasvikelven ved røs nr 354 Fmk 1 032 000.

For gjerdet fra røs nr 361 til Engelskgammen Fmk. 184 000.

Omregnet i norske kroner utgjorde dette dengang ca. kr 233.000,-.

Konvensjonen skulle gjelde i 10 år, regnet fra det tidspunkt da den i sin helhet var trådt i kraft. Hvis den ikke ble oppsagt innen 2 år før utløpet, skulle den gjelde i ytterligere 10 år, og senere anses forlenget med 10 år av gangen, dersom den ikke innen 2 år før utløpet av foregående 10-års periode var blitt oppsagt.

Den 9. januar 1936 ratifiserte Stortinget konvensjonen mellom Norge og Finland av 5. november 1935. Det ble utgitt en lov om dette 18. juni 1938.

Av dokumenter som er gjennomgått, og av senere konvensjoner kan en ikke se at arbeidene med oppføring av reinsperregjerdene ble påbegynt. Dette har sannsynligvis sin årsak i den politiske situasjon mellom Russland og Finland på slutten av 1930-årene, og i Europa for øvrig. Dette bekreftes også av at konvensjonen var stemplet «Hemmelig», og at graderingen først er opphevet den 14. mai 1991.

Fra 1939 og utover tilspisset forholdene seg ytterligere mellom finske- og norske reineiere. Dette gjaldt særlig grensetraktene i Vest-Finnmark og over i Troms fylke. Det ble satt frem påstander om reintyverier fra begge sider, og det var også stadige konfrontasjoner som førte til skuddveksling mellom partene. I 1942 var finske reineiere over på norsk side, og førte angivelig med seg ca 200 norske okserein tilbake til Finland. Lensmannen i Kautokeino tok saken opp med norske- og finske myndigheter, men dette førte ikke til noe resultat. Det er åpenbart at det var flere slike episoder, for den 31. juli 1946 skriver Vest-Finnmark Politikammer til fylkesmannen i Finnmark bl.a:

Finnene hadde tyskerne paa sin side den gang, og utnyttet dette til sin fordel.

Paa et møte i Tromsø 29/9. 1943 tvang finnene ved tyskernes hjelp igjennom en overenskomst, hvorved den norske stat blandt annet ble tilpliktet til aa betale den finske reineieren – – – verdien av 800 rein. De norske krav ble ikke nevnt.

Forøvrig skulle de krav som den finske stat stillet, avgjøres ved voldgift med svensk oppmann overensstemmende med konvensjonen av 11/1.1935.

Imidlertid saa finnene en chanse til aa faa en fortsatt ensidig avgjørelse paa saka ved tyskernes hjelp, og fikk tvunget gjennom at det norske krav om en svensk oppmann ikke ble godtatt. Og kom fram med et helt uforstaaelig krav paa erstatning for ytterligere 600 rein, fra den norske stat. Noe grunnlag for dette krav foreligger ikke.
Ved en «overenskomst» mellom den finske og norske representant, i Hammerfest 11/3. 1944, synes den sistnevnte aa ha gaatt med paa dette. Jeg kjenner ikke til om den sistnevnte norske «forpliktelse» er oppfylt. Det maa i alle fall ikke bli det.

Som et resultat av de episoder som hadde funnet sted ble det i 1943/44 opprettet et reinpoliti bestående av 3 mann som skulle gjenopprette ro og orden på strekningen Dednomuotke–Treriksrøysen. Det er sannsynlig at dette var med på å dempe gemyttene noe, men fortsatt var der reineiere fra Finland som ble pågrepet på norsk side av grensen.

Etter krigen tok så norske myndigheter spørsmålet opp med finske myndigheter om oppgjør for de tap norske reineiere hadde under krigen. Dette gikk finnene med på. Fra vedlegg i Det kgl. Utenriksdepartementes brev av 16. juni 1953 siteres:

Ved kgl. resolusjon av 27. februar d.å. ble ekspedisjonsjef Jørgen Steen Røstøen, Landbruksdepartementet og lensmann Arvid Dahl, Kautokeinbo, oppnevnt som norske medlemmer i en norsk-finsk komite som skulle diskutere og eventulet fremkomme med forslag til en ordning angående reintyverier ved grensen mellom Norge og Finnland under krigen. I henhold til bemyndigelse gitt ved samme kgl. resolusjon ble fullmektig frk. Astri Flood antatt som sekretær for de norske medlemmer. De finske medlemmer i komiteen var landshøvding i Lapplands Læn Uuno Hannula og politiinspektør i samme læn Osmo Lampela.

Komitéen førte forhandlinger i Helsingfors den 15. og 16. april 1953. De kom da frem til enighet om at de norske reineierne hadde tapt 433 rein mere enn de finske. Verdien av disse ble satt til kr 49.884,65, som den finske stat skulle betale den norske stat.

Utenriksdepartementet oppnevnte den 16. juni 1953 et utvalg bestående av lensmann Arvid Dahl, lappefogd Arne Pleym og reineier Mikkel Mikkelsen Logje, som fikk i oppdrag å fordele erstatningen på reineierne.

Det forannevnte viser igjen hvordan utenrikspolitiske forhold har påvirket tilstanden for reindriften langs riksgrensen.

Midlertidig konvensjon av 10. september 1948 mellom Norge og Finland om forholdsregler mot at rein kommer over grensen mellom de to riker

Etter krigen ser det ut for at den finske reinens beiting i Norge har avtatt noe. Dette skyldes vel at reinantallet i Finland som i Norge gikk tilbake under krigen. Av konvensjonens dokumenter kan en ikke se at der fra noen av partene er reist krav om at de tidligere besluttede reinsperregjerder skulle bygges. Dette kan muligens ha sin årsak i den økonomiske situasjonen landene var i. Men i konvensjonens § 2 heter det dog:

Hvert av rikene har adgang til å oppføre gjerder langs riksgrensen til beskyttelse av sitt område eller for å hindre egne rein fra å trekke over grensen til det annet land.

Konvensjonen har 3 kapitler.

Kapittel I, §§ 1–4. Tiltak for å hindre rein i å komme over riksgrensen.
Kapittel II, §§ 5–18. Reins overskridelse m.v.
Kapittel III, §§ 19–24. Forskjellige bestemmelser.

Det som er spesielt nytt i denne konvensjonen er §§ 3 og 20. Av § 3 fremgår at hver av partene skal oppføre reinskillegjerder. Av § 20 fremgår at det skal unngås at det i det ene riket registreres nye reinmerker som lett kan føre til forveksling med merker som tidligere er registrert i det andre riket.

Konvensjonen trådte i kraft fra den dag utvekslingen av ratifikasjonsdokumentet fant sted. Den skulle gjelde i den tiden konvensjonen av 1935 var suspendert. Var man ikke innen 5 år kommet overens om opphevelse av suspensjonen, skulle konvensjonen kunne oppsies med ett års varsel.

Konvensjonen ble ratifisert av Norge ved Kgl. res. av 10. desember 1948, og legalisert ved lov av 15. juli 1949.

Konvensjon mellom Norge og Finland av 18. mars 1952 om bygging og vedlikehold av reingjerder og andre tiltak for å hindre at rein kommer over grensen mellom de to riker

Hovedårsaken til at spørsmålet om ny konvensjon er reist, er etter all sannsynlighet at overskridelse av grensen igjen har økt, og at ordningen med overvåkning av grensen som grensepatruljer utførte i denne forbindelse, ikke var tilfredsstillende. Den nye konvensjonen ble i hovedsak en forlengelse av tidligere bestemmelser, men spørsmålet om bygging av grensegjerdet var igjen aktualisert.

Således omhandler 10 av konvensjonens paragrafer spørsmål knyttet til gjerdebygging. Dertil inneholdt dokumentet en arbeidsbeskrivelse for grensegjerdet.

Av § 5 i konvensjonen fremgår at det skulle oppnevnes en «blandet komité», hvis oppgave var å planlegge å sette i verk gjerdebyggingen.

I 1936 var det en forutsetning at Finland skulle føre opp og vedlikeholde de planlagte gjerdene, men at utgiftene skulle deles likt. Den nye konvensjonen fordelte noenlunde likt både oppførings- og vedlikeholdsansvaret.

Langs følgende strekninger skulle det bygges grensegjerder:

1. Fra treriksrøysen mellom Norge–Finland og Sverige (riksrøys 294) til sammenløpet av Anarjokka (Inarijoki) og Siltajokka (Siltajoki) ved Angeli.
2. Fra Tanaelv ved riksrøys 343 til treriksrøysen mellom Norge–Finland og Samveldet av Sovjetiske Sosialistiske Republikker på Krokfjell (Muotkavarre).

Videre forpliktet de to riker seg til hver på sitt område å bibeholde og vedlikeholde de gjerder som de i medhold av den midlertidige konvensjon av 1948 hadde oppført langs grensen mot Samveldet av Sovjetiske Sosialistiske Republikker på vestsiden av Pasvikelva.

Konvensjonen ble i Norge legalisert ved lov av 29. mai 1953.

Med bakgrunn i konvensjonen og loven, ble planleggingen av reinsperregjerdene langs riksgrensen igangsatt, og var ferdig bygget i 1957.

Etter at grensegjerdene var oppført ble det nødvendig å forandre §§ 12 og 19 i 1952-konvensjonen. Dette gikk på tilsyn, vedlikehold og godtgjørelse til lensmenn og andre som deltok i utdriving m.v. når rein fra et rike var kommet over grensen til det andre. Denne endring i konvensjonen skjedde 23. februar 1962.

Norsk-Finsk grensegjerde.

I konvensjonen var det bestemt at 2 personer, 1 fra hvert av rikene skulle føre tilsyn med vedlikeholdet av gjerdene. I den norske loven fra 1953 var det forutsatt at også lensmenn skulle ha tilsyn med grensegjerdene. Dette ble i 1962 forandret slik at der skulle oppnevnes et felles norsk-finsk tilsynsutvalg på 4 medlemmer, hvorav hvert av rikene oppnevnte 2 medlemmer. I Norge foretas oppnevningen av Landbruksdepartementet, og oppnevnelsen gjelder for 4 år.

Konvensjon mellom Republikken Finland og Kongeriket Norge av 3. juni 1981 om bygging og vedlikehold av reingjerder og andre tiltak for å hindre at rein kommer inn på det andre rikets område

Om begrunnelsen for en ny konvensjon siteres fra Ot.prp.nr 17 (1982-83):

I tiden etter at konvensjonen ble inngått har det vist seg at den avtalte gjerdetrasé til dels var meget uheldig valgt m.h.t. sperreeffekt og dessuten svært kostbar å bygge og vedlikeholde.

På et møte som den norsk/finske gjerdekomité, opprettet i henhold til konvensjonen av 1952, hadde i Rovaniemi 31. mai 1978, ble det konstatert at konvensjonen var foreldet og mangelfull med tanke på endring av gjerdelinjen. Konvensjonen var dessuten blitt lite enhetlig etter at det var blitt foretatt flere endringer i den. Komitéen foreslo derfor at det ble innledet forhandlinger om revisjon av konvensjonen.

Etter anmodning fra de finske myndigheter ble det 28. august 1980 innledet forhandlinger i Rovaniemi om en ny konvensjon. Forhandlingene ble videreført på et møte i Alta s.å. og ble avsluttet i Helsingfors 14. november s.å. Det ble da oppnådd enighet om og parafert et utkast til ny konvensjon.

Den norske delegasjonen, som var oppnevnt av Utenriksdepartementet, bestod av ekspedisjonssjef Karl Normann, Landbruksdepartementet, formann, reindriftssjef Ole K. Sara, Reindriftsadministrasjonen, Alta og byråsjef Øyvind Riseng, Utenriksdepartementet.

Konvensjonen ble undertegnet i Helsingfors 3. juni 1981.

– – –

Konvensjonen går ut på at det oppføres og vedlikeholdes et gjerde langs den norsk-finske grense for å hindre at rein passerer grensen. Konvensjonen gir også regler for den fremgangsmåte som skal følges når rein overskrider grensen.

Den nye konvensjonen avviker i substans ikke vesentlig fra den gamle. En antar at den nye gjerdetraséen vil være mer effektiv hindring for rein enn den gamle. Den nye konvensjonen tillater også en noe større gjerdeavstand fra riksgrensen enkelte steder enn den gamle. Fremgangsmåten ved tilbakeføring av rein som har overskredet grensen er forenklet.

– – –

Artikkel 2 angir de strekninger hvor gjerdene skal bygges. I samme artikkel blir det også gitt hjemmel til å avvike grensetraséen dersom dette er nødvendig. Ved avvik inntil 2 km kan saken avgjøres av en reingjerdekommisjon som skal opprettes i henhold til artikkel 5. Reinkommisjonen erstatter tidligere tilsynsutvalg.) Større avvik må godkjennes ved noteveksling mellom de to land.

– – –

Artikkel 20 gir adgang til å bruke motorisert terrengkjøretøy i den utstrekning dette er mulig etter det enkelte lands lover.

Konvensjonen ble legalisert i Norge ved lov av 5. oktober 1982.

Konvensjonen ble gjort gjeldende i 10 år, og blir automatisk forlenget dersom ingen av partene sier den opp. Slik oppsigelse foreligger ikke.

Fortsatt er det strekninger hvor det skjer betydelige grenseoverskridelser av rein som volder problemer og irritasjon for grensebeboere, reindriften og myndighetene i begge land. I Tana- og Anarjohkadalen er det norsk rein som trekker over til Finland, mens det på strekningen fra Kautokeino til Lyngen er finsk rein som trekker over til Norge. I denne forbindelse er det de siste årene utvekslet betydelige erstatningskrav mellom landene, og fra Norge er det også satt igang en midlertidig grensepatrulje for å registrere og forebygge grenseoverskridelse. Fra finsk side er det stadig reist krav om at det på norsk side bygges et reinsperregjerde langs Tana- og Anarjohkdalen. Dette er hittil ikke etterkommet av norske myndigheter.

Helt fra 1852 da grensen ble sperret, og frem til i dag har det vært uro i reindriften langs grensen. Disse tildragelser og grensekonvensjoner har vel ikke direkte påvirket distriktsinndelingen, men har åpenbart virket inn på beiteutnyttelsen og driftsmønsteret, og gir i allefall en forklaring på hvorfor man fra det offentliges side har ført opp kostbare grensegjerdeanlegg.

Godt samarbeide over grensen.

Forholdet til Sverige

Forholdet til Sverige etter Lappecodicillen av 1751

Felleslappeloven

I forarbeidene til Felleslappeloven går det fram at norske myndigheter så for seg at den skulle være landsdekkende og erstatte Lappecodicillen, men frafalt dette etter hvert fordi forholdene i reindriften var såvidt forskjellig. Også for Lappecodicillen var det i sin tid forutsatt at den skulle gjelde for all reindrift, men senere behandling av og lovgivning for næringen tyder på at den hadde ulik virkning også innenfor den store «Finnmarken». Forskjellene synes å ha vært størst mellom den reindrift som flyttet mellom Finnmark og Finland og den lengere sør. For en del var forskjellene naturgitte, men ulike tradisjoner og holdninger såvel hos reindriftsutøvere som myndighetene i de forskjellige fogderier var nok også tilstede. Ønsket om ekspansjon i jord- og skogbruk var i særlig grad bakgrunnen for arbeidet med utvidet lovgivning, og her var det store forskjeller mellom Finnmark og Troms. Arbeidet med å skille ut Troms som eget fylke var i gang, hvilket skjedde i januar 1866. Hvorvidt forberedelsen til utskillelsen påvirket lovarbeidene omkring reindriften skal være usagt, men den endelige fylkesgrense ble i allefall unaturlig i forhold til reindriftens interesser. (Fylkesgrensen ble forøvrig ikke endelig før ved Kgl.res. av 30. juni 1949.) Det er tydelig at finnmarkingene var forbeholdne til en felles lappelov. Således ble det parallelt med kommisjonen om Felleslappeloven oppnevnt en egen kommisjon for Finnmark, Den Finmarkske Fjeldfin-Kommission.

Når Felleslappeloven endelig etter langt forarbeide ble satt iverk i 1883, fikk den likevel for en del virkning også i Finnmark, og ble mønsteret for reindriftsloven av 1933.

Forarbeidene til Felleslappeloven

Det var den voksende jordbruksnæring som i stor grad satte premissene for de forhandlingene mellom Norge og Sverige om ny lovgivning om reindriften fordi man fra norsk side ikke anså Lappecodicillens bestemmelser å være tilstrekkelig i så henseende. Angivelig hadde det også utviklet seg stor grad av selvtekt i forbindelse med skader som rein hadde gjort på åker og eng. Det var kommet så langt at stridighetene førte til vold også med tap av menneskeliv. Det var på denne bakgrunn at det i felles statsråd mellom de to regjeringer den 1. april 1843 ble bestemt:

> *At et lige antal norske og svenske mænd skulle sammentræde for at tage under overvejelse og deretter indgive underdanigst Forslag angaaende de Forandringer og Tillæg til grændsetraktaten mellom Norge og Sverige af 7/18 october 1751 – forsaavidt samme angaar Forholdene med Hensyn til Lapperne i de forende Riger – som maatte befindes nødvendige og hensiktsmessige.*

Kommisjonen avga sin innstilling den 25. juni 1844, som var forslag til ny lov. Kommisjonens arbeider avdekket imidlertid stor uenighet på sentrale punkter, bl.a. hvilken beiterett som skulle innrømmes reindriften og hvordan pådømte erstatninger for skade voldt av rein på private eiendommer skulle inndrives.

Derimot var det enighet om at enhver reineier som ønsket å bruke beiteretten i det andre land skulle være pliktig *«for sin Lændsmand at opgive det Sogn, samt det Næs eller annet Distrikt i samme, hvor han agter at tage Ophold, ...»*. Dette ble ansett for nødvendig for at bøndene skulle vite hvem de skulle rette erstatningskravet mot for skader reinen hadde voldt på deres eiendommer. Selv om Lappecodicillen også inneholdt bestemmelser om erstatningsplikt ved slike skader, så fungerte ikke disse i praksis nettopp av den grunn at man ikke hadde oversikt over reinens eiere.

For å komme svenskene i møte på de punkter det hersket uenighet om i kommisjonen ble det fra norsk side utarbeidet et nytt lovforslag med utgangspunkt i kommisjonens tilrådinger, *«som i hvilke alene saadanne Forandringer vare gjorte, som antoges at det ville tjene til at utjævne den Meningsulighet ... »*. Det nye forslaget ble tiltrådt fra norsk side ved kgl.res. av 28. mai 1845. Det ble anmodet at det samme skjedde på svensk side.

Det skjedde imidlertid ikke på svensk side. Høsten 1857 gjorde man fra norsk side igjen henvendelse til den svenske justisminister med spørsmål om hvorfor lovforslaget ikke var fremmet. Den svenske justisminister svarte at de savnet tilslutning fra norsk side til de bemerkninger de hadde gjort, men lovet å medvirke til at saken ble fremmet.

På norsk side så man også muligheten til i forbindelse med lovforslaget å få til et felles lovverk for reindriften over hele landet, fordi man hadde tilsvarende utredninger i gang i Finnmark. Videreføring av Felleslappeloven ble derfor utsatt i påvente av utredningen fra Finnmark. Denne utredning forelå i slutten av 1859. Departementet fikk byfogd Saxlund *«der har bistaaet ved flere tidligere foranstaltninger angaaende Lappeforholdene...»* til å gjennomgå begge kommisjoners innstillinger. Saxlund konkluderte med at det var så betydelige forskjeller mellom den «egentlige Finnmarken» og Troms i «lappeforholdene» at felles lov ikke var hensiktsmessig. Forskjellene lå i folketetthet, eiendomsforholdene og forholdene til naboland.

De forhandlinger som var gjort på bakgrunn av 1843-utkastet, med departementets endringer, om ny felles norsk/svensk reindriftslov, som kunne avløse Lappecodicillen var strandet i uenighet om sentrale bestemmelser. De viktigste ankepunktene gjaldt innskrenkning av svenskenes beiterett på privat utmark og innføring av fellesansvarlighetsprinsippet for skade rein påførte den jordbrukende befolkning. Det bør også nevnes at det heller ikke på norsk side var full enighet om det siste for andre områder enn Troms.

I felles norsk/svensk statsråd den 29. mai 1866 og ved kgl.res. av samme dato ble det på ny nedsatt en kommisjon med 6 medlemmer som skulle konsentrere seg om de uenigheter som var utslagsgivende for at tidligere forhandlinger om ny lov ikke hadde ført fram.

Kommisjonen trådte sammen i Tromsø den 9. juli 1866. Kommisjonen reiste rundt i fylket og holdt møter på gårdene i fylke hvor rein hadde forvoldt skade på åker og eng. Disse møtene var også bekjentgjort for reineiere, og noen møtte da også fram.

Kommisjonen avga sin innstilling den 12. oktober 1866. Kommisjonens lovutkast inneholdt/presiserte følgende i forhold til tidligere utkast:

* Tidsbegrenset beiting i Norge fra 1.mai til 1. oktober. Tidsbegrensningen var åpenbart satt for å forkorte reinbeitingen i distriktene i forhold til tidligere sedvane:
* Begrense bruken til vindfall og tørt virke på privat grunn.
* Vern av flytteveier.
* Beiteleie på privat utmark.
* Hjemmel til å inndele Troms i distrikter (oppsynsdistrikter).
* Frihet for ansvar før 8. juli på privat utmark i Troms.
* Om skadetaksering og erstatningsforretninger.

Av hensyn til rask iverksettelse foreslo kommisjonen en provisorisk anordning *«angaaende Bevogtning af Renhjorde og Erstatning for skade af Ren m.v. i Troms Amt.»* Disse bestemmelser skulle gjelde såvel norske og svenske reineiere. Departementet anså disse forslagene som ensidig norske og således grunnlovsstridige overfor svenske borgere, og ble derfor ikke fremmet. Departementets standpunkt virker litt underlig sett i lys av at tilsvarende var gjort gjeldende i Sverige allerede i 1817.

Den midlertidige/provisoriske løsning på problemene omkring beiteskadene og erstatning ble løst ved etablering av et Lappeoppsyn ved kgl.res av 15. april 1875. I tråd med lovforslaget fra kommisjonen av 1843 og forsåvidt også departementets modifiserte forslag, som tilpliktet reineierne å oppgi *«det Sogn, samt det Næs eller andet Distrikt i samme hvor han agter at aatge Ophold ... »*, fikk lappeoppsynet en instruks som bl.a. under pkt. 10 tilpliktet oppsynsmannen *«søge at komme til Kundskap om enhver i Distriktet værende Laps Fulde Navn og Hjemsted og om, hvorvidt han er Eier av her til Rige førte Rensdyr, samt om disse Dyrs Antall og Stede eller Egnen, hvor de bete.»*

Forslaget som hjemlet distriktsinndeling hadde følgende innhold:

> *De Strækninger i begge Riger, hvor Lapperne søge for sine Ren, blive, dels til Udøvelse af det fornødende Opsyn med Lapperne og Deres Dyr, dels med Hensyn til det nedenfor bestemnte Fællesansvar for forøvet Skade, at dele i Distrikter, hvis Grænser bestemmes av Kongen eller Den, han hertil bemyndiger. Ved denne Inddelingen bør navnlig haves for Øie, at de Ren, der bete inden hvert saadant Omraade, maa antages ikke lettelig ville søge over til andre Distrikter. Saadan Deling i Distrikter kan dog undlades, hvor den ikke maatte paakræves af Omstændigheterne.*

Å innføre distriktsinndeling hadde som hovedhensikt å sikre den jordbrukende befolkning erstatning for skade voldt av rein. Som tidligere nevnt virket ikke bestemmelsen i Lappecodicillen på dette punkt. Det hadde vært vanskelig å føre bevis for hvem sin rein som hadde voldt skade. Gjennom å dele inn områdene i distrikter og samtidig gjøre de som drev innenfor områdene felles ansvarlig for skade voldt av rein ble bevisførselen om den ansvarlige dermed enkel og tildels også unødvendig.

Kommisjonen påpekte selv visse betenkeligheter med bestemmelsen, bl.a. at en reineier i noen tilfelle (ved gjennomflyttinger) kunne komme til å betale erstatning for en skade som en annens rein hadde voldt, men anfører *«er der Sandsynlighed for, at hvad den Enkelte ikke burde have været med å bære en Gang, det burde han have været med på en anden Gang.»*

For selve inndelingen foreslo kommisjonen lagt til grunn det prinsipp at *«Ved denne Inddelingen bør navnlig haves for Øie, at de Ren der inden hvert saadant Omraade, maa antages ikke lettelig at ville søge over i andre Distrikter.»*

Dette innebar at man tok iakt reinens natur og terrengets beskaffenhet ved valg av grenser for distriktene. Begrunnelsen for denne var den at, hvis distriktene ikke fikk naturlige grenser eller at de ble for små, ville risikoen for sammenblandinger bli større og dermed vanskeliggjøre praktiseringen av fellesansvarlighetsprinsippet.

Det var altså ikke reineiernes egne behov for beitefordeling som var bakgrunnen til forslaget om distriktsinndeling. Kommisjonen opplyser at forslaget var satt fram og drøftet på de møter de holdt rundt i fylket, men det ble ikke reist noen betenkeligheter. Dette er besynderlig sett i lys av at reineierne deltok i allefall i noen grad på møtene.

Kommisjonen foreslo en konkret inndeling i distrikter.

Lov angaaende lapperne i kongerikene Norge og Sverige av 2den juni 1883

Det medgikk ytterligere 17 år til forhandlinger mellom Norge og Sverige før det i 1883 forelå en likelydende lov *«angaaende lapperne i kongerikene Norge og Sverige.»* Loven ble gjort gjeldende fra 1. januar 1884 og skulle gjelde i 15 år. Det tok 40 år å få loven til, som senere er kalt **Felleslappeloven.** Den gang som senere, helt til vår tid, har det vært problemer å få til og forme en lovgivning om reindriftsnæringen. Loven innebar en betydelig regulering og innskrenkning av den selvstyring som Lappecodicillen la opp til, og skulle da også erstatte Lappecodicillen, men det ble tilføyet *«Herved er dog intet avgjort med hensyn til spørsmaalet om, hvorvidt noget av rikerne har ret til at fratræde denne kodicil.»* Loven hjemlet også innskrenkninger av reindriften til fordel for jordbruket, ved at myndighetene kunne unnlate visse strekninger for reindrift og/eller henvise reineier med sin reindrift til et annet sted enn det han hadde brukt tidligere.

Loven inneholdt 30 paragrafer som regulerte ymse forhold i reindriften, hovedsakelig plikter og ansvar for reineiere. Reineiere skulle bl.a. årlig avgi melding til øvrigheten med opplysninger om hvilket distrikt som ville bli benyttet, med navnlig oppgave over husstand og antallet rein. Den som unnlot å avgi oppgave, eller oppgaven over reintallet viste seg å være mere enn 20 % mindre enn det faktiske, ville bli bøtelagt med inntil 40 kroner.

Loven åpnet adgang til å foreta inndeling i distrikter. Ved inndelingen skulle det tas hensyn til dyrenes natur, landskapets utstrekning og anvendelig flyttelei. For hvert distrikt skulle det velges en formann og nestformann, som ble pålagt ansvar og oppgaver i forhold til øvrigheten om plikt til å oppholde seg i distriktet, bevoktning av rein, avgi oppgaver over reineiere og antallet rein i distriktet, plikt til å handle på vegne av distriktets reineiere i forlik og rettergang om fellesansvaret ved skade voldt av rein.

Virkningen av fellesansvaret om erstatning av skader voldt av rein går fram av brev av 2. november 1897 fra amtmannen i Troms til Indredepartementet:

Erstatninger:

År:	Ant. takster:	Beløp kr:
1884	28	1.510,-
1885	25	1.090,-
1886	21	712,-
1887	97	2.532,-
1888	81	1.770,-
1889	18	319,-
1890	80	2.445,-
1891	143	4.169,-
1892	430	14.837,-
1893	335	13.887,-
1894	147	7.139,-
1895	57	1.549,-
1896	49	2.196,-

Selv om vær- og beiteforholdene kan ha spilt inn på de enkelte års erstatninger, så er det på det rene at det er skjerpelsen i 1883-loven og opprettelsen av lappeoppsynet som har bidratt til veksten i erstatninger.»

Det var uttrykkelig nevnt i loven at de bestemmelser i loven som ordnet forholdene mellom reineierne og jordbruksbefolkningen ikke skulle gjelde i Finnmark.

Ved kgl.res. av 17. november 1883 ble Troms Amt inndelt i alt 27 distrikter, hvor reinen kunne beite fra 1. mai til og med 30. september, og hvor reineierne skal *«være underkastet ansvar for skade som av rensdyrene tilføyes den jordbrukende befloknings eiendom».*

Inndelingen omfattet 4 distrikter som ble benyttet til sommerbeiting for rein fra Kautokeino, og som ved senere endring inngår i Vestfinnmark reinbeiteområde.

Karlstadoverenskomsten fra 1905

Karlstadforliket av 26. oktober 1905 dannet grunnen for en fredelig unionsoppløsning mellom Norge og Sverige. Forholdet til samiske rettigheter var et av de vanskeligste spørsmål for statene å avklare før oppløsningen av Unionen. Karlstadforliket omfattet derfor også denne avklaringen, Gjennom *«Konventionen angaaende flytlappernes ret tilreinbeite m.m.»*

Konvensjonen inneholdt 4 artikler:

Art 1 omhandler oppsigelighet av Lappecodicillen.

Art 2 forlenger gyldigheten av 1883-loven til utgangen av 1917. Videre omfatter art 2 visse andre begrensninger om beitetid og sytingsrein som ikke kan medbringes til Norge.

Art 3 fastslår at det innen 1917 skal startes forhandlinger om nye bestemmelser i angjeldende sak.

Art 4 avgjør at en voldgiftsrett skal løse eventuelle tvistemål statene i mellom, samt oppnevning av denne retten.

Konvensjonen mellom Norge og Sverige om reinbeite fra 1919

Både før og under Karlstadoverenskomsten øvet norske myndigheter sterk påtrykk på svenskene om innskrenkninger i den svenske reindrift av hensyn til norsk jord- og skogbruk. Under disses forhandlinger viste svenskene ettergivenhet som førte til at alle øyene og den vestligste del av Troms fylke ble unntatt for svensk reinbeiting.

Som tidligere nevnt ble det ved konvensjonen av 1905 gitt forlenget gyldighet for Felleslappeloven av 1883 til 1917, og ble ved overenskomst mellom statene av 1907 ytterligere gitt forlenget gyldighet til 1920. Den 8. april 1913 ble statene enig om å starte forhandlinger om en konvensjon til avløsning av Felleslappeloven og Karlstadoverenskomsten.

Etter omfattende kommisjonsarbeid og forhandlinger fikk man den 5. februar 1919 en ny konvensjon *«angaaende flytlappenes adgang til reinbeiting»*, og den ble gitt gyldighet i 30 år, men ble gjeldende til 1972 med en del endringer i 1949.

Konvensjonen er delt inn i 3 avdelinger og omfatter 204 paragrafer. Første avdeling regulerer svenske samers adgang til reinbeiting i Norge. Andre avdeling regulerer norske samers adgang til reinbeiting i Sverige. Tredje avdeling inneholder fellesbestemmelser for svensk reinbeiting i Norge og norsk reinbeiting i Sverige.

Endringer i distriktsinndelingen i 1923

Konvensjonen av 1919 behandler og endrer en rekke distriktsgrenser i forhold til tidligere inndeling i Troms. Det ble derfor nødvendig å foreta revisjon av distriktsinndelingen. Dette ble gjort ved kgl.res. av 1. mai 1923, og ble gjort midlertidig i påvente av ny reindriftslov. Den hadde en viss betydning for reinbeitedistriktene i Nord-Troms som om sommeren ble benyttet av reindrift fra Kautokeino.

Forlengelse og endring av konvensjonen fra 1919, undertegnet 14. desember 1949

Da 1919-konvensjonens første gyldighetsperiode nærmet seg slutten (1952), forelå det ikke noe ønske fra noen side om å si den opp. Norge ønsket i midlertid endringer i forhold til 1919-konvensjonen. Endringene gikk ut på ytterligere begrensninger av den svenske reindriften i Norge til fordel for den jordbrukende befolkning, men denne gang også til fordel for den norske reindriften. Resultatet ble at 8 distrikter ble frigjort for norsk reindrift.

Endringer i distriktsinndelingen i 1963

Samtidig som den nye reindriftsloven ble vedtatt i 1934 ble det satt igang arbeid med ny distriktsinndeling.

Lappefogden i Troms utarbeidet forslag til ny inndeling, datert 28. juni 1934. Forslaget ble etter behandling som beskrevet i den nye lovens § 2 sendt Landbruksdepartementet. Forslaget inneholdt noen få uvesentlige endringer fra den midlertidige inndeling av 1923.

Av forskjellige grunner, som man ikke har oversikt over, ble forslaget liggende i Landbruksdepartementet til 14. november 1951, altså etter at konvensjonen av 14. desember 1949 var inngått. I brev av 14. november 1951 ber Landbruksdepartementet lappefogden i Troms vurdere etablering av norsk reindrift i de tidligere «svenske» distriktene som var blitt ledige.

Fortsatt veier hensynet til jordbruk og fedrift tungt, som Landbruksdepartementet skriver i brevet av 14. november 1951, *«Men av hensyn til jordbruk og fedrift i fylke bør i tilfelle den norske reindrift som etableres, være av mindre belastning enn den svenske...»*

Det ble etter dette stor interesse fra norsk side for de frigjorte distriktene. En ny og endelig distriktsinndeling ble dermed ytterlig påkrevd. I 1957 flyttet det flere familier fra Kautokeino til Troms og etablerte seg i de frigjorte distrikter. I løpet av de neste 10–15 årene var det ytterligere flere fra Kautokeino som flyttet til Troms og Nordland.

Inndelingen ved kgl.res. av 1. juli 1963 er den siste helhetlig distriktsinndeling som er gjort i Troms reinbeiteområde.

Forlengelse og endring av konvensjonen i 1972

På norsk initiativ ble det i 1959 innledet forhandlinger om ytterligere endringer i konvensjonen, med bl.a. ønske om nedtrapping av den svenske reindriften i Norge. Disse forhandlingene strandet på uenighet om Karlstadoverenskomstens oppsigelighetsvern av Lappecodicillen. I 1961-62 ble det på ny forhandlet om endringer av konvensjonen uten at det førte til noen enighet. Konvensjonen ble deretter sagt opp fra norsk side den 15. juni 1961, men ble gjeldende fram til 1. mai 1971 etter en rekke forlengelser.

Den 28. februar 1963 ble det utnevnt en blandet norsk-svensk reinbeitekommisjon. Formålet med kommisjonen var å undersøke de faktiske forhold om den norsk-svenske reindriften som skulle danne grunnlaget for forhandlinger om en ny og mer tidsmessig konvensjon.

Kommisjonens utredning forelå den 24. februar 1967. Kommisjonen foreslo en vesentlig reduksjon av den svenske reindriften i Norge, videre foreslo kommisjonen forhandlinger om egne norske vinterbeiter i Sverige.

Etter langvarige og vanskelige forhandlinger nådde forhandlingsdelegasjonen i 1971 til et forslag til ny reinbeitekonvensjon. Konvensjonen ble undertegnet i Oslo 9. februar 1972.

Hovedpunktene i konvensjonen er:

* betydelig reduksjon av svensk reindrift i Norge,
* norsk reindrift fikk enerett på vinterbeiter i Sverige,
* lappecodocillens oppsigelighetsvern ble fjernet,
* sikrer næringsgrunnlaget for en viss tid.

Med bakgrunn i den nye konvensjonen ble det ved kgl.res. av 26. november 1973 bestemt at distriktene Lakselvdal/Lyngsdal og Rendalen skulle benyttes av norsk reindrift. De benyttes nå av reineiere fra Kautokeino.

Reindriftslovgivningen for Finnmark

Grensesperringen Russland/Finland–Norge med virknig fra 15. september 1852

Det er grunn til å anta at Lappecodicillens regelverk fikk beskjeden anvendelse i Finnmark, og i den grad dette var tilfelle så gjaldt det mere i den vestlige del av fylket. Det er mulig at ordningen med lappelensmenn ble anvendt i noen grad.

Grensesperringen mot Russland i 1826 medførte begrensninger i første rekke for den reindrift som søkte sommerbeiter i Varanger. Det er grunn til å anta at myndighetenes håndhevelse av konvensjonens regler var lempelig, i allefall i den nærmest påfølgende tid etter grensesperringen. Det synes åpenbart at en del reineiere fortsatte med sine sedvanemessige flyttinger. I noen tilfeller har grensekrenkelser medført bøteleggelse.

Det var grensesperringen i 1852 som skapte de store komplikasjoner med umiddelbare og langsiktige konsekvenser. Den brøt tilvante flyttinger og driftsmønstre og medførte opphopning av rein innenfor begrensede arealer. Den skapte uro og forstyrret sosiale og kulturelle tradisjoner. Behovet for vern og kravet om fordeling av beitemarkene meldte seg med full tyngde, og myndighetene måtte ty til lovreguleringer. I de påfølgende 80 år var det en relativ stor aktivitet fra myndighetene i forhold til reindriften. Det var stadig kommisjoner i arbeide med forskjellige regulerende bestemmelser, men det er verdt å merke seg at myndighetene i Finnmark hadde en mere forståelsesfull og positiv holdning til reindriften enn i landet forøvrig. Det hadde vel sammenheng med reindriftens betydning for hele det finnmarkske samfunn og at interessekonfliktene var beskjedne. Disse mere positive holdninger skiller seg klart ut i de offentlige utredninger og vedtak som ble gjort her i sammenlingning med tilsvarende i Troms og landet forøvrig. Dette fikk stor betydning for den senere landsomfattende lovgivning om reindriften.

Umiddelbart etter at det for de norske myndigheter var klart at grensen mot Finland ville bli sperret, nedsatte Departementet for det Indre den 31. juli 1852 en kommisjon bestå[illegible] av embetsmenn i Finnmark, Foged Hauge[illegible] foged Saxlund og som formann amtman[illegible] Finnmarkens amt. De fikk følgende mand[illegible]

Til overensstemmelse med nærmere utfær[illegible] Instruktion at anordne de Forføyninger, [illegible] maate ansees nødvendige i Anledning af G[illegible] sespærringen, og i Forbindelse dermed at [illegible] under Overveielse, hvorvidt der maate [illegible] Grund til for Fræmtiden at træffe yderligere [illegible] føyninger og afgive nye Bestemmelser i A[illegible] ning af denne samt overhovedet, hva der fra[illegible] relsens Side hensigtsmæssigen maatte væ[illegible] foretage sigtende til Udviklingen af Nærings[illegible] ne i Finnmarken og Distriktets Opkomst.

Denne oppnevning innebar den første of[illegible] lige utredning som utelukkende dreide se[illegible] forholdene i reindriftsnæringen i Finnm[illegible] Fram mot århundreskiftet økes det offent[illegible] engasjement i forhold til reindriften, og[illegible] foreligger flere kommisjonsutredninger.

Kommisjonsinnstillingen av 28. september 1853

Det er innlysende at grensesperringen fø[illegible] store innskrenkelser av den sedvaneme[illegible] bruken av beiteområdene. Den norske rein[illegible] ten måtte heretter finne helårig beite inn[illegible] eget lands grenser for et reintall som tidl[illegible] disponerte langt større områder. På den a[illegible] side var det nok en betydelig reindrift so[illegible] igjen på finsk side som ikke lenger fikk be[illegible] norske områder. I det kildematerialet so[illegible] gjennomgått er det opplyst at det var ca 5[illegible] norske rein som ble utestengt fra Finland, [illegible] 15.000 finske rein som ble utestengt fra [illegible] territorium. Dette førte til store omlegnin[illegible] distriktsmønsteret, og fordelingen av [illegible]

resurssene. De frie vandringene måtte nå reguleres, som i kommisjonsutredningen er formulert slik:

Commissionen kan frembære som Fjeldfinnernes eget Ønske, at der ved Statsstyrelsens Anordning lægges Baand paa deres Omvandringer med Renhjorder.

Kommisjonen har åpenbart lagt stor vekt på å få samtaler med reineierne, som på sin side viste stor interesse. Dog ble opplegget forstyrret av opprøret i Kautokeino i 1852. Det oppgis å ha vært møter på Mortensnes, Nyborg, Polmak, Karasjok og Alta.

Varanger reineierne ble også (også skoltesamene) i sterk grad berørt av sperringen. Tidligere – frem til 1826 da riksgrensen mellom Norge og Russland ble fastsatt – hadde de flyttet etter gammel sedvane til begge land. Ved at dette ikke lenger var mulig måtte de som tidligere nevnt legge om sine driftsmønstre. Ved grensesperringen mot Finland ble dette forsterket, og beitebelegget i det gjenværende vinterbeitet ble betydelig øket.

Fra møtet med reineierne i Øst-Finnmark siteres og omtales:

Efter de af 30 Fjeldfinner erholdte Forklaringer skulde deres eiende Antall Rensdyr udgjøre omtrent 12700 stykker, og samtlige Øst-Finmarkes Fjeldfinner efter dette i Alt have omtrent 21000 Rensdyr. Efter Folketællingslisterne af 1845 er Tallet angivet til 27310.

Reineierne i Øst-Finnmark presiserte overfor kommisjonen at vinterbeite var mangelen. Tidligere hadde de flyttet lengere inn i landet (Russland/Finland), i furu- og granskogene hvor det var godt vinterbeite.

Videre siteres fra møtet med reineierne i Øst-Finnmark:

Den vesentligste Vinterbetesmark maa her blive paa Sydsiden af Varangerfjorden og fornemmelig ved Pasvigelven, hvor Furuskov findes.

De fremmøtte reineierne ønsket at følgende område skulle utlegges til vinterbeiteland:

Hele Strækningen paa Sydssiden af Varangerfjorden, begrænset af Russland og Finland samt Tanaelven til Skipeguore (1 1/2 Mil nedenfor Polmak) og fra sidste Sted ved en omtrentlig ret Linie, hvor Fjeldfinnerne ville opføre et Gjærde (af en Par Miles Længde) til Mæskebotten >: Varangerfjordens inderste nordvestlige Bund, være Gjenstand for Fredning i Tiden 15de Mai til 1ste November.

Kommisjonen peker også på at et mindre område på vestsiden av Tanaelva burde fredes, men fremmet ikke forslag om dette da ingen av de berørte reineirne møtte til sammenkomsten kommisjonen skulle ha med dem om saken.

For Øst-Finnmarkens del anslår kommisjonen et passende reintall å være 14000, hvilket på dette tidspunkt var en halvering av bestanden. Dette antallet var basert på vinterbeitekapasiteten, mens de ikke så noen fare for sommerbeitenes tilstrekkelighet i lang tid fremover. Det ble da heller ikke foreslått noen inndeling i sommerbeitedistrikter.

Fra møtet med de 62 frammøtte reineierne i Karasjok siteres:

Ogsaa disse finde sig satte i en beklagelig Stilling ved Forbudet mod at holde sine Renhjorde på russisk-finlandsk Territorium og antage ikke at kunde i Fremtiden underholde sine Renhjorde, i hvilken Henseende de lægge fortrinlig Vægt paa Vinterens Beskaffenhed.

– – –

Efter de fra 62 Reneiere erholdte Forklaringer skulde Antallet af deres Dyr være omtrent 13700 Stykker og Karasjok samtlige Fjeldfinner (96) efter dette have tilsammen omtrent 21000 Dyr. Efter Folketællingslisterne af 1845 er Antallet opgivet til 17099.

De fremmøtte reineierne har nesten enstemmig gått inn for:

... at følgende Strækninger ikke bør benyttes til Renbete i tiden 1ste Mai til 1ste November: a) Strækningerne mellen de Elve, der danne Grændsen mot russisk Finland i Øst, nemlig Enarejok og Sketsemjok paa den ene og Karasjokelv paa den anden Side; b) En Strækning ved Jetsjok- og Karasjokelve, saaledes begrændset: Fra Jetsjokelvs Udløb i Karasjokelv langs Jetsjoks søndre Side til Ladnjajok, derfra langs Ladnjajok til Ladnjajavre, og derfra til Nuovejoknjalme eller Nuosejokelvs Udløb i Karasjokelv; c) En Strækning paa vestre Side af Tanaelv, begrændset paa den ene Side af Tanaelven og paa den andes ved en ret Linie fra Astevare til Sjaldezjok, derfra langs Savkadaselven til dennes Udløb i Tanaelven.

Vinterbeitekapasiteten i Karasjok anslås å være til 15000 rein. Hvilket betød en reduksjon på 6000 dyr i forhold til oppgitt reinantall. Heller ikke her ble sommerbeiteområdet foreslått inndelt i distrikter.

Kautokeino (Vest-Finnmark)

En betydelig del av den reindrift som søkte sommerbeite på kysten og øyene i Vest-Finnmark, hadde sine vinterbeiter i Finland og muligens i Sverige. De som søkte vinterbeite i Sverige måtte i alle tilfelle flytte over Finland i Enontekiø-området (Den finske kilen). Disse vandringene og beiteutnyttelser hadde skjedd i h.h. til Lappecodicillen fra 1751.

Grensesperringen skapte stor uro blant reineierne i tillegg til de spente forhold som ellers var i befolkningen og i forholdet til øvrighet, jfr. Kautokeino-opprøret høsten 1852. Det var denne situasjon kommisjonen møtte på sitt møte med 22 reineiere i Alta. Fra møtet siteres:

Dette Distrikts Fjeldfinner – – have med Bestemthed udtalt sig for, at de ikke kunne for Fremtiden underholde sine Renhjorde paa norsk Grund alene. – – – De have udtalt Tvil om, at Alle eller den største Del af dem kunde vente at finde Renbete paa svensk Territorium, fordi der i de nærmeste liggende svenske Trakter er mange Fjeldfinner før. De 22 Kautokeino-Fjeldfinner, som mødte for Commissionen, have angivet Tallet af sine Rensdyr til Alt omtrent 7000 Stykker, hvilken Opgave man har Grund til at anse for nogenlunde stemmende med det virkelige Forhold. Da der i Distriktet gives 80 Fjeldfinner, som er ansatt i Skat, skulde disse tilsammen i Forhold til det Opgivne for de 22 af dem besidde omtrent 25000 Stykker Rensdyr. Hertil kommer dog en hel Del i Skattemandtallet for Fattige ansatte Familier, hvis Tal, saavidt det kan skjønnes af de Oplysninger herom, man har faaet af Altens Foged, skulde udgjøre omtrent ligesaa mange som de til Skat Ansatte. Lægger man for disse Vedkommende til 8000 Rensdyr, skulde Totalsummen for Kautokeinos Vedkommende blive omtrent 33000 Rensdyr. Efter Folketællingslisterne af 1845 skulde Totalsummen være 26141.

For Kautokeinos del som på det tidspunkt var oppgitt til 33000 dyr, fant kommisjonen det ikke mulig eksakt å angi beitekapasiteten. For å kompensere tapte vinterbeiter foreslo kommisjonen at de som tidligere søkte vinterbeiter i Russland/Finland heretter skulle søke det i Sverige istedet, og viste til at dette i såfall var hjemlet i Lappecodisillen. Kommisjonen pekte imidlertid på at en slik løsning betinget at Sverige stengte grensen for finsk reinbeiting på svensk side. Dette forutsatte kommisjonen også var av svensk interesse. Denne flyttingen fra Norge til Sverige ville innebære passasje over finsk territorium som krevde klarering fra Russland/Finland. Denne forutsetningen ble i mars 1854 avvist av den russiske regjering. Som følge av at dette ble det fra den norske regjering i 1854 henstilt til Sverige at finsk reindrift ble stengt fra svensk territorium, for derved å gi plass for den norske reindrift som nå måtte flytte til Sverige. Denne anmodningen ble ikke etterkommet da, men grensesperringen kom i 1889.

Videre antydet kommisjonen subsidiært at reineierne fra Kautokeino med hjemmel i bestemmelsene i Lappecodisillen kunne ta svensk statsborgerskap for å unngå de russisk/finske bestemmelser som hindret overflytting av finsk territorium.

Det skulle vise seg at reineierne fra Kautokeino i stor utstrekning tok svensk statsborgerskap, og kunne således foreta overflyttingen. Fra 1853 til 1883 flyttet omlag 35 % (75 hushold) av Kautokeinos reindriftsbefolkning til Torne Lappmark, d.v.s. Karasuando og Jukkasjarvi (Astri Andersen 1991).

Ved å ta svensk statsborgerskap unngikk en del av reineirne fra Kautokeino grensesperringen og driftsmønsteret deres ble således upåvirket. Svensk statsborgerskap i denne forbindelse hadde liten betydning for dem forøvrig. At det allikevel skjedde utflyttinger kan i noen grad tilskrives en regeliøs dragning til Karasuando som på det tidspunkt var et senter for den læstadianske vekkelse. Dersom dette ikke hadde skjedd ville grensesperringen medført langt større endringer i driftsmønstre og antall rein.

Hvorvidt alle de nevnte 75 hushold reelt tok opphold i Sverige er uklart, for da den svensk/finske grense ble stengt i 1889 var det 49 hushold som angivelig flyttet tilbake fra Torne Lappmark til Kautokeino.

Det kan være nærliggende å tro at kommisjonen tenkte seg nettopp de løsninger som ble de faktiske, uten at de foreslo det. Deres manglende forslag om utlegging av særskilte vinterområder og reintall kan tyde på dette. Kommisjonen omtaler overhodet ikke sommerbeiteforholdene.

Kommisjonens forslag

Kommisjonen anbefaler en provisorisk anordning (lov). Lovens innhold kan kort summeres med:

* at nærmere områder utelegges til vinterbeite. I Øst-Finnmark med en beitetid fra 1. november til 15. mai, og i Karasjok med en beitetid fra 1. november til 1. mai.
* at overflytting fra et distrikt til et annet uten tillatelse ikke er tillatt,
* at det innføres vokteplikt,
* at kryssing av riksgrensen av norsk reindrift blir straffebelagt,
* at kryssing av riksgrensen av russisk/finsk reindrift blir straffebelagt,
* at det er forbudt for norske reineiere å ha russisk/finsk rein i sin flokk,
* at det er forbudt for fremmede lands undersåtter, enten på egen hånd eller sammen med norske statsborgere å drive fiske i Finnmark fylke,
* at overtredelse av forannevnte bestemmelser straffes.

Lov av 7. september 1854

Kommisjonens forslag førte til lov av 7. september 1854 – *«Lov, indeholdende Bestemmelser med hensyn til Benyttelsen af visse Strækninger i Finnmarken til Reenbete og til Bevoktning af Reenhjorde m.v.»*

Loven var overensstemmende med forslaget fra kommisjonen.

Med hjemmel i loven av 7. september 1854 utstedte Kong Oscar den 7. oktober en Plakat med geografisk beskrivelse av de områder som ble utlagt til vinterbeite.

I tillegg til kommisjonens forslag var det i plakaten også tatt med en strekning i Polmak langs Tanaelva med følgende grenseangivelse:

> *En paa vestre Side af Tanaelv beliggende Strækning, der er saaledes begrændset: Fra Maskejoks Udløb i Tanaelv langs Maskejok til dens Kilder ved Maskejavre, herfra efter Fjeldet Deno Gaisa indtil Borsijoks Kilder og derfra langs Borsijok til Forsholmen ved Tanaelv, samt herfra efter Tanaelven til Maskejoks Udløb.*

Området fikk samme beitetid som Varanger vinterbeite. Vinterbeietiden for Varangers del ble forøvrig ved kgl.res. av 15. august 1898 endret slik at innflytting til vinterbeitedistriktet kunne skje fra 10. oktober.

Ved kgl.res. av 25. juni 1855 fikk to reineiere fra Varager tillatelse til å oppholde seg om sommeren med rein på Skogerøya eller på nesset mellom Jarfjord og Grense-Jakobselv. Begrunnelsen for å oppholde seg her om sommeren var forholdet til skyssrein. Ved kgl.res. av 24. april 1931 blir forbudet mot reinbeiting om sommeren opphevet for området mellom Jarfjord og Grense-Jakobselv. Det betyr at det i Østre Sør-Varanger kunne drives reindrift året rundt, noe som fortsatt er gjeldende.

De utlagte vinterbeiteområder er inntegnet på vedheftete kartbilag.

Dette er første gang myndighetene ved lov regulerer innbyrdes fordeling av beiter (distriktsinndeling), beitetid og vokteplikt, egentlig den første lov om reindrift i Finnmark.

I kommisjonsutredningen er reindriften beskrevet i forhold til 3 distrikter, Øst-Finnmark, Karasjok og Kautokeino. Denne distriktsinndelingen var vel egentlig ikke det samme som vi forbinder i dag med inndeling i reinbeitedistrikter, men kommisjonens omtale var antagelig det som førte til reinsognsinndelingen i Finnmark i 1934.

Loven av 1854 fastslo at det medførte straffeansvar for norske- og russisk/finske-reineiere å føre rein over riksgrensen mellom de to land. De hadde heller ikke anledning å ha rein fra naboland i sin flokk. Loven nevnte ingen ting om svenske reineiere som flyttet med sin rein til Norge, og om de kunne ha russisk/finsk rein i sine hjorder. Ved lov av 17. juni 1869 ble det derfor vedtatt at svenske reineiere ikke hadde lov til å føre russisk/finsk rein til beite i Norge. Overtredelse ville bli straffebelagt etter paragraf 4 i 1854-loven.

Lov av 9. september 1857, endring og tillegg til 1854-loven

Da grensesperringen i 1852 var et faktum oppsto det et påtrengende behov for myndighetene å skaffe seg lovhjemmel til fordeling av beiter, og i særdeleshet for å verne vinterbeiter. Loven av 1854 ble denne hjemmel.

De omlegninger som skjedde i reindriften etter grensesperringen medførte åpenbart også andre behov for reguleringer. Det gjaldt fordeling av sommerbeiter og overflyttinger fra et distrikt til et annet.

En følge var bl.a. at reindriftsutøverne fra Kautokeino i stadig stigende antall søkte såvel sommer- som vinterbeiter i det før omtalte Karasjok distrikt, muligens også lengere øst.

Disse forhold var nok bakgrunnen til det tillegget til loven av 1854 som kom i 1857, som ga myndighetene ytterligere hjemmel til å fordele beitearealene mellom reindriftsutøverne samt fastsette beitetid.

Myndighetene fikk nå hjemmel til å foreta mere omfattende fordelinger av beiter samt regulering i distrikter. Denne adgangen ble imidlertid ikke brukt i særlig stor grad, i allefall ikke i den forstand at det ble foretatt omfattende inndeling i reinbeitedistrikter.

Om bruken og fordelingen av sommerbeitene anføres det forøvrig senere at det i fra gammel tid skjedde etter stilltiende overenskomster mellom fjellfinnene, men at disse ikke lenger er tilstrekkelig, sitat:

> *Distriktets Øvrighed har gjentagende søgt at avhjælpe de indkomne Besværinger ved under Møder, hvor Delegerede fra begge Distrikter have været tilstede, at faa istandbragt en Overenskomst om Fordeling af Sommerbetesstrækningerne, men uden Resultata, idet de Erklæringer, som afgavaes, ikke ansaaes bindende og ialfald ikke bleve respekterede. Øvrigheden har også i Mangel af anden og klarere Hjemmel søgt i Kraft af Bestemmelsen i Kongelig Resolution af 27de Mai 1775 12 at fordele Sommerbetet mellom Finnerne paa saadan Maade, at der ikke på sine Steder skulde opstaa altfor stærk Overflydning af Dyr, og Betesmarkerne derigjennem skulde blive ødelagt. De af Amtmanden desangaaende udfærdigede Bestemmelser ble ogsaa i noen Tid ialfald respekterde, men efter at en Fjeldfin, der var sag søgt for Overtredelse af en i den Retning emaneret Forskrift, ved en i 1874 afsagt Underretsdom var bleven frifunden, er det opgivet ad den Vei at søge rettet paa det paaklagede Forhold.*

Loven av 1775 som det henvises til gjaldt egentlig fordeling av jord til boplasser, og var altså ikke en akseptabel hjemmel for regulering av reindriften.

Tvistigheter om vinterbeite-fordelingen var det åpenbart mellom reindriftsutøverne i Karasjok og Polmak. Dette førte til at Amtmannen den 28. juli 1860 benyttet seg av hjemmelen i 1854-loven til å utstede en Plakat om opprettelse av en felles vinterbeitestrekning for Polmak og Karasjok langs Tanaelven fra Savkadas til Port. Denne fellesbeitestrekningen ble opprettholdt ved distriktsinndelingen i 1934, dog med noe annen grensedragning. Debatten om fordelingen av beitearealene har pågått hele tiden og er fortsatt tilstede.

Felles vinterbeitestrekning for Karasjok og Kautokeino fra 1871

Det var også stor konkurranse og stridighet om beitefordelingen, mellom Karasjok og Kautokeino om vinterbeiter. Det ble derfor nedsatt en kommisjon i 1857 på 3 mann, hvorav 2 fra Kautokeino og 1 fra Varanger for å få ordnet en grense mellom Karasjok og Kautokeino. Men de kom ikke til noe resultat, fordi de to menn fra Kautokeino holdt på en østlig og den tredje på en vestlig grense. Saken ble så stilt i bero ved kgl. res. av 10/6-1862.

Etter forskjellige anmeldelser og tvister mellom folk fra de to kommunene innfant amtmannen seg på tinget i Karasjok i mars 1869. Til dette tinget møtte for Kautokeino: lensmannen og 3 representanter oppnevnt av fogden. Fra Karasjok møtte: lensmannen, formannskapet og de fleste fjellsamer. Formålet med forhandlingene var å diskutere over forslaget til fellesdistrikt med de grenser som den førnevnte kommisjon av 1857 hadde foreslått. På tinget i Karasjok i 1869 heter det imidlertid om fjellsamenes mening:

> *at Kautokeino heller ville være uten grense enn å ha en påtvunget grense, mens Karasjok heller ville motta hvilken som helst grense enn å være uten sådan.*

Det er disse forhandlinger på tinget i Karasjok som fører til kongelig resolusjon av 13. juli 1871 hvor fellesdistriktet for Karasjok og Kautokeino blir opprettet, jfr. vedheftet kartbilag.

Etter at fellesdistriktet mellom Karasjok og Kautokeino ble opprettet har det med jevne mellomrom kommet forslag om endring av fellesdistriktet. Som en hovedregel kan man si at forslagene fra Karasjok var deling av fellesdistriktet, mens Kautokeino har hevdet at deling ikke burde finne sted. En del av diskusjonen gikk dessuten på hvor i terrenget enkelte grensetraseer og grensepunkter er som 1871-resolusjonen lister opp.

Den neste som behandler fellesdistriktet er «Finnmarkens Fjeldfin-Kommisjon» av 8. mai 1875. I sin innstilling sier kommisjonen at man inntil videre lar grensen for fellesdistriktet være slik den var besluttet tidligere. Følgende sitater er hentet fra kommisjonens innstilling:

> *Det havde ogsaa vist sig, at Finnerne fra Kautokeino i større og større Udstrækning trængte sig ind paa de Betestrækninger, som Finnerne fra Karasjok fra gammel Tid have benyttet, hvilket naar det skedte til Fortrængelse for disse, fandtes at være ubilligt, og som selvfølgelig ogsaa havde fremkaldt mange Besværinger.*
>
> – – –
>
> *Kommissionen medgiver, at Nomadernes Trængsel ogsaa i Kautokeino er meget stor, da dette Distrikt i høiere Grad end de andre Fjeldsogne lider af Mangel paa den for Renholdet unnværlige*

Skov, paa samme Tid som Mosemarkerne ere utilstrækkelige, men den er dog ikke i Tvil om, at Grændsespærringen i 1852 har været til større Ruin for Karasjok Fjeldfinner end for Kautokeino.

Ikke mange år etter at den nevnte Finnmark fjellfinn-kommisjonen hadde avgitt sin innstilling i 1886, dukker spørsmålet om fellesdistriktet opp igjen. Kautokeino formannskap tar saken opp med Indredepartementet den 31. desember 1888 og ber om opphevelse av grensen for fellesbeitet. Karasjok herredsstyre på sin side ber i sitt skriv av 23. april 1889 om lik deling av fellesdistriktet, samt at grenselinjen merkes. Finnmark amt anbefaler Indredepartementet om ikke å foreta noen endringer i og med at de to kommunene er totalt uenige om denne saken. Endelig underretter så Indredepartementet overfor Finnmark amt den 16. juni 1892 om at saken stilles i bero.

Den neste endring skjer ved Fylkesmannens forordning av 3. november 1934. Disse gjelder fortsatt. Etter denne forordning ble reinsoggrensen mellom Karasjok og Kautokeino trukket slik at Karasjok mistet det meste av fellesdistriktet. Fellesdistriktets tidligere østlige grenselinje ble stor sett valgt som reinsoggrense mellom Karasjok og Kautokeino. Uten nærmere dokumentasjon anses det for sannsynlig at reinsoggrensen fra 1934 ble fastlagt mere ut i fra hensynet til kommunegrensen enn driftsforhold i næringen. Debatten og konflikten om dette er fortsatt tilstede.

Fredning av områder mot reinbeiting fra 1871

Opptagning av lav til for for bufe, behovet for beite for bruksrein, vern av furuskog

Ved loven i 1854 ble det bestemt at i tiden 1. november til 1. eller 15. mai, skulle det være forbudt å beite med rein i de områdene i Finnmark som kongen bestemte. Ved loven i 1857, ble det også bestemt at i hvilken som helst tid av året kunne kongen bestemme at områder skulle fredes mot reinbeiting. Det er sannsynlig at denne lovparagrafen kom som følge av et krav fra de som brukte rein i transportøyemed, og dermed hadde behov for å verne beiter til disse. Muligens har også spørsmålet om opptak av lav til fór til bufe vært med i bildet.

Den 16. september 1871 er der utstedt plakat om at følgende områder fredes mot reinbeiting:

* en 1/2 mil omkring Karasjok kirke,
* omkring fjellet Øvre Dafteroavve, (sør for Karasjok kirkested).
* omkring fjellstuene Rautojavre, Mollisjohk, og Sjuosjavre.

Furuskogene ble fredet!

Den Finnmakske Fjeldfin-kommission har i sin innstilling i 1886 referert fra møter som de hadde avholdt rundt om i fylket. På disse møtene hadde de fastboende satt fram krav om at også andre områder måtte fredes mot reinbeiting. Begrunnelsene for kravet hadde vært behovet for lavbeiter for bruksrein ved ferdselsårer og fjellstuer og behovet for lav til bufe. Reineierne hadde vært noe betenkt over forslagene, og hadde begrunnet dette med at det var reist erstatningskrav mot dem for skade deres rein hadde gjort på den av de fastboende oppsamlede lav i fjellet/skogen.

I 1888 kom *«Lov om forskjellige Forhold vedkommende Fjeldfinnerne i Finmarkens Amt»*, og med hjemmel i denne loven, 1854-loven og 1857-loven, har så kongen ved plakat av 20. oktober 1898 fredet områder i Finnmark mot reinbeiting. Overtredelse ville bli bøtelagt.

Rundt fjellstuene:	Rautojavre, Mollasjok, Jotkajavre, Gargia, Suolovuobme, Pingisjavre, Aitijavre og Sicajavre.
Rundt kirkene i:	Karasjok og Kautokeino.
Andre områder:	Ved Aleknjarg i Polmak, Fjeldet Øvre Dafteroavve i Karasjok, Bieskenjarga ved Karasjokelven, Oaivosnjarga ved Laplubal, Mironjavre, Vuorasvarre i Kautokeino, Skovstuen og Romsdal i Alten.

Fredningsområdene varierte i utstrekning.

Behovet for fredning av nye områder mot reinbeiting har meldt seg i Kautokeino kommune først på 1900-tallet. For at myndighetene skulle ha hjemmel til vedtak om dette i Vest-Finnmark kom det den 9. juni 1903 en tilleggslov til 1854-loven. Det er behovet for beite til «arbeidsren» som er poengtert, når Kong Haakon den 16. juli 1907 utsteder plakat om at det i perioden St. Hans til 15. september skal være forbudt å holde andre enn arbeidsren sør for følgende linje:

Susjavre – Vuottasjokka – Vuottasjavre – Mokkijavre – Lappojavre – Lappojokka til dens udløb i Kautokeinoelven og videre efter dennes løb til rigsrøs no. 311.

Innenfor området kunne de fastboende ha sine arbeidsrein til en hver tid av året. Plakaten kan tyde på at noen reineiere fram til denne tid oppholdt seg med rein om sommeren i dette området.

Ved plakat av 16. juli 1907 ble områder rundt Moartasj og Galanito i Kautokeino fredet mot reinbeiting.

Det ble etter hvert et stadig økende krav om fredning av områder mot reinbeiting, hvor hensynet til bruksrein, og fór til bufe sannsynligvis har vært avgjørende. Ved plakat av 25. november 1922, har kongen fredet flere områder i Polmak herred:

Ved Aleknjarg,
Polmak kirkested,
omkring Sirma,
ved Roavvegiedde og,
ved Lævvajok.

Noen av områdene var tidligere fredet, men fikk her nye grenser.

Kravet om å frede bestemte områder av hensyn til barskogen ble hjemlet ved lov av 11. juli 1924. For Alta herreds del skjedde dette ved ved kgl.res. av 25. mars 1927, der følgende områder ble fredet:

Områder i Mathisdalen,
Kvænvikdalen,
Gurbmojokdalen nedenfor et punkt 3,5 km sønnenfor Storvatnet,
Eibydalen nedenfor Kløftan,
Storelvdalen nedenfor Kista,
Gargiadalen nedenfor et punkt 1,5 km ovenfor Gargia fjellstue,
Dalsenkningen mellem Storelvdalen og Romsdal i Tverelvdalen,
Tverelvdalen nedenfor fossen, ca 1 km ovenfor sammenløpet med Østerelven,
Østerelvdalen nedenfor et punkt ca 1,5 km ovenfor sammenløpet med Tverelvdalen.
Transfar- eller Transfordalen nedenfor munningen av bekken som kommer ned fra dalsøkket mellom Rafnesfjellet og Kvanfjellet (Boskavarre.)

Ved kgl.res. av 5. september 1930 ble det bestemt at enkelte av de fredede områdene i Alta kunne benyttes som beite til lass- og kjørerein, bl.a. under markedstiden i Bossekop. Kravet om fredning av barskogområder i Finnmark mot reinbeiting må ha vært betydelig. Der ble oppnevnt en egen kommisjon – «Den Finnmarkske Furuskogskomité» – som i 1902 la fram sin innstilling. Hvor vidt kommisjonens mandat bare var å se på dette med fredning av områder mot reinbeiting er uklart, men landbruksdepartementet skrev at *«saken har i de siste år vært stillet i bero i påvente av den nye reindriftslov som innfører helt nye bestemmelser for reindriften i Finnmark.»*

Da reindriftsloven av 1933 var trådt i kraft ble spørsmålet om fredning av bestemte områ-

der ut fra hensynet til barskogen, bruksrein, mosetagning og beite for bufe igjen tatt opp. Ved kgl.res. av 22. februar 1935 ble ytterligere områder i Finnmark fredet mot reinbeiting. I motivene for kgl.res. framgår at der har vært forskjellige syn på spørsmålene om fredningen. Når det gjelder barskogen i Alta har det ikke vært merknader fra de berørte til det som ble fredet ved kgl.res. i 1927. Når det gjelder barskogområder i Kistrand- Karasjok- og Kautokeino kommune har reindriftsinspektør Nissen og skogforvalter Frette i 1924 utarbeidet et forslag til fredningsområder. Reineierne og kommunestyrene i Kautokeino og Karasjok har bestemt vært imot forslaget. Reineierne har fremhevet behovet for å kunne søke ly i skogen under uvær.» Kistrand kommunestyre har ikke ubetinget funnet å kunne anbefale forslaget, mens lensmennene i de 3 kommunene, og skogforvalterne *«har anbefalt forslaget på det varmeste.»* Skogforvalteren i Midtre Finnmark har senere omarbeidet forslaget.

Departementet har anbefalt forslaget fra skogforvalteren, og anfører:

I forhold til de områder angjeldende fjellsamer har til disposisjon er de fredningsfelter som her fastsettes helt ubetydelige. De vanskeligheter som påføres fjellsamene ved fredningen antas heller ikke å bli av vesentlig betydning. Derimot er det av den største viktighet for hele fylket – herunder også for fjellsamene – at der såvidt mulig værnes om ungskogen i disse strøk.

Lappefogden i Finnmark har i brev av 21. november og 4. desember 1934 til fylkesmannen foreslått 23 nærmere avgrensede områder fredet. Senere kom det ytterligere 2 i tillegg. Av disse er 20 foreslått fredet ut fra hensynet til skyssrein og mosetagning. Ut fra hensynet til beskyttelse av havnegang for de fastboendes husdyr er 3 felt foreslått fredet. Lappefogdens forslag har vært forelagt reineierne for uttalelse. Mot 3 av feltene har de hatt innvendinger, mens de for de andre bare har hatt mindre vesentlige merknader, eller de har vært enige i forslagene. Både fylkesmann og landbruksdepartementet har sluttet seg til lappefogdens forslag.

Ved kgl.res. av 22. februar 1935 ble områder i Alta- , Kistrand-, Karasjok og Kautokeino kommune fredet. Overtredelse av bestemmelsene ble belagt med straff. Med hjemmel i reindriftsloven fra 1933 kunne fylkesmannen dispensere fra forbudet.

Aust-Finnmark skogforvaltning tar i brev av 27. juni 1955 til lappefogden opp spørsmålet om å frede barskogområder i Pasvik. Etter at saka har vært behandlet av berørte parter, blir det ved kgl.res. av 3. november 1959, fredet 3 geografisk beskrevne områder. Resolusjonen inneholder bestemmelser om reindriftens bruk av områdene. Bestemmelsene var midlertidig, likevel ikke lengere enn 15 år. Overtredelse skulle medføre straffansvar.

Med henvisning til fredningen i 1935 er reineiere senere bøtelagt og domfelt for å ha beitet med rein innenfor de fredede områdene. I mange tilfeller var det nok vanskelig for reineierne å hindre at rein kom inn på fredningsområdene. Spørsmål om ytterlig fredning ble derfor stadig reist.

Behovet for lav til fór til bufe avtok i 1960-årene. I samme periode ble også bruken av kjørerein redusert. Reineiernes krav ble derfor at fredningsområdene som var vedtatt ut fra disse behov skulle oppheves. Reineierne krevde også furuskogfredningene opphevet.

I 1972 tok så lappefogdene saka opp med landbruksdepartementet. Etter at saka hadde vært til høring i berørte organer fattet landbruksdepartementet i september 1975 vedtak om at 14 av de 25 områdene som var fredet ut fra forholdt til bruksrein og mosetagning skulle oppheves, og for 5 av områdene ble grensene forandret.

I brev av 27. november 1974 fra landbruksdepartementet til Norges Reindriftssamers Landsforbund gjør departementet kjent at barskogfredningene i Pasvik har oppholdt å gjelde, da fredningen i 1959 var forutsatt å gjelde i 15 år.

Den 19. mai 1981 anmoder Landbruksdepartementet at Reindriftsstyret tar fredningsbestemmelsene opp til vurdering og anfører at utgangspunktet er at det kun unntaksvis, og da etter en konkret vurdering av behovet skal kunne fredes for reinbeiting i avgrensede områder innenfor reinbeiteområdene, jfr. reindriftslovens § 11, 2. ledd.»

Etter en omfattende høring vedtok Reindriftstyret den 19. august 1983 en tilrådning om at samtlige fredningsområder for reinbeite i Finnmark gitt i 1935 blir opphevet. Den 29. januar 1985 vedtok Landbruksdepartementet opphevelse av kgl.res. av 22. februar 1935, dog således at følgende av de tidligere fredningene ble opprettholdt, men med nye grenser:

* Ved Kautokeino kirkested,
* rundt Siccajav're fjellstue,
* rundt Lappoluobbal fjellstue,
* ved Sjusjav're fjellstue,
* ved Mållesjåkka fjellstue,
* ved Karasjok kirkested (Jeagilvarre),
* nesset mellom Vester- og Østerbotn i Porsanger kommune,
* Bringneshalvøya i Porsanger kommune,
* 10 dalfører i Alta kommune så høyt opp i liene furuskogen går.

Landbruksdepartementets vedtak var nok påvirket av kommunestyrenes motstand mot opphevelse av fredningsbestemmelsene.

Sjusjav're fjellstue.

Lov av 23. juni 1888 om forskjellige forhold vedkommende fjeldfinnerne i Finnmarkens amt

Den Finmarkske Fjeldfin-kommission av 1875

Umiddelbart etter at 1857-loven var vedtatt ble det oppnevnt en kommisjon som fikk som mandat å vurdere om det var mulig å få til en landsdekkende reindriftslov, jfr. arbeidet med Felleslappeloven. Kommisjonens innstilling forelå i 1859. Departementet anmodet byfogd Saxlund (som hadde vært sorenskriver i Øst-Finnmark) om å gi en uttalelse om hvorvidt det var hensiktsmessig med en reindriftslov for hele landet. Saxlund konkluderte med at der var så store forskjeller mellom den «egentlige Finnmarken» og Troms i «lappeforholdene» at felles lov ikke var hensiktsmessig. Arbeidet med en landsdekkende reindriftslov ble derfor ikke ført videre.

Ved kgl. res. av 8. mai 1875 ble det oppnevnt en ny kommisjon som fikk navnet «Den Finmarkske Fjeldfin-kommission». Kommisjonen bestod av 6 medlemmer som alle var fra Finmark:

Fylkesmann i Finnmark, J. Blackstad,
Overrettsakfører O. Lund,
Lensmann i Kistrand og Kjelvik,
E. A. Grape,
Kirkesanger i Karsjok, M. Isaksen,
Reineier fra Karasjok,
John Persen Joks d.e.,
Reineier fra Kautokeino,
Ole Isaksen Hætta.

Mandatet for kommisjonen var:

At undersøge samt afgive Betænkning og Forslag om de Foranstaltninger, der ad administrativ Vei

eller fra Lovgivningens Side burde blive at træffe til en bedre Ordning af Forholdet mellom Fjeldfinnerne inbyrdes i Finmarkens Amt.

Mandatet var begrunnet med:

I det til Grund for denne Resolution liggende Foredrag, der vedlægges, og hvortil man tillader sig at henvise, paapegende Departementet, at der her handledes om Forholdet mellem Lapperne indbyrdes i Finmarkens Amt, altsaa om andre Sider av de disse Nomader vedrørende Forhold end de, det angaar Forholdet mellem dem og deres Nomadeliv paa den ene og de Fastboende med den fremadskridende Bebyggelses Tarv paa den anden Side.

De temaer som kommisjonen har behandlet er:

* Fordeling av sommerbeitestrekningene.
* Fredning av visse strekninger såvel til vinter- som sommerbeiter.
* Forandring i den ved Kgl.res. av 13. juli 1871 fastsatte grense mellom Kautokeino og Karasjok.
* Oppføring av reingjerder over halvøyene.
* Om straffen ved reintyveri.
* Innføring av et ordnet og mere betryggende merkesystem.
* Regler for reinskilling.
* Angående foreslått deling av Tanens fogderi og sorenskriveri og opprettelse av et eget «*Fjeldfin-Fogedembede,*» domstol).

Oppnevnelse av kommisjonen og det mandatet de fikk tyder på at sommerbeiting i lavområdene i de indre deler av fylket, samt fordelingen av beiteressursene og kontroll med overflyttinger fra et område til et annet er blitt et økende problem. Konfliktene synes å ha vært størst i forholdet mellom reineiere fra Kautokeino og Karasjok, forårsaket av en stadig økende ulegalisert overflytting fra vest mot øst. Dette var åpenbart ettervirkninger av grensesperringen i 1852. Det er nærliggende å trekke den slutning at de innbyrdes forhold mellom reineierne og interessekonflikten med den øvrige bosetning ble mere framtredende av de arealbegrensninger som grensesperringen medførte.

Kommisjonen har tydelig lagt vekt på å komme i kontakt med reindriftsutøverne – «*idet man troede at burde give Fjeldfinnerne selv Anledning til for Kommissionen at fremkomme med Udtalelser angaaende Ordningen af de dem vekommende Anliggender.*»

Dertil har medlemmer av kommisjonen i 1875, 1876 og 1877 vært på befaringer i sommerbetestrækningerne for Rensdyr i Amtsdistriktet.» Hensikten var å skaffe seg innsikt, slik at de kunne komme med forslag til distriktsinndelig og høyeste antall rein for det enkelte distrikt.

Kommisjonen hadde også samtaler/møter med de fastboende.

Kommisjonens forslag til regler om interne forhold i reindriften som merking, skilling og reintyveri bygger på anbefalinger de fikk på møter med reineiere.

Innstillingen ble avlevert i desember 1885. Formannen – J. Blackstad – var i perioden 1880 – 1885 stortingsrepresentant, og dette oppgir han å være en medvirkende årsak til at innstillingen ble avlevert 10 år etter at kommisjonen var oppnevnt.

Kommisjonens innstilling

Når det gjelder fordelingen av sommerbeitestrekningene skriver kommisjonen at reineierne fra gammel tid etter en stilltiende overenskomst innbyrdes hadde fordelt sommerbeitestrekningene. Sydvaranger- og noen Polmakreineiere hadde om sommeren flyttet til Varangerhalvøya. Andre reineiere fra Polmak hadde flyttet til halvøya mellom Tana- og Laksefjord. Reineiere fra Karasjok flyttet om sommeren til halvøya mellom Lakse- og Porsangerfjorden, Magerøya og halvøya mellom Porsanger- og Altafjorden. Reineierne fra Kautokeino flyttet også til sist nevnte halvøy, dog ikke nord for Repparfjord, videre benyttet de Kvaløya, Seiland, Stjernøya og halvøya mellom Altafjorden og Kvænangen. Kommisjonen har ikke omtalt Sørøya, men det er på det rene at det var reindrift også der, sannsynligvis stasjonær. For i forbindelse med forarbeidene til 1854-loven er det antydet at Sørøya behandles som eget distrikt, men forslaget ble ikke gjennomført. Kommisjonen har heller ikke omtalt den reindrift fra Kautokeino som hadde sommerbeiter mellom Kvænangen og Lyngen antakelig fordi det ble ansett å være i Troms.

Kommisjonen beretter at gjennom de siste 20 – 30 årene har reineiere fra Kautokeino i større og større utstrekning søkt beite på Vuorjenjarga. Følgen av dette var at reineierne fra Karasjok flyttet østover til Spierta- og Corgasnjarga. Disse overflyttinger medførte at beitebelegget der ble for stort.

På denne bakgrunn kom kommisjonen til «*– at der ved Lov aabnes Adgang for Øvrigheden til at træffe saadan Fordeling af Sommerbetet, da det noksom har vist seg, at Fjeldfinnerne inbyrdes ikke have kunnet komme overens om en saadan Ordning.*»

Kommisjonen vurderte også beitekapasiteten på øyene og halvøyene, men på dette punkt var det i noen tilfeller uenighet. Kommisjonens omtale og vurderinger var:

Magerøya, har gode sommerbeiter, og er et trivselland for rein om sommeren. Det antas at der vil være beite for ca 3.500 rein, dersom utflytting skjer før 15. september.

Vuorjenjarga, nord for Olderfjord – Repparfjordbunden. Det påpekes at 1/4 part av området ikke er beitemark (impediment). Dersom et gjerde blir oppført fra Olderfjord til Repparfjordbunden, vil her kunne være beite for 8.500 rein.

Vuorjenjarga, sør for Olderfjord – Repparfjord. Området er betegnet som et godt sommerbeiteland, og det henvsies bl.a. til at store snøfonner er en stor fordel, hvortil rein kan trekke når den generes av mygg og varme. Det anslås å være beite for 8.000 rein.

Laggonjarga, nesset mellom Altafjorden og Langfjorden. Dette nesset er betegnet som et godt sommerbeiteland, og det henvises spesielt til Talvik- og Bognelvdalen. Det antas at det her vil være beite for 5.500 rein.

Joakkonjarga, nesset mellom Langfjorden og Øksfjord, og Silden. Det anføres at betydelige deler av området er lite egnet til beiteland , men at der også finnes områder som er meget godt egnet. Videre opplyses det at reineierne her i enkelte år har har hatt betydelige tap av rein, og isbreen oppgis som en medvirkende årsak. Det antas at det i området vil være beite for 5.000 rein.

Stjernøya. Det pekes på at enkelte deler av øya ikke er like godt egnet som sommerbeiteland, mens andre deler er meget gode. Det antas at det vil være beite for 2.000 rein her.

Seiland. Det pekes på at det på øya er en stor isbre, og at enkelte områder har bedre beitemarker enn andre. En av kommisjonens medlemmer har ment det ville være beite for 3.000 rein, mens de andre kom til 3.500.

Spiertanjarga, nesset mellom Porsangerfjord og Laksefjord. Det anføres at størsteparten av nesset er fri for vegitasjon og stenlagt. I dalførene er det meste dekt av lyng. Nesset har også et betydelig antall fjellvann. Tre av kommisjonens medlemmer mente at der var beite for 5.000 rein, mens to anslo 4.000.

Corgas. Det er uklart om det som omtales gjelder områdene nord for Bekkarfjord–Langfjord, eller om det gjelder alt nord for Ifjord – Vestertana som Corgas tidligere er betegnet som. Kommisjonen har befart områdene fra Bekkarfjord–Langfjord og nordover. Området betegnes å være godt beiteland, men det henvsies til at det i områdene nord for Hopseidet er mye stein. Tre av kommisjonens medlemmer mente her ville være beite for 8.000 dyr, mens to anslo 10.000.

Varangernesset. Det pekes på at nesset har en mengde, tildels store dalfører som er rik på gresvekster, og at fjellplatået er bevokst med gress og lyng, men at lyngen er den mest framtredende. Det vises også til at vest- og nordsiden, og høyfjellene i hovedsaklig består av stein. Under forutsetning av at «Skipagurragjerdet» åpnes 1. oktober, og ikke 1. november som tidligere, antok tre av medlemmene at der ville være beite for 15.000 rein, mens to av medlemmene mente her var beite for 18.000 dyr.

Kvaløya. Denne øya ble ikke befart av kommisjonen. Det antydes likevel at her vil være sommerbeite for 1.000 dyr.

Kommisjonen har, etter flertallets skjønn, kommet fram til at det i fylket ville være sommerbeite for ca 65.000 rein. I rapporten opplyses det at reinantallet før grensesperringen hadde vært oppe i ca 100.000.

Etter møter med reineierne har kommisjonen blitt styrket i sin overbevisning om at distriktsinndeling bør gjennomføres og at fordeling av reineiere til de utlagte distrikter bør skje ut fra hensynet til hvem som hadde oppholdt seg der i de siste 20 årene.

Kommisjonen foreslår også at der beskikkes oppsynsmenn for hvert distrikt som opprettes, og at disse får til oppgave *«at føre Indseende med Overholdelsen af de udfærdigede Bestemmelser.»* Dette er forløperen for senere ordning med formenn og nestformenn i distriktene som kom med reindriftsloven i 1933.

Kommisjonens rapport gir ikke opplysninger om deres anbefalinger om reintall bygger på arealberegninger i tillegg til skjønn. Meningsforskjellene er ikke entydige, og kan ha sin årsak i medlemmenes erfaringsbakgrunn.

Kommisjonen har ikke vurdert fordelingen av vinterbeitene utover det som skjedde i 1854, samt oppretting i 1860 og 1871 av felles vinterbeiter innenfor disse områdene, selv om disse fordelinger ikke omfattet hele vinterbeitestrekningen. Ei heller en fordeling i forhold til sommerbeitestrekningene. Vinterbeitene ble således betraktet å være et felles område. Kommisjonen har da heller ikke vurdert vinterbeitekapasitetene. Det må antas at kommisjonen har ansett vinterbeitekapasiteten å være tilstrekkelig i forhold til det reintall de foreslo for fylket. Det kunne ha sammenheng med at kommisjonen fortsatt så en mulighet for vinterbeiting i naboland, som for såvidt også var tilfellet på dette tidspunkt. Dog foreslo kommisjonen at tidligste utflyttingsdato fra sommerbeitedistriktene blir fastsatt for på det viset å hindre for tidlig innflytting til vinterbeitene. Det er verdt å merke seg at man på dette tidspunkt opererte bare med begrepene sommer- og vinterbeite, ikke høst- og vårbeite.

Kommisjonens forslag til lov om fordeling av sommerbeitene

Forslaget hadde 4 paragrafer:

§ 1 At myndighetene gis hjemmel til å fordele sommerbeitestrekningene på øyer og halvøyer mellom reineierne fra Kautokeino, Karasjok, Polmak og Sydvaranger, samt foreta endringer dersom det skulle bli påkrevet.

§ 2 Hjemmel til å fastsette høyeste antall rein for den enkelte øy og halvøy, og om nødvendig henvise reineier fra et område til et annet.

§ 3 Plikt til å legge ut forslaget til fordeling i 6 mnd hos lensmann/ene før iverksettelse av § 1.

§ 4 Straffeansvar ved overtredelse av bestemmelsene i § 1.

Når det gjelder behandling av fredningsområder, og grensen mellom Karasjok og Kautokeino vinterbeiter, vises det til foranstående.

Reingjerder over nessene i Finnmark

Kommisjonens forslag om opprettelse av sommerbeitestrekninger på halvøyer og øyer forutsatte at alle reineierne skulle flytte dit, og at oppholdet der skulle bli lengere enn tidligere av hensyn til vinterbeitene. Kommisjonen ser det for seg at reintallet på sommerbeitestrekningene dermed ville bli såvidt stort at det ble problemer med å holde reinen der så lenge som forutsatt, og foreslår derfor at det bygges sperregjerder over halvøyene. Gjerdene ville også etter kommisjonens mening bevirke at skilling av rein kunne gjøres før høstflyttingen tok til. De forslår derfor at det ved lov bestemmes når rein tidligst kan slippes gjennom gjerdet, og at overtredelse av denne bestemmelse medfører bøteleggelse. Kommisjonens forslag til gjerder var:

* Varangernesset (Skipaguragjerdet),
* Corgasnjarga (Vestertana–Laksefjord),
* Spiertanjarga,
* Vuorjenjarga, (Altafjord–Olderfjord eller Billefjord).
* Kåfjord–Kvænangbunden.

Kommisjonens forslag om at der for statens regning skulle bygges 5 gjerdestrekninger som et virkemiddel for å oppfylle de lovbestemmelser som var foreslått, ble omtalt i lovproposisjonen, men ble utsatt. Departementet argumenterte med at saken ikke var godt nok utredet og at den ville medføre budsjettmessige konsekvenser som man ikke var rede til å ta.

Fra fylkets side ble det imidlertid sterkt presisert at gjerdene måtte bygges. Allerede før 1888-loven var vedtatt hadde en «Amtsformandskabskomité» sterkt gått inn for at gjerdene skulle oppføres, med forslag om:

* hvilke nes der skulle oppføres gjerder over,
* hvem som skulle bekoste gjerdene oppført,
* hvorvidt reineierne skulle betale en avgift pr. dyr, (distriktsavgift), størrelsen på avgiften, og som i sin helhet skulle gå til dekning av vedlikeholdet av gjerdene,
* valg av gjerdmaterialer.

Etter at de sentrale myndigheter ved lovbehandlingen hadde utsatt saken ble den igjen av fylkesmannen tatt opp i brev av 25. juni 1890 hvor det anføres:

At Nødvendigheden af ved Gjærder over Finnmarsnæssene at søge opnaaet en mere økonomisk Benyttelse af Finnmarkens Renbetsmarker ikke er en Følge af Fjeldfinnlivets Udvikling og Vækst men af Opsigelsen i 1852 fra russisk Side af den gamle Fællesbenyttelse af Renbetestrækningerne paa begge Sider af Grændsen mellom Finland og det norske Finnmarken. Det Kongelige Departement foreslog, da denne i Fjeldfinnelivet saa overordentlig indgribende Begivenhed indtraf, Udgifterne ved Skippaguorregjærdet uden Forehold udredede af Statskassen blandt andet fordi, som det hedder, Staten selv har en direkte Interesse i, at en nøiaktig Overholdelse af den ved Grændsespærringen indtraadte Tilstand gjøres mulig.

Etter en del korrespondanse mellom amtmannen og departementet, anmoder amtmannen den 18. september 1890 sorenskriveren i Tana om å utarbeide forslag til *«Lov om Afgift paa Renhold til Vedlikehold af Rengjærder over Finnmarksnæssene»*. Forslaget fra sorenskriveren i Tana ble forelagt sorenskriveren i Alta for uttalelse. Sorenskriveren i Alta presiserer i sin uttalelse at det må bli en «statssag» å oppføre gjerdene da grensesperringen i 1852 har fremkalt de nåværende forhold.

Også reineiere og lensmennene mente at gjerdene burde oppføres og bekostes av staten, for det ville være urimelig å pålegge reineierne noen avgift bl.a. ut fra reineiernes økonomi.

I brev av 21. juni 1891 fra Departementet for det Indre til amtmanden, fant departementet å bevilge midler til oppføring av nytt gjerde over Varangernesset (Skipagurragjerdet). Begrunnelsen var at dette gjerdet i forskjellige henseelser var i en særegen stilling, likesom det første gjerdet her var oppført med statsmidler. Dessuten hadde det sin årsak i den korte avstanden det var fra sommerbeitene på Varangerhalvøya og til grensen mot Finland. Når det gjaldt vedlikeholdet forutsatte departemenet at dette besørges av amtet. Dette førte til at Amtsformandskapet den 13. august 1892 vedtok:

Af Brændevinsafgiftskassen udreder 1/4 Del af Omkosningerne ved det nye Skippaguorregjerdes Vedligeholdelse og senere Fornyelse.

Amtsformandskapet mente fortsatt at resterende del av vedlikeholdet måtte belastes staten.

Hva angår de andre påtenkte gjerdene skrev departementet i sitt brev at spørsmålet om oppføringen av disse ikke var tilfredsstillende utredet, og det derfor ikke kunne uttale seg om hvorvidt statsmidler bør bevilges. Gjerdene over Corgasnjarga (Ifjordfjellet) og Spiertanjarga (Børselvfjellet) ble først oppført på 1950-60 tallet. Gjerdet som var ment å gå fra Kåfjord til Kvænangsbunden ble påbegynt i 1950-årene, men traséen ble ikke som forutsatt i 1890-årene. Årsaken til traséendring var uenighet mellom reinbeitedistriktene. Oppføring av gjerder mellom sommer- og høst-/vinter-beitene har således sin bakgrunn fra grensesperringen i 1852. Det tok således ca. 60 år å gjennomføre de planer man la i 1890-årene.

Skipagurragjerdet ble sannsynligvis første gang oppført i 1857, men ble ombygget i 1890-årene. Det er kun Skipagurragjerdet som er full finansiert av staten. Ved senere gjerdebygginger er det gitt tilskudd til innkjøp og delvis transport av gjerdemateriell. Distriktsavgiften som var foreslått i 1891 ble gjennomført ved reindriftsloven av 1978, men da ikke alene av hensyn til gjerdebygging. Det er fortsatt mange sperregjerder som er privateide og ikke distriktseide.

Om straff for reintyveri

Fra kommisjonsinnstillingen tas også med følgende sitater:

Blandt de anliggender, som Kommissionen har faaet til Overveielse, er ogsaa Spørgsmaaale om hvorvidt Straffen for Tyveri af Ren paa Marken bør skjærpes og i Forbindelse dermed om muligt at udsondre fra Tyveriernes Klasse noget mere bestemt end ved Retspraxis er antaget hidtil at være skeet de Tilfælde, hvori Rensdyr skulle betragtes som tabte for deres Eiere og altsaa deres Bemægtigelse kun straffes som ulovlig Omgang med hittet Gods. Det er med Hensyn hertil fremholdt, at lavmaalet for Straf af virkeligt Tyveri af Ren paa Marken for første Gang begaaet bør bestemmes til 2 Aars Strafarbeide, og at Rensdyr, som findes ved Kysten eller i en vis Nærhed af samme, efter 1ste November bør betragtes som tabte, og Bemægtigelse af samme kun ansees som ulovlig Omgang med hittet Gods. Paa Mødet i Karasjok den 16de Marts 1876 udtalte samtlige tilstedeværende Fjeldfinner sig for: at Straffen for Rentyveri burde skjærpes i væsentlig Mon.

I det Væsentlige i samme Retning udtalte Kautokeinofjeldfinnerne sig paa det med dem afholdte Møde den 24de Februar 1878. Disse vare dog ikke saa samstemmige som Karasjokkerne i, at Straffen for Rentyveri burde skjærpes, idet de mente at have Erfaring for, at en Straf af flere Aars Strafarbeide ikke virkede til Vedkommendes Forbedring.»

Da forholdet omkring reintyveri har mindre interesse i forhold til distriktsinndeling blir dette forslaget ikke kommentert nærmere. Forslaget på dette punkt ble forøvrig ikke tatt med i den påfølgende lov.

Innføring av et ordnet og mere betryggende merkesystem

Selv om reinmerking i og for seg ikke har noe med distriktsinndeling å gjøre, så er det interessant å ta med at det er første gang merking av rein og registrering av reinmerke blir behandlet offisielt. Det er grunn til å tro at dette forhold ble påskyndet av den trengsel som grensesperringen skapte.

Fra kommisjonens innstilling tas med noen sitater som angår hensikt og virkning ved lovgivning på dette felt:

Som bekjendt mærkes Renen ved Udklip i Ørene, og det er overladt til enhver Reneiers fri Raadighed at betegne Eiendomsretten til sine Dyr med hvilket og hvormange Mærker han selv vil. Der er heller ikke givet Bestemelser om, naar Mærkningen af Kalve skal finde Sted, eller om at Ommærkning af Dyr kun maa foregaa i Vidners Overvær. Disse Forholde have været Drøftede paa de Møder, som Kommissionen har har havet med Fjeldfinnerne i Karasjok og Kautokeino.

Paa førstnævnte Møde udtaltes samstemmigt, at Inførelsen af et ordnet Mærkesystem antoges at ville være af megen Nytte. Hver Reineier formentes kun at burde have et Mærke, intet særskilt for de Dyr, hans Børn maatte eie i samme Renby. Med hensyn til sidstnævnte Bestemmelse ble det dog af flere foreslaaet at Børnene skulde have Tilladelse til at føre et Mærke indeni Forældrenes Øremærke, altsaa ikke paa ubeklippet Sted af Øret. Afklip af det valgte Mærke maatte blive at tilstille Øvrigheden og paa behørig Maade bringes til Kundskab for alle Vedkommende. Ommærkning av kjøbte eller arvede Dyr maatte blive at foretage i Vidners Overvær. Konfikation af vedkommende Dyr eller en klækkelig Bod antoges at burde fastsættes som Straf for Overtrædelse af de antydede Bestemmelser. Dog antoges fremdeles, at der burde fastsætte Straf for den Ikke-Reneier, som mærkede eller lod mærke Kalve, der gik skilt fra Simlen. Endelig antoges Mærkningen at burde være tilladt hele Sommeren og ikke blot enkelte Maaneder.

– – –

Paa Mødet i Kautokeino faldt Udtalelserne fra Fjeldfinnernes Side i det Væsentlige som i Karasjok. Samtlige var enige om, at nogen andet Mærke end det nu brugelige ikke kunde paavises som tjenligt for Øiemedet, og at Sviemærke i Rensdyrets Klov var ubrugeligt. Man var ogsaa der enig om at anbefale en Bestemmelse om, at en Reneier ikke skulde have Ret til mere end et Øremærke. Særskilt Mærke for de Ren, hans Børn maate have i Hjorden, ansaaes af de Fleste undøvendigt. Det formentes iøvrigt, at Paabud om Indskrænkning for hver Reineier til kun at have et enkelt Mærke i Overgangstiden maatte tages med Lempe, da det kunde være forbundet med store Vanskeligheder at bringe de forskjellige Mærker i den Enkeltes Hjord ved Ommærkning over til et og samme Mærke. Alle var enige om, at Ommærkning af kjøbte eller arvede Ren maatte paabydes alene at skulle foregaa i Vidners Overvær. Afklip af det valgte Mærke maatte blive at indsende til Øvrigheden, for af denne at bringes til almindelig Kundskap. Ogsaa paa Kautokeinomødet antoges Overtrædelsen af Paabudet om enkelt Mærke for hver Reineier at maate straffes med Dyrenes Konfiskation. Mærkning af Kalve formentes alene at burde være tilladt i Tiden fra 30te April til 30te September.

– – –

Kommissionen antager, at Indførelsen af et ordnet Mærkesystem vil være særdeles hensigtsmæssigt baade til sikrelse og Konstatering af Eiendomsretten til vedkommende Dyr og til at hindre og ialfald hemme Rentyveri. Man finder imidlertid, at et Paabud om, at enhver Reneier kun maa have et enkelt Mærke ikke er anbefalelsesværdigt, idet samme vil lægge for stor Baand paa Samhandelen.

– – –

Kommissionen antager videre, at Mærkning af Dyrene og Indregistrering af Mærket ikke blot bør være faculativt, men likefrem lovbefalet.
Registreringen af det valgte Mærke bør ske paa den Maade, at Vedkommende til Distriktets Lensmand indleverer eller oversender en skriftlig Anmeldelse indeholdende en tydelig Beskrivelse af Mærket, hvorhos med Andmeldelsen bør følge Afbildning af Mærket i 3 Exemplarer og et Gebyr for Registreringen, som antages at kunne fastsettes til 5 kroner.

Øremerking.

Hårmerking.

Moderne merking.

Kommisjonen fremmet et realtivt omfattende lovregelverk om reinmerking bestående av 15 paragrafer. De ble i sin helhet tatt med i den påfølgende lov, og er i store trekk fortsatt gjeldende.

Regler for reinskilling

Om behovert for regulerende bestemmelser om reinskilling anfører kommisjonen:

Ved Lov af 7de September 1854 § 2 er faststat, at det skal være Pligt for Enhver, der i Varanger og Tanens (Østfinnmarkens) samt Altens og Hammerfest Fogderier eier Renhjorde, at holde sine Rensdyr under Bevogtning. Den Undtagelse herfra, som der de tvende førstnævnte Fogderiers samt Karasjoks Distrikts Fjeldfinners Vedkommende gjøres for Tiden fra 1ste Juni til 8de Juli hvert Aar bortfaldt allerede ved Plakat af 25de Februar 1857.

Fjeldfinnerne ere saledes nu pligtige til at holde sine Hjorder under Bevogtning Aaret rundt, men uagtet Loven fastsætter Straf for undladt Bevogtning ere de Fleste meget efterladne i at efterkomme sin Pligt. De paadrage sig derfor ogsaa Aar om andet ikke ubetydeligt Skaderstatningsansvar, naar Dyrene komme ind paa de Fastboendes Marker, og den undladte Bevogtning bidrager selvfølgelig ogsaa Sit til, at Hjordene spredes, og de forskjellige Byer tilhørende Dyr Sammenblandes. Udskilning af Hjorden maa derfor om Høsten foretages, og denne forvolder meget ofte vedkommende Reneiere saare meget Besvær, lange Reiser og megen Tidsspilde. Hyppigt vanskeliggjøres ogsaa Udskilningen for Vedkommende ved Vrangvillje fra Byfolkets Side. Ofte opstaar der Krangel om Størrelsen af Bevogtningsgodtgjørelsen, og mangen Gang mister Reneieren de Dyr, som ere komne ind i en anden By derved, at disse i Utide og uden Varsel til Reneieren udskilles og komme i Uføre m. V.

Kommisjonen fremmet forslag til regler om plikt til å avholde reinskillinger som ved unnlatelse skulle bøtelegges. Vider plikt for en reinby å bevokte rein tilhørende en annen reinby i en viss tid, som de skulle få en lovbestemt godtgjørelse for. Disse bestemmelsene ble i sin helhet inntatt i den påfølgende lov.

Angående foreslått deling av Tanens fogderi og sorenskriveri og opprettelse av et eget «Fjeldfin-Fogedembede», domstol

Om et eget «Fjelfdin-Fogedembede» anfører kommisjonen følgende innledningsvis:

Det har i saa Henseende været vakt Spørgsmaal, om ikke Fjeldsognene Kautokeino, Karasjok og Polmak burde fraskilles Altens og Tanens Fogderier og Sorenskriverier og forenes til en Jurisdiktion, hvis Indehaver kunde gjøre Fjeldfinnernes Forhold til sit Studium og offre al sin Flid og Kraft paa disse Forhold og navnlig paa Kampen mod Rentyveriet.

– – –

Der er under Tvil mangt og meget i Nomadens Forhold, som kan lede Tanken hen paa Ønskeligheden af, at der oprettes et eget Fjeldfin-Foged- og Sorenskriverembede. Nomanden er et Folk i Tilbakegang, som tiltrænger al den Understøttelse, hvormed Samfundet kan komme det imøde. Isoleret, uoplyst og karaktersvagt, afhengigt i sin Existence alene af sine Rensdyr, der er en stadig Gjenstand for Efterstræbelser iblandt Folket selv indbyrdes og udenfor, ideligt udsat enten for en streng Grændsespærrings Ulemper eller for Kollision med de Fastboende, indskrænket ved saavel Sommer- som Vinterbetesmarkernes Utilstrækelighed, der hyppigt har havt tilfølge Fortrængsel af den Ene eller den Anden fra anviste Betestrækninger, har Fjeldfinnefolket et fortrinsvis Krav kan man sige – paa det Værn, en Embedsgjerning afgiver, der har til særligt Formaal at vaage over og fremme dets Interesser.

Kommisjonen drøfter deretter hvilke betenkeligheter en sådan ordning vil ha for de allerede opprettede fogderier, og avslutter med at saken er utenfor det mandat den hadde fått. Denne gjennomgang og drøftelse førte hverken da eller senere til at det ble opprettet et eget fogderi for Indre Finnmark.

Lov av 23. juni 1888 om forskjellige forhold vedkommende Fjeldfinnerne i Finnmarkens Amt

Den 10. desember 1887 forelå Regjeringens forslag til lov med bakgrunn i, og nærmest identisk med, innstillingen fra Den Finnmarkske Fjeldfin-kommission. Stortinget sluttet seg til forslaget den 23. juni 1888 og loven ble gjort gjeldende fra 1. januar 1889. Loven inneholdt 25 paragrafer:

- §1, fordelingen av sommerbeitemarkene mellom reineierne.
- §2, hvordan fordelingen skulle skje, med bl.a. hensynet til antallet rein der var beite for i det enkelte distrikt.
- §3, at forslaget til fordeling skulle til høring før fastsettelse fant sted.
- §4 traffeansvar for overtredelse av de foran siterte paragrafer.
- §5, at bestemmelse i § 1 i 1857-loven – adgang til å fastsette beitetider – utvides til også å gjelde Altens fogderi.
- § 6, påbud om merking av rein over 1 år.
- § 7, behandling av «eierløs» rein.
- § § 8–17, hvordan registreringen av reinmerke skulle skje, og gebyr som skulle betales for registreringen.
- § § 18 –23, behandling av forhold knyttet til reinskilling.
- §24, straffeansvar ved overtredelse av lovens bestemmelser.
- §25, lovens ikraftredelse fra 1. januar 1989.

I § 1 heter det:

Distriktets Overøvrighet har at fordele Sommerbeitestrækningerne for Ren paa Finnmarkens Amts Halvøer og Øer mellom Fjeldfinnerne fra Kautokeino, Karasjok, Polmak og Sydvaranger og senere at foretage de Ændringer af den trufne Fordeling, som Omstændighederne paakræver.

Her skal det legges merke til at det ikke lenger heter at distriktets overøvrighet *kan* fordele sommerbeitedistriktet på reineierne, men at *de har å fordele*. En slik inndeling som her pålegges amtmannen skjedde i 1892, som omtales senere. Fastsetting av høyeste antall rein for distriktene er ikke uttrykt i loven, men ved fordelingen av øyene og halvøyene på de enkelte reineierne skulle det etter lovens § 2 tas hensyn til dette.

Hvorvidt behovet for de indre reguleringer i næringen alene oppsto av driftsmessige årsaker i Finnmark, eller om forholdet til reindriften i naboland, særlig Sverige, var medvirkende, skal være usagt. Men det er litt underlig at denne loven ved senere kommisjonsarbeider overhodet ikke omtales, bl.a. 1904-kommisjoninnstillingen. Det er derfor nærliggende å trekke den slutning at unionsproblemene mellom Norge og Sverige kan ha forsinket og forstyrret den nasjonale lovgivning på dette felt.

Amtmannens distriktsinndeling av 10. november 1892

Dette er egentlig den første offentlige inndelingen av fylket i reinbeitedistrikter hva angår sommerbeiting. Den geografiske beskrivelsen av grensene mellom distriktene er på mange steder uklare. Ordningen ble gjort gjeldende fra våren 1893, og hadde følgende ordlyd:

ANDORDNING
om fordeling av sommerbeitestrekningene for ren paa Finnmarkens Amts halvøer og øer mellem fjellfinnene fra Kautokeino, Karasjok, Polmak og Sydvaranger.

I henhold til lov om forskjellige forhold vedkommende fjellfinnene i Finnmarkens Amt av 23. juni 1888, § 1 jnfr. §§ 2, 3 og 4 fordeles sommerbeiestrekningene for ren paa Finmarkens Amts halvøer og øver mellem fjellfinnene fra Kautokeino, Karasjok, Polmak og Sydvaranger saaledes:

I.

Til Kautokeino Fjeldfinner henlegges:

a). Strekningen fra Altenfjord vestover til Brynilden med Silden (altså Laggonjarg, Joakkenjarg og Segesnjarg med Silden)
b). Stjernø,
c). Seiland,
d). Kvalø,
e). Vuorjenjarg søndenfor Refsbotn. På Vuorjenjarg nordenfor Refsbotn må ingen Renby fra Kautokeino holde til.

II.

Til Karasjojk Fjeldfinder, deriblant Anders Andersen Guttorm og Henrik Andersen Guttorm henlegges:

a). Vuorjenjarg – nord for Refsbotn,
b). Magerøyen,
c). Spiertanjarg.

III

Til de Fjeldfinder af Polmak, der have sine Vinterbetesmarker på nordre Side af Tanaelven, deriblandt Ole Persen Bigga, Per Samuelsen Anti og Henrik Karstensen henlegges:

Corgasnjarg.

V

Til de Fjeldfinder av Polmak, der have sine Vinterbetesmarker på Søndre Side af Tanaelven, samt til Sydvaranger Fjeldfinner henlegges:

Varangernæsset.
Denne anordning treder i kraft fra den tid renflyttingen til sommerbeite i aaret 1893 tager sin begyndelse .

Finmarkens Amt, den 10. november 1892.
N. Prebensen. (sign.)

Tanaelven var en felles flyttelei.

Forordningen fastla hvilke halvøyer og øyer i Finnmark som skulle være sommerbeitedistrikter. Sørøya ble fortsatt formelt ikke lagt ut som sommerbeitedistrikt selv om det er på det rene at reineierne fra Kautokeino hadde reindrift der. Muligens hadde det sin årsak i at Sørøya ble benyttet som helårsdistrikt. Grensen mellom sommerbeitedistriktene var uklare i de tilfeller denne gikk over fastland, likeså som det var uklart i grensene mellom sommerbeitedistriktene og vinterbeiteområdene. Mindre holmer i fjordene som kunne være aktuelle beiteområder er ikke omtalt. Dette forhold har senere ført til debatt uten formell avklaring. Ved forordningen ble det ikke foretatt fordeling av beitestrekninger mellom grupper innenfor et distrikt. Det sistnevnte medførte senere problemer og konflikter.

Det var etter forordningen en forutsetning at alle skulle flytte til de for dem utlagte sommerbeitedistrikter. Denne forutsetning ble tydeligvis ikke etterlevet av alle, og førte til at amtmannen i april 1901 utvidet noen av sommerbeitedistriktene, og foretok også en fordeling av beitestrekninger mellom grupper innenfor ett sommerbeitedistrikt. Om disse bestemmelsene oppsto det strid og konflikter. To reineiere fra Karasjok ble i 1907 bøtelagt for dette. De godtok ikke bøteleggelsen, idet de hevdet at amtmannen ikke hadde hjemmel i 1888-loven til å foreta utvidelse av sommerbeitedistriktene på bekostning av felles vinterbeiteområder, og ei heller til å fordele beitestrekninger mellom grupper innenfor ett og samme distrikt. Saken endte i Høyesterett som konkluderte med at amtmannen ikke hadde hjemmel for de bestemmelser som ble gitt i 1901.

Fordelingen av beitestrekninger som ble behandlet av Høyesterett gjaldt Corgasnjarga, som var betegnelsen på områdene nord for Storfjord i Laksefjord–Vestertana, og angikk forholdet mellom reineiere fra Polmak og Karasjok. Høyesterettsdommen var sannsynligvis årsaken til at amtmannen den 15. mai 1914 endret distriktsinndelingen slik at Nordkynhalvøya ble utlagt som sommerbeitedistrikt for rein fra Polmak, mens resterende del skulle utnyttes av rein fra Karasjok.

Inndeling av Finnmark i reinsogn og reinbeitedistrikter

Motiver og mål

Ved gjennomgangen av det historiske materialet om reindriftslovgivningen har vi søkt etter de mål, motiver og tidsånd som lå til grunn for myndighetenes regulerende tiltak, for også på denne bakgrunn kunne vurdere utviklingen og framtidens behov. De store omstillinger som reindriften i Finnmark har gjennomgått er i utgangspunktet blitt utløst av internasjonal- eller nasjonalpolitiske årsaker. Territoriale interesser i forhold til naboland var overordnede nasjonale mål som preget avtaler og disposisjoner mer eller mindre uavhengig av reindriftens interesser. Det nasjonale mål om økt bosetning i den nordlige del av landet var en del av den utenrikspolitiske strategi. Motivene i reindriftslovgivningen må derfor også ses i dette perspektiv.

1751

På Lappecodicillens tid var Nordkalotten tynt befolket og det var få om noen konkurrerende interesser om arealene og naturressursene. Reindriften rådde alene over store arealer og det var plass nok til alle. Myndighetene så ikke behov for regulering av reindriftens arealbruk, ei heller behov for fordeling av ressursene mellom grupper innad i reindriften. Dette ble overlatt til reindriftsbefolkningen selv gjennom et utstrakt selvstyre på sedvanemessig grunnlag. Denne holdning preger innholdet i Lappecodicillen til tross for at denne lovgivning var en del av en omfattende og vanskelig politisk avtale mellom Sverige og Norge.

I løpet av de neste 100 årene endres og skjerpes den politiske interesse om disse områdene med bl.a. ønske om øket befolkning og bosetning og derigjennom forsterket hevdelse av nasjonale territoriale interesser i forhold til nabolandene. I Norge var det på denne tid ønske om ekspensjon i jordbruket i den nordlige del av landet, også som alternativ og motvekt til emigrasjonen til Nord-Amerika. Ekspensjonen i jordbruket i fylkene fra Troms og sørover førte med seg etter hvert konkurranse og konflikt med reindriften om naturressursene. Etter som de fleste reindriftsutøvere i disse områder av mange ble betraktet som svenske statsborgere, ble reindriftens belastning ansett for dessto større for norske interesser og mål. Reindriftens rettigheter kom for alvor i fokus. Det var sterke krefter som mente at reindriften ikke skulle ha plass i det framtidige samfunn, i det aller minste måtte den reduseres og vike for andre interesser. Reindriften hadde riktignok sine talsmenn som kjempet for næringens eksistens og interesser, og disse hadde på sin side nytte og hjelp av avtalen med svenskene – Lappecodicillen. Dertil var vel svenskenes offisielle holdning overfor reindriften mere moderat enn det flertallet på norsk side sto for. Disse motstridende holdniger kom til å prege reindriftslovgivningen i lang tid framover. Det er imidlertid interessant å merke seg at holdningene til reindriften, dens plass og rettigheter i samfunnet, var langt mere positiv i Finnmark enn i den øvrige del av landet.

1826

Den første areal- og driftsmessige begrensning for reindriften i Finnmark skjedde ved stengningen av riksgrensen mellom Norge og Russland. For den reindrift som ble berørt innebar dette en betydelig omlegging i beiteutnyttelse og vandringsmønster. Men det ble på norsk side likevel ikke iverksatt tiltak eller reguleringer for å bøte på de vanskeligheter som oppsto. Dette kunne ha sammenheng med at man ikke oppfattet grensesperringen å være så negativ for reindriften all den stund forflytningene og beiteutnyttelsen fortsatt kunne skje på tvers av den norsk/finske grense, eller at man av andre politiske grunner, bl.a. Lappecodicillen, fant det uhensiktsmessig med nye reguleringer. Det er sannsynlig at norske myndigheter allerede på dette tidspunkt var kjent med at Russland/Finland ville ha forhandlinger om Lappecodicillen. Kravet om slike forhandlinger ble reist noen år senere. Kravet om forhandlinger gjaldt forøvrig også andre spørsmål, bl.a. fiskerispørsmål, som var langt mere vidtgående. Selv om reindriftsspørsmålene muligens i første omgang ikke var de mest sentrale, så ble de etter hvert koblet sammen med de øvrige spørsmål og ble kompliserte nok, og med vidtgående konsekvenser for reindriften i Finnmark.

1854

Hvor tidlig i perioden fra 1826–1852 norske myndigheter ble klar over at også den norsk/finske grense ville bli sperret og hvilke konsekvenser dette ville medføre for reindriften, er det ikke så lett å danne seg en sikker mening om på bakgrunn av den historiske dokumentasjon som er gjennomgått. Det kan se ut til at det var gjort begrensete forberedelser i forhold til den situasjon som kunne oppstå for reindriften. Det gikk i allefall to år fra grensesperringen var et faktum høsten 1852 til den første offentlig regulering kom høsten 1854. Ser man dette på bakgrunn av Grensesperrekommisjonens dystre uttalelser om konsekvensene for reindriften i Finnmark, kan det tyde på at norske myndigheter hadde forberedt seg lite til den situasjon som oppsto.

Grensesperrekommisjonens vurderinger gikk ut på at reindriften i Finnmark måtte reduseres kraftig, selv om en del av denne ville velge å bli på finsk side. De mente at det forsåvidt var tilstrekkelig med sommerbeiter, men at det ville bli knapphet på vinterområder. Det var ikke tale om bare vinterbeiter til dyrene, men behov for lune og brenselsrike skogsområder til vinteropphold i telt. Det siste ble forøvrig senere brukt som argument fra Kautokeinosiden for å få seg tildelt vinterområder i furuskogsområdene i Karasjok. Motivet for den lovgivning som kom i 1854 var åpenbar, å verne om vinterbeiteområdene som nå var blitt en knapphetsfaktor. Det lå i kortene at reindriften måtte reduseres, men de norske myndigheter satset nok også på at en del av den norske reindriften fortsatt skulle kunne søke vinterbeiter i Finland, i allefall slik at de som søkte vinterbeiter i Sverige kunne flytte over den finske kilen.

Sedvanemessig bruk og mønstre ble brutt opp av grensesperringen, og nye måtte dannes. Med den trengsel og kaos dette måtte ha medført, var det ikke rart at det etter hvert oppsto rift om beitestrekningene. Mangelen ved 1854-loven var at den etter myndighetenes oppfatning ikke hjemlet fordeling av hverken de vernede eller andre beitestrekninger mellom de forskjellige grupperinger. Det ble derfor behov for utvidelse av lovgivningen til også å omfatte fordeling av beitestrekningene. Motivet for utvidelsen ble i kommisjondokumentetene fra 1885 uttrykt slik: ... *at der ved Lov aabnes adgang for Øvrigheten til at træffe saadan fordeling av Sommerbetet, da det noksom har vist seg, at Fjeldfinnerne innbyrdes ikke have kunnet komme overens om en saadan Ordning.* Det var åpenbart indre misnøye og problemer med å løse fordelingen på sedvanemessige grunnlag, noe som gjør seg gjeldende også nå i fellesbeitedistriktene. Sedvanemessig fordeling forutsetter enighet og lojal oppslutning fra involverte parter dersom den skal være funksjonell. Historien bekrefter at sedvanemessig fordeling av felles ressurser er et skjørt og svakt fundament å bygge på.

1871

I de første årene etter grensesperringen i 1852 var det nok en del som fortsatte med sine flyttinger over riksgrensen, særlig forekom dette i den vestlige del fylket. Noen fikk til og med dispensasjoner for dette helt fram til 1940-årene. Men flertallet måtte omstille seg til nye mønstre, og det var som sagt denne omstillingen som skapte uro innad i næringen, med krav til myndighetene om fordeling av beitestrekningene. Det var særlig mellom reindriften fra Karasjok og Kautokeino tvistighetene sto om, men denne ga ringvirkninger lenger østover i fylket. I perioden fram mot 1870 skjedde det stadig overflytting av reindrift fra Kautokeinosiden til både sommer- og vinterbeitene på Karasjoksiden. De regionale myndigheter var fortsatt ikke innstilt på å sette iverk en formell fordeling hverken av vinter- eller sommerbeiter, selv om de forsåvidt hadde hjemmel til det i loven av 1854 m/tillegg. Hva som egentlig var årsaken til myndighetenes vegring på dette punkt er det ikke så godt å finne ut av den gjennomgåtte dokumentasjon. I et forsøk på å oppnå enighet og ro omkring fordelingsspørsmålet ble det oppnevnt et utvalg som skulle mekle fram et omforenet opplegg. Dette førte ikke fram. Etter nye år med tvistigheter og anmeldelser ble det etter sterk påtrykk fra fylkesmannen ved kgl. resolusjon i 1871 vedtatt et felles vinterbeitedistrikt for Karasjok og Kautokeino. Denne formaliserte retten for reindriften fra Kautokeinosiden til å oppholde seg i furuskogsområdene på Karasjoksiden slik de hadde krevd.

I de forhandlinger som pågikk forut for resolusjonen deltok også de berørte kommuner. Motivet for kommunenes engasjement i saken var antakelig ikke bare striden om vinterbei-

tene, men ikke mye om dragning, reindriftsutøvernes skattemessige tilhørighet, behov for beiteområder til den fastboende befolknings kjørereinflokker og lavplukking til kjørerein og husdyrhold. På bakgrunn av disse forhandlinger ble det i 1871 for Karasjoks del, og noen år senere i Polmak og Kautokeino, avsatt særskilte beitestrekninger rundt kirkesteder og fjellstuer til bruk for kjørereinflokker og lavplukking og som ble fredet mot vanlig reinbeiting.

Det skulle vise seg i ettertid at de iverksatte reguleringer ikke ga de forventete resultater. Tvistighetene fortsatte både innad i reindriften og mellom kommunene. Rester av den uenighet som var dengang synes i noen grad fortsatt å være tilstede.

Opprettelsen av fellesdistriktet for Karasjok og Kautokeino hadde heller ikke særlig reduserende virkning på Kautokeinosidens overflytting til sedvanemessige sommerbeiter for Karasjok og Polmak. Dette førte til nye krav om reguleringer og var nok en hovedårsak til oppnevnelse av Den Finmarkske Fjeldfin-kommision i 1875. En annen vesentlig årsak var antakelig at man i Finnmark var kjent med den i landet forøvrig pågående utredning om en felles lappelov som skulle erstatte Lappecodicillen, og hvis motiver og innhold man mente ikke passet for Finnmark, bl.a. fordi man her hadde en annen holdning til reindrift og vektla dens betydning for samfunnet langt mere enn i de øvrige deler av landet. Derfor ønsket man sin egen lovgivning på dette felt. Det er vel mulig at nettop det sistnevnte var årsak til den vegring myndighetene hadde med å iverksette en distriktsinndeling, før det var gjort en grundig lokal forberedelse.

1883

Det første utkastet til Felleslappeloven forelå første gangen allerede i 1844. Det var fra sentrale norske myndigheters side forutsatt at loven skulle gjøres gjeldende for hele landet, og skulle erstatte Lappecodicillen. Motivene for loven var å begrense reindriftens arealutnyttelse til fordel for en voksende jordbruksnæring. Fra en del norsk hold var det nok i videste forstand ønske om å avvikle reindriften helt, fordi den ble oppfattet å være en del av unionsproblemene. Reindriftens beiterett ble derfor et sentralt emne under forhandlingene med svenskene. Det ble ikke oppnådd enighet på dette punkt. Derimot var det enighet om at det var nødvendig at den enkelte reineier ble tilpliktet å avgi melding til myndighetene hvilket sogn, nes eller distrikt han skulle ta opphold i. Motivet for denne bestemmelse var at det skulle bli enklere å rette erstatningskrav mot vedkommende for den skade hans rein hadde forvoldt jordbruket. På grunn av uenighet mellom norske og svenske myndigheter om lovutkastet, ble denne bestemmelse iverksatt som ensidig norsk tiltak i 1875.

Felleslappeloven kom i 1883 og var i prinsippet ment å gjelde i hele landet, men det var uttrykkelig nevnt i loven at de bestemmelser i loven som regulerte forholdene mellom reineiere og jordbruksbefolkningen ikke skulle gjelde i Finnmark. Loven innebar en omfattende regulering av reindriften med motiver om at den skulle skjerme den ønskete ekspensjon i bosetning og jordbruk. Loven hjemlet inndeling av beitearealene i reinbeitedistrikter og fastsettelse av beitetid. Den innførte ordningen med fellesansvarlighetsprisippet, som innebar at alle reineiere i et reinbeitedistrikt ble gjort «en for alle og alle for en» erstatningspliktige for den skade reinen voldte på jordbruket. Loven innførte ordningen med distriktsformenn.

Reindriftsbefolkningen var i beskjeden grad trukket med i forarbeidene til Felleslappeloven, så det var forståelig at de følte at loven for dem var svært forpliktende og belastende og reduserte deres rettigheter og muligheter.

Ordningen med distriktsformenn ble innført av hensyn til forvaltning av fellesansvarlighetsprinsippet. Distriktsformennene fikk plikter i forhold til myndigheter og private grunneiere. Men distriktsformennene fikk ingen spesifisert makt og myndighet i den interne ledelse og styring av næringen, og heller ingen virkemidler til å utøve den indre autoritet. Distriktsformennene oppnådde da heller ikke noen særlig autoritet i den indre ledelse av distriktet, hverken da eller senere. Der var det andre faktorer og forhold som rådde. Oppgaven som distriktsformann ble derfor av de fleste betraktet som belastende og utsatt post. Da det ved senere lovrevisjoner fra reindriftens side ble krevd at distriktsformannen måtte gis større formell makt og myndighet internt i næringen, så ble ikke dette etterkommet fra myndighetenes side. Myndighetene hadde åpenbart ikke tilstrekkelig tillit til utvidet indre selvstyring i reindriften. Denne holdningen styrket selvsagt ikke distriktsformennenes posisjon i deres virke som næringens representanter i løsning av konfliktfylte oppgaver som innebar økonomiske belastninger for dem selv og de øvrige i distriktet.

Umiddelbart etter Felleslappelovens ikraftreden ble Troms fylke inndelt i 27 reinbeitedistrikter. Grensedragningen medførte en betydelig reduksjon av reindriftens tidligere arealmessige rettigheter. Distriktsinndelingen i Troms innbefattet også øyene i og områdene nordfor Lyngenfjorden, som ble inndelt i 4 reinbeitedistrikter og ble den gang som nå utnyttet av reindriftsutøvere fra Kautokeino. For disse distrikters del ble ikke de sedvanemessige arealer vesentlig redusert ved inndelingen.

Felleslappeloven fikk ellers også liten betydning for reindriften i Finnmark i første omgang, men en del av lovens motiver, prinsipper og ordninger ble senere videreført i reindriftsloven av 1933.

1888

Den Finmarkske Fjeldfin-kommision, som besto av bare finnmarkinger derav to reineiere, arbeidet i 10 år med sitt forslag til lov om fordeling av sommerbeitestrekningene mellom reineiere fra Kautokeino, Karasjok, Polmak og Sydvaranger. I tillegg omhandlet forslaget bygging av reinsperregjerder, straff for reintyveri, innføring av og regler om et offisielt reinmerkesystem, regler om behandling av forhold knyttet til skilling av rein, samt spørsmål om opprettelse av et eget sorenskriveri for reindriftsbefolkningen. Motivet og målet med utredningen var å få en lov som regulerte det innbyrdes forhold mellom reindriftsutøvere i fylket. Det ble særskilt nevnt i mandatet til kommisjonen at de ikke skulle utrede forholdet mellom reindriften og, som det het, den fremskridende bosetning. Denne presisering ble antakelig tatt med av sentrale myndigheter ut fra den forutsetning at disse spørsmål skulle behandles i den forventete Felleslappeloven. Det underlige er at når Felleslappeloven kom, så ble lovens bestemmelser som regulerte forholdet til jordbruket, ikke gjort gjeldende for Finnmark. Således var det ingen formelle regler som regulerte dette forholdet i Finnmark før 1933-loven.

Kommisjonen uttrykker selv i sin utredning at de hadde mye kontakt med reineiere under sitt arbeide, og at de la stor vekt på de råd og anbefalinger de fikk. I motsetning til f.eks. forarbeidene til Felleslappeloven og andre lovutredninger fra denne tiden, fikk reindriftsutøverne i dette tilfellet betydelig innflytelse på forslaget til lov og fordelingen av sommerbeitene. Loven og anordningen om distriktsinndelingen som kom henholdsvis i 1888 og 1892 var nærmest identisk med forslaget.

Reinen ga det meste, også melk.

1892

Anordningen om fordeling av sommerbeitene innebar at det ble opprettet 4 store sommerbeitedistrikter hvortil reineiere fra henholdsvis Kautokeino, Karasjok, Polmak og Varanger ble henvist til. Hvert av distriktene besto av geografisk navngitt halvøyer og øyer, men de geografiske grensebeskrivelsene var ikke særlig presise. Det ble åpenbart ikke lagt vekt på nøyaktige grensebeskrivelser, antakelig fordi det ikke ble knyttet noen restriksjoner til disse på annen måte enn at loven forbød at reineier etter henvisning til et distrikt ikke kunne skifte distrikt uten myndighetenes godkjennelse. Bytte av beitestrekning innenfor hvert av distriktene ble derimot ikke lovregulert, og heller ikke omtalt i forarbeidene til loven. Denne fordeling ble således overlatt til reineierne selv. Ved slik skifte ble det nok lagt vekt på den sedvanemessige tilknytning til beitestrekningen, men hvordan og hvor strengt siidaene praktiserte denne forutsetning er det vanskelig å ha en sikker mening om. Men det har åpenbart vært tilfeller som skapte misnøye, for i loven av 1933 ble det innført hjemmel til å regulere forholdet. Hjemmelen ble nok fra først av benyttet temmelig lempelig, hvilket medførte problemer for ettertiden da ekspensjonen i næringen for alvor ble merkbar i slutten av 1960-årene.

I kommisjonens forarbeider drøftet man også innføring av beitetid. Motivet var at flokkene ikke skulle flytte for tidlig inn på vinterbeitene. Et annet motiv var at utflytting fra sommerbeitene ikke skulle skje før jordbrukerne var ferdig med sin mosesanking og hadde fått høyet fra sine uteslåtter på staker. Adgang til å fastsette beitetid ble hjemlet i loven, men ble ikke fulgt opp ved distriktsinndelingen. Som et virkemiddel for overholdelse av beitetiden foreslo kommisjonen at staten besørget bygget sperregjerder mellom sommer- og vinterbeitene. Dette forslaget ble senere sterkt anbefalt av fylkets myndigheter, men ble ikke fulgt opp fra sentralt hold. Saken medførte en lang og omstendelig brevveksling og behandling mellom fylkets og sentrale myndigheter. Fylket fulgte opp med finansielle løsninger i saken. Nå, vel 100 år etter, er gjerdesaken henimot gjennomført.

Kommisjonen mente at det burde innføres hjemmel til å fastsette øvre reintall i distriktene. Kommisjonen foretok vurdering av beiteforholdene og beitekapasiteten og fremmet forslag om øvre reintall. I 1852 anslo grensesperringskommisjonen beitekapasiteten til 70.000. Anslaget gjaldt vinterbeitene, for sommerbeiter hadde man tilstrekkelig av ifølge dem. Fjeldfinkommisionen anslo sommerbeitekapasiteten til 65.000. Ser man disse to anslagene i sammenheng, var det god balanse mellom sommer- og vinterbeitekapasiteten.

Hjemmelen til å fastette øvre reintall ble tatt med i loven, men ble ikke benyttet ved opprettelsen av distriktene, muligens så man ikke behov for det. Lovparagrafen var forøvrig ikke særlig presis. Fra 1890 har reintallet i fylket vært betydelig høyere enn det kommisjonen foreslo. Til sammenligning kan det forøvrig nevnes at reintallet som reindriftsmyndighetene fastsatte i 1980-årene for de samme distrikter er 118.000. På bakgrunn av de senere tids registreringer av beiteslitasjen, særlig på de strekninger som nå betegnes som høst- og vårbeiter, dengang en del av vinterbeitene, burde nok reintallet vært holdt nærmere det nivået som ble foreslått i 1880-årene.

Kommisjonen foreslo at det innføres en ordning med oppsynsmenn som skulle ha til oppgave å påse at lovens bestemmelser ble overholdt. På dette punkt var forslaget mangelfult og upresist, bl.a. forelå det ingen drøftelse om hvem som skulle besitte disse vervene, hva oppgavene skulle bestå i og hvordan oppgaven skulle løses. Dette forslaget ble da heller ikke fulgt opp. I ettertid kan det anføres at her var det en klar mangel ved loven.

En vesentlig mangel ved forarbeidene må sies å være at kommisjonen ikke gikk inn på spørsmålet om fordeling av vinterbeitene, særlig tatt i betraktning de pågående tvister om bruken og fordeling av vinterbeitene, jfr. foran omtalte strid mellom Karasjok og Kautokeino. Årsaken til at man unnlot regulering kan ha vært at det ble lagt avgjørende vekt på at vinterbeite må kunne søkes fritt der det er å finne under vekslende beite- og værforhold. Denne frihet kunne ses som rimelig og nødvendig, men den har senere skapt adskillige komplikasjoner i forhold til planmessig beitebruk og den indre orden. Individuelle valg og disposisjoner uten respekt for og tilpasning til andres behov har medført uhensiktsmessige forskyvninger i beitebruken og skapt gnisninger mellom siidaene. Uten fordeling har man heller ikke formell mulighet til å sanksjonere. Spørsmålet om fordeling av vinterbeitene har da også vært et gjennomgående tema helt til i dag.

1910

Distriktsinndelingen fra 1892 ble gjeldende fram til 1934. Men spørsmålet om revisjon og fornyelse var gjenstand for drøftelse gjennom hele perioden. Behovet for og mangelen av regler og virkemidler for intern styring og forvaltning av næringens interesser, samt ytterligere oppdeling av de bestående store distrikter synes å ha vært de største argumentene for en revisjon. Således er det interessant å merke seg både motivene for og forslaget til ny lov om reindriften i Finnmark, som ble lagt fram i 1910. Kommisjonen som ble oppnevnt i 1909 besto igjen av bare finnmarkinger, hvorav en var reindriftsutøver. Denne kommisjonen avga etter kort tid et omfattende lovforslag. Kommisjonen foreslo en vid selvstyring og forvaltning innen næringen, bygget på et system med store distrikter som forvaltningsenhet. Hvert av de store distriktene skulle bestå av siidaenheter med nærmere tildelte beitestrekninger. Fordeling og forvaltning av beiteressurser, samt ivaretakelse av andre interesser for næringen skulle etter forslaget utføres av dertil lovbestemt organ, et overordnet distriktsstyre bestående av representanter valgt av og blant reindriftsutøvere, og en offentlig tjenestemann. Den offentlige tjenestemannen skulle fortrinnsvis yte vegledning og fungere som organets sekretær. Organets oppbygging og funksjon var vel gjennomtenkt og grundig beskrevet.

Holdningen til reindriftsutøvernes egen evne og tilstrekkelighet til ansvar og styring av fellesskapets ressurser og behov ville antakelig både internt og eksternt fått en helt annen utvikling enn det ble om dette forslaget hadde blitt iverksatt. Det ble det ikke. Forslaget var kanskje for radikalt. Tankegangen bak lovforslaget ble imidlertid ikke helt forkastet, for den ble delvis tatt opp av riksadvokat Kjerschow i forarbeidene til loven av 1933. Både i forarbeidene og i loven av 1933 er begrepet reindriftsstyre brukt, men organets oppbygging og funksjon ble ikke nærmere beskrevet, og heller ikke iverksatt.

1934

Reindriftsloven av 1933 avløste Felleslappeloven av 1883 og loven av 1888, og ble gjort gjeldende i hele landet. Motivene for loven var i stor utstrekning de samme som for Felleslappeloven. Det ble i forarbeidene reist spørsmål om reindriftsnæringen ville overleve som næring og ha sin berettigelse i det framtidige samfunn. Hensynet til jordbrukets vekst og utvikling som var et hovedmotiv i Felleslappeloven ble nå gjort gjeldende også i Finnmark, dog noe nyansert, ved at fellesansvarlighetsprinsippet her skulle praktiseres etter særskilte regler. Hovedforskjellen lå i at erstatnigsansvar ikke ble utløst hvis innmarka ikke var inngjerdet eller at skaden ble voldt innenfor en avstand av to km fra jordbrukerens bopel.

Ordningen med distriktsformenn ble videreført i store trekk i samsvar med opplegget i Felleslappeloven. Som anført tidligere var ikke myndighetene villig til å utstyre distriktsformennene med formell autoritet og virkemidler slik reindriftsutøverne hadde krevd.

Loven inneholdt bestemmelse om at Finmark skulle inndeles i reinsogn. Med bakgrunn i forarbeidene til loven hadde fylkesmannen i Finnmark allerede i 1920 satt i gang arbeid med forberedelse til reinsogns- og distriktsinndeling. Det går fram av disse dokumenter at de av lensmennene som var engasjert i forvaltningen av reindriften anbefalte den inndeling som 1910-kommisjonen foreslo, som forøvrig innebar at de samme lensmenn skulle bli lønnete sekretærer for de foreslåtte styringsorganer. Arbeidet med reinsogns- og distriktsinndeligen gikk trådt og tok tid, antakelig i mangel av kompetanse og kapasitet hos fylkesmannen. I motsetning til de øvrige reindriftsfylker var det merkelig nok ikke ansatt lappefogd i Finnmark, noe som fylkesmannen åpenbart var lite tilfreds med. I forbindelse med lovarbeidene foreslo riksadvokat Kjerschow at det burde opprettes to lappefogdsstillinger i Finnmark, men landbrukskomiteen i Stortinget strøk Landbruksdepartementets forslag til bevilgning i 1931. Da dette ble kjent for fylkesmannen, reagerte han spontant og fikk medhold så langt at skogforvalteren for Midt-Finnmark kunne gis i oppdrag å utføre i allefall en del av de oppgaver som var tillagt lappefogder i de øvrige fylker. Skogforvalteren fikk umiddelbart i oppdrag å fullføre opplegget til reinsogns- og distriktsinndeling.

Forarbeidene til reinsogns- og distriktsinndelingen har det ikke vært mulig å oppspore, og det er fare for at de ble tapt under eller umiddelbart etter evakueringstiden. Motivene for inndeling i reinsogn må derfor søkes i riksadvokat Kjerschows forarbeider til 1933-loven, hvorfra siteres:

> *Virkningen av inndeling i rensogn vil forøvrig alene være, at de til et sådant hørende lapper ikke uten fylkesmannens tillatelse vil kunne overflytte eller la beite i et annet sogn (se § 6 tredje ledd), og at vedtekt (§ 17) og reindriftsfond (§ 18) må omfatte et rensogn og ikke alene et renbeitedistrikt.*

Motivet hadde nok sin bakgrunn i de tilstander som oppsto etter grensesperringen i 1852, med uanmeldte og ukontrollerte overflyttinger fra et område til et annet, jfr. tidligere anførsler og kommentarer om dette.

Skogforvalter/lappefogd Frette la fram sitt forslag til reinsognsinndeling den 29. novem-

ber 1933. Han foreslo fylket inndelt i 3 reinsogn idet han mente at Polmak og Karasjok burde være i ett og samme sogn. Forslaget hadde vært til høring i de mest sentrale reindriftskommuner, og var drøftet med reineiere. Dokumenter fra hørings- og møterundene finnes ikke, men det er grunn til å anta at høringsrunden har påvirket avgjørelsen, for resultatet ble 4 reinsogn.

Sognsgrensene fulgte ikke daværende kommunegrenser, bortsett fra mellom Karasjok og Kautokeino.

Inndeling av Finnmark i reinsogn

Fylkesmannens vedtak ble:

Forordning

I henhold til lov om reindriften av 12. mai 1933 § 2, jfr. § 103, fastsetter jeg herved at der i Finnmark fylke skal være følgende reinsogn:

1 Kautokeino reinsogn
2 Karasjok reinsogn
3 Polmak reinsogn
4 Varanger reinsogn

Grensene for de ovennevnte reinsogn fastsettes i medhold av samme lov således:

1 Kautokeino reinsogn

består stort sett av Kautokeino, Alta, Talvik, Loppa, Hasvik, Sørøysund og Kvalsund herreder.

Grensen følger fylkes- og riksgrensen fra Brynilen til Anarjokka´s og Skietsamjokka´s sammenløp. Derfra opover langs Annarjokka til Sammenløpet med Soajajokka og videre langs denne elvs nordre løp til et lite vann (høidetall 345) i dalen mellom Soajacokka og Gollevarre. Derfra nordover i dalen mellom Gætkevarre og Gollevarre og videre i nordvestlig retning langs en liten bekk til dennes utløp i Gorsjokka (ved høide 313). Derfra i rett linje til Gaibba (høide 394), videre til Salcocokka og derfra i rett linje over Virdsadakalas og Dækkevarre (høide 427) til Ciegavarre (høide 469) og over Gaskabæivvarre til Sjusjavres sydlige ende. Over dette vann langs Jesjokka over Jesvarre. Fra dettes nordre ende i rett linje mot nord til Ravtosjavre, derfra over Suolojavre og Rokkojavre til Bokkosoaivve og videre til Læktooaivve. Derfra over Goattemuorgielas (høide 373) over Rakteoaivve og Skaidejokka til søndre Raksavarre (høide 439) til Hatter bro, hvorfra den følger Marit-Mikkals reingjerde til Revsbotn.

2 Karasjok reinsogn

består stort sett av Karasjok, Kistrand, Måsøy, Kjelvik og Lebesby herred innenfor Hopseidet, samt Langfjordnesset av Gamvik herred.

Det grenser mot vest til den ovenfor beskrevne østgrense for Kautokeino reinsogn. Fra sammenløpet av Skietsamjokka og Annarjokka følger grensen riksgrensen langs Annarjokka og Tanaelven til dennes sammenløp med Valjokka. Herfra går grensen langs Valjokka og Astejokka til Livvasaicobma. Derfra over Urroaivve (høide 476) over Baisjokka til Lævvajavre. Derfra over Utsagaissa (høide 981), Gæidnogaissa til Rastegaissa. Herfra over Borsejokka til Bataoaivve, Stuorra Guolpa til Miennajavre langs Dævtekemjokka til dens utløp i Gurtejokka. Herfra til Gieddeoaivve videre mot nord over Stuora lilles og Loddejavre til Divggaoaivve og over Gurojokskaidde til sammenløpet mellom Storelven og Jiertasjokka. Videre langs sistnevnte elv til telegrafstuen syd for Jiertasjavre. Herfra langs telegraflinjen til telegrafstuen i Langfjorddalen og videre langs Langfjordelven til Langfjorden. Grensen følger så sjøen til Hopseidet og går tvert over dette til Eidsfjorden og følger denne til Laksefjord.

Det skal dog være fjellsamer fra Polmak reinsogn tillatt å benytte sine vante flytteveier over indre Corgas – og derunder å foreta vanlig beiting. I henhold til reindriftslovens § 3, jfr. § 103, bestemmes at sådan beiting ikke kan foregå senere enn 1. mai om våren og 30. november om høsten.

3 Polmak reinsogn

består stort sett av Polmak, Tana, Berlevåg og Gamvik herreder (unntatt Langfjordnesset).

Grensen følger i vest den ovenfor beskrevne østgrense for Karasjok reinsogn. Fra sammenløpet av Tanaelv og Valjokka følger grensen riksgrensen langs Tanaelv og videre til Heiloåsen (riksrøs nr. 348). Herfra går den over Garrenjunne langs herredsgrensen over Savekvarra, Ravddoarre videre over høide merket 256. Derfra i rett linje over Ruossanjunne til høide 246 (nordøst for Oscarsvarden). Derfra i rett linje over Saddovarre og Luftjokdalen til Nierravarre (høide 382) og Nerasvarre til høide 456. Derfra mot øst over Cuolbmavarre til Guovdaoaivve langs høieste rygg på Annecærro til dennes nordøstre ende over til høide 409 på nordsiden av dalen langs Stuorragorssagæccevarre til høide 432 på dette fjell. Derfra i rett linje over Bænaalas, Volofjell, Bænajokgæcce (høide 283) til Østerbotn i Kongsøyfjord.

Det skal dog være fjellsamer fra Karasjok reinsogn tillatt å benytte sine vante flytteveier gjennom Polmak reinsogn på strekningen fra Miennajavre til Valjokka, men derunder foreta vanlig beiting kun på strekningen fra Borsejokka til Valjokka. I henhold til reindriftslovens § 3, jfr. § 103, bestemmes at sådan beiting ikke kan foregå uten i tiden fra 15. september til 30. november.

Videre bestemmes i medhold av samme lov at det skal være fjellsamer fra Polmak forbudt å benytte strekningen fra Baisjokka til Valjokka til beite uten i tiden fra 1. januar til 15. april.

4 Varanger reinsogn

består stort sett av Nesseby, Sør-Varanger, Nord-Varanger og Vardø herreder.

Grensen følger i vest den ovenfor beskrevne østgrense for Polmak reinsogn.

Fra Heiloåsen følger den hele tiden riksgrensen inntil denne når havet ved Grense-Jakobselv.

Det er senere kun foretatt beskjedne endringer av reinsognsinndelingen og grensedragningen i denne.

Hvor går sognsgrensen ?

Den 16. januar 1970 hadde lappefogden møte med reinbeitedistriktene 6 og 7 og det ble enighet om at reinsognsgrensen fra Gednje og ned til Kongsfjord her etter skulle gå fra Gednje til Båtsfjord. Denne endring foretok fylkesmannen den 20. august 1976. Endringen hadde sammenheng med reinsperregjerdet som ble oppført mellom distriktene.

Spørsmålet om å slå sammen Polmak- og Karasjok reinsogn har vært tatt opp med jevne mellomrom. I desember 1937 anmoder reineiere fra Polmak at reinsognene slås sammen slik at de kan benytte vinterbeitene i Karasjok reinsogn. Anmodnigen førte ikke fram. Av dokumentene går det fram at reineiere fra Karasjok kunne gå med på sammenslåing dersom reinbeitedistriktene 10 og 13 samtidig ble gjort til ett distrikt. Dette ville reineiere fra Polmak ikke være med på da de derved ville miste sine høstbeiter.

I 1954 tas spørsmålet om sammenslåing av Polmak og Karasjok reinsogn opp igjen. Det hadde lenge vært konflikt om utnyttelsen av Corgas som en tid var benyttet av Karasjok. Dette var bakgrunnen for at saken ble tatt opp. Denne gang var også kommunale myndigheter med i drøftelsen, bl.a. med bakgrunn i spørsmålet om hvilken kommune vedkommende reineiere skulle skatte til. Det ble ingen endring i hverken reinsogns- eller distriktsinndelingen, men Karasjok reineiere oppnådde en midlertidig ordning i 1958 som ga dem tillatelse til å benytte deler av reinbeitedistrikt 10 i Polmak reinsogn, mens Corgas, distrikt 9, ble tilbakeført Polmak. Denne midlertidige ordning er ikke opphevet.

Den 5. januar i 1978 fastsatte Landbruksdepartementet at Vestfinnmark lappefogddistrikt også skulle omfatte reinbeitedistriktene i Troms nordfor Lyngenfjorden som omfatter, Silvetnjargga, Spál´ca, Abburassa, Fávrusár´da, Cåkulat ja Birtavarre, Skar´fvagge, Ulisuulo/Uløya og Gávvir- ja Ardnisuolo/Kågen og Arnøy. I tillegg utnytter reineiere fra Kautokeino sommerbeitedistriktene Lakselvdalen/Lyngsdalen og Rendalen som er på sørsiden av Lyngenfjorden. Disse to reinbeitedistriktenene er formelt ikke innlemmet i nåværende Vestfinnmark reinbeiteområde (Kautokeino reinsogn).

Etter gjeldende lov om reindrift av 9. juni 1978 § 2 skal inndelingen skje i reinbeiteområder og reinbeitedistrikter. Finnmark er inndelt i to, Østfinnmark reinbeiteområde og Vestfinnmark reinbeiteområde. Fra iverksettelsen av loven, den 1. juli 1979, anses reinsognsinndelingen fra 1934 å være opphevet.

Inndeling av Finnmark i reinbeitedistrikter

Ved at 1933-loven innførte fellesansvarlighetsprinsippet også i Finnmark, anså man antakelig det for nødvendig å foreta en mere detaljert inndeling i distrikter. Dessuten forutsatte loven at Finnmark også skulle inndeles i reinsogn. Det var derfor ikke spørsmål om en revisjon av distriktsinndelingen fra 1892, men et helt nytt opplegg.

Forslaget fra Frette om sognsinndelingen gikk i store trekk ut på at distriktene fra 1892-inndelingen ble omgjort til reinsogn. Forslaget til distriktsinndeling fulgte langt på vei fremlegget fra 1920-kommisjonen, og for så vidt også det som var siida-oppdelingen i 1892-vedtaket.

Forslaget ble drøftet på møter med reineiere fra hele fylket, men ble antakelig ikke sendt til høring i kommunene. Hvorvidt lappefogden drøftet forslaget med kommunene går ikke fram av foreliggende dokumentasjon. Lappefogden la forslaget fram den 8. november 1934, og bare to dager etter forelå fylkesmannens vedtak.

Denne distriktsinndeling er fortsatt gjeldende med noen få endringer. Endringene vil bli omtalt under gjennomgangen av de enkelte distrikter senere i dette kapittel.

Denne gang blir også Sørøya tatt med i distriktsinndelingen. Den geografiske grensedragning ble relativt klart beskrevet, men fulgte ikke alltid naturlige grenser. Dette kan tyde på at man har kompromisset i de tilfeller det ikke var enighet mellom reindriftsgrupper. Overholdelse av slike grenser ble dessto vanskeligere, men det var man kanskje inforstått med.

Det ble foreslått beitetid for alle distrikter. Det bemerkelsesverdige på dette punkt er den store forskjell på både inn- og utflyttingstid i distriktene alt etter hvilket reinsogn de ble plassert i. Det var neppe hensynet til beitet som var avgjørende, men heller sedvanen.

Beitekapasiteten ble antakelig ikke vurdert denne gangen, og det ble heller ikke foreslått fastsatt reintall for de enkelte distrikter.

Det foreslåtte system innebar at noen distrikter ville bli gjennomflyttingsområde for andre distrikter. De problemer dette ville medføre ble hverken omtalt eller foreslått regulert. Det kunne vært gjort ved tilpasning av beitetiden for de berørte distrikter, eller med konkrete flyttebestemmelser som ordnet flyttekøen, og med ansvar og plikter for alle parter i systemet.

Det var åpenbart meningen at dette problemet skulle løses av reindriftsutøverne selv uten formelle bestemmelser, men derved hadde man også langt på vei fraskrevet seg muligheten for bruk av sanksjoner om det skulle vise seg nødvendig. Dette var en åpenbar svakhet ved systemet, som har voldt mange problemer og tvister senere.

Forslaget innebar at vinterbeitene fortsatt skulle være en felles ressurs innenfor reinsognet. Delvis unntak var Varanger reinsogn. Årsaken til at fordeling ikke ble foreslått var muligens at det var vanskelig å oppnå enighet mellom gruppene, og at vintergruppene ikke alltid var fra samme sommerbeitedistrikt. Ytterligere kan det tenkes lagt vekt på at med såvidt mange vintergrupper som det var allerede da, ville oppdelingen av vinterbeitet blitt litt av et lappeteppe, som ville bli vanskelig å overholde og at den frie søken etter vinterbeite under vekslende forhold ville bli begrenset.

Både i Karasjok og Kautokeino reinsogn ble det foreslått opprettet et felles vår- og høstbeitedistrikt. Det er ikke funnet noen nærmere begrunnelse for dette forslaget. Den mest tenkelig begrunnelse må vært at man derved ved fastsatt beitetid ville hindre for tidlig innflytting til de innerste vinterbeiter før snøen hadde lagt seg for vinteren. Tanken om vernet av vinterbeitene var fornuftig nok, men de forutså antakelig ikke den slitasje dette kunne medføre vår- og høstområdet, hvilket nå er resultatet.

Fylkesmannens vedtak ble:

Forordning

I henhold til lov om reindriften av 12. mai 1933 § 2 og 3 jfr. § 103, fastsetter jeg herved at Finnmark fylke inntil videre skal være inndelt i følgende reinbeitedistrikter. Beitetiden fastsettes som angitt for hver enkelt distrikt.

A. Varanger reinsogn

Distrikt 1. Pasvikness

Grenser: *Fra Storbukt ut Jarfjord, Varangerfjorden, Grense-Jakobselv til Bjørhaugen, derfra efter Holmvannet, Kobholmvannet, Langvannet, Vintervoldvannet til Storbukt.*

Beitetid: *20/4 – 1/11*

Distrikt 2. Karpelv

Grenser: *Fra Storbukt i Jarfjord langs grensen mot distrikt 1 til Bjørnhaugen, derfra op langs Grensejakobselvdalen og videre langs riksgrensen til Langvannet, derfra til Jarfjordbotn og langs fjorden til Storbukt.*

Beitetid: *15/9 – 5/5*

Distrikt 3. Holmengrånesset

Grenser: *Riksgrensen fra Langvannet til Pasvikelven, Pasvikelven, Bøkfjord, Varangerfjord, Jarfjord hvorfra langs grensen for distrikt 2 til riksgrensen.*

Beitetid: *20/4 – 30/9 sommerbeite for inntil 200 okseren.*
1/10 – 20/4 vinterbeite for kjøreren tilhørende opsiddere østenfor Bøkfjord – Pasvik i det antall som stadig tiltrenges til gårdens behov.

Distrikt 4. Skogerøy

Grenser: *Distriktet omfatter hele Skogerøy.*

Beitetid: *20/4 – 1/11*

Distrikt 5. Sørvaranger

Grenser: *Pasvikelven til Grensefoss (riksrøs 355), riksgrensen til Heiloåsen (riksrøs 348), reinsogsgrensen til til Skipagurragjerdet, langs dette til fjordbotnen, Varangerfjorden, Kjøfjord, Korsfjord, Bøkfjord til Pasvikelvens utløp.*

Beitetid: *15/4 – 15/12*

Distrikt 6. Varangernesset

Grenser: *Fra Skipagurragjerdet langs reinsognsgrensen til Kongsøyfjorden, videre langs sjøen til Varangerfjordbotn, hvorfra langs Skipagurragjerdet til reinsognsgrensen.*

Beitetid: *15/4 – 15/12*

B. Polmak reinsogn

Distrikt 7. Raggonjarg

Grenser: *Skipagurragjerdet, Tanaelven, Tanafjorden, havet, Kongsøyfjorden, reinsognsgrensen (mot distrikt 6).*

Beitetid: *15/4 – 15/12*

Distrikt 8. Særbaičokka

Grenser: *Tanaelven, Skipagurragjerdet, reinsognsgrensen (mot distrikt 5), riksgrensen (riksrøs 348-343).*

Beitetid: *1/10 – 1/5*

Distrikt 9. Ytre Čorgas

Grenser: *Distriktet omfatter hele Nordkynhalvøen nordenfor Hopseidet.*

Beitetid. *15/4 – 1/11*

Distrikt 10. Vestertana

Grenser: *Langfjorden, Tanafjorden, Tanaelven til Masjoks utløp, langs Masjok til Maskevarre, derfra til Gieddeoaivve hvorfra langs reinsognsgrensen til Langfjorden.*

Beitetid: *15/4 – 15/11*

Distrikt 11. Polmak vinterbeite

Grenser: *Tanaelven fra Masjoks til Borsejoks utløp, Borsejok, reinsognsgrensen (mot distrikt 13) til Gieddeoaivve, derfra mot distrikt 10 til Masjoks utløp i Tana.*

Beitetid: *1/10 – 1/5.*

Distrikt 12. Levajok

Grenser: *Tanaelven fra Borsejoks til Valjoks utløp, derfra langs reinsognsgrensen (mot distriktene 17, 14, 13) til Borsejok og så langs denne til Tanaelven (mot dist. 11)*

Beitetider: *Karasjok fjellsamer 15/9 – 30/11. Polmak fjellsamer for strekningen Borsejok til Baissjok 15/9 – 15/4. Polmak fjellsamer for strekningen Baissejok til Valjok 1/1 – 15/4.*

C. Karasjok reinsogn

Distrikt 13. Indre Čorgas og Lagjesduoddar

Grenser: *Fra Rastegaisa langs reinsognsgrensen (mot distrikterne 12, 11, 10 og 9), Laksefjorden, Storfjord, Stourrajokka til Dievvajavre, Rastegaisa.*

Beitetid: *1/4 – 1/11.*

Distrikt 14. Spiertanjarga

Grenser: *Fra Rastegaisa langs reinsognsgrensen (mot distrikt 12) til Utsagaisa, derfra over Suoinegaisa til Vansjoks munning, langs Luostejoka til Porsanger, Porsangerfjorden, Laksefjorden, Storelven (mot distrikt 13) til Rastegaisa.*

Beitetid: *1/4 – 15/11.*

Distrikt 15. Magerøya med Stikonjarg

Grenser: *Hele Magerøya samt Stikonjarg begrenset av Lafjorden og Kobbefjorden til Steingam (Muotkecærro).*

Beitetid: *15/4 – 15/10.*

Distrikt 16. Vuorjenjarg med Vestgaisserne

Grenser: *Porsangerfjorden, Lafjorden, over eidet (grense mot distrikt 15),Kobfjord, Måsøysund, Havøysund, Rolfsøysund, Revsbotten, reinsognsgrensen til Boiobæski, derfra sommerveien til Giellanjok, langs denne til Rævofjelma, Rævojavre, Rævoavcce til Levnasjok, Vuolajok, Nedrevann, Lakselv til Porsangerfjorden.*

Beitetiden: *1/4 – 15/11.*

Distrikt 17. Karasjok høstbeite

Grenser: *Mot vest reinsognsgrensen fra Sjusjavre til Boiebæski. Mot nord distrikterne 16 og 14. Mot øst reinsognsgrensen fra Utsagaisa til Valjokmunningen og derfra Tanaelven til Karasjokkas munning. Mot syd Karasjokka og Jesjokka.*

Beitetid: *1/9 – 1/6.*

Distrikt 18. Karasjok vinterbeite

Grenser: *Fra elvemunningen langs Anarjok til Skietsamjoks utløp, derfra reinsognsgrensen til Sjusjavre, derfra langs Jesjokka og Karasjokka til Elvemunningen.*

Beitetid: *1/11 – 1/5.*

D. Kautokeino reinsogn

Distrikt 19. Sørøy

Grenser: *Distriktet omfatter hele Sørøy.*

Beitetid: *1/1 – 31/12.*

Distrikt 20. Kvaløy

Grenser: *Distriktet omfatter helve Kvaløy.*

Beitetid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 21. Gerritnjarg

Grenser: *Repparfjord, Repparfjorddalen, Marit-Mikkals reingjerde (langs reinsognsgrensen) til Revsbotten og ut denne.*

Beitetid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 22. Fieddar

Grenser: *Repparfjord, Repparfjorddalen (mot distrikt 21) til reinsognsgrensen og videre langs denne til Lekteoaivve. Derfra over Fieddarrassa, til Porsa, Vargsund, Kvalsund.*

Beitetid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 23. Seinos – Navgastag

Grenser: *Fra Porsa til Lekteoaivve mot distrikt 22, langs reinsognsgrensen til Suoljavre, derfra langs Transfarelven til Rafsbotten, videre Altafjorden til Porsa.*

Beitetid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 24. Seiland

Grenser: *Distriket omfatter hele Seiland.*

Beietid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 25. Stjernøy

Grenser: *Distriket omfatter hele Stjernøy.*

Beitetid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 26. Laggonjarg

Grenser: *Langfjorden til botn, veien derfra til fylkesgrensen, fylkesgrensen til telegraflinjen fra Kvænangen, langs linjen og langs Mathisdalen til Kaafjord – Altafjorden.*

Beitetid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 27. Joakkonjarg

Grenser: *Langfjord, Stjernsund, Øksfjord til Kjøsen, derfra til fylkesgrensen og langs denne til veien fra Alteidet, derfra langs veien til Langfjordbotnen.*

Beitetid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 28. Bergsfjordhalvøya

Grenser: *Øksfjord, n. Bergsfjord, Langfjord, Botnelven, fylkesgrensen til grensen mot distrikt 27.*
Beitetid: *1/5 – 30/9.*

Distrikt 29. Frakfjord (med Silden)

Grenser: *Grensen mot distrikt 28 (n. Bergsfjord – Langfjord - Botnelv) - fylkesgrensen.*
Beitetid: *1/5 - 30/9.*

Distrikt 30. Kautokeino høstbeite

Grenser: *Mot nord distrikterne 26 og 23. Mot øst reinsognsgrensen fra Suolojavre til Sjusjavre. Mot syd Sjusjavre, Vuottasjok, Vuottasjavre, Lappojavre, Lappojokka, Kautokeinoelven, Cabardusjokka, Goaskenvare til riksrøs 311. Mot vest riksgrensen mellem røserne 311 og 309 og videre fylkesgrensen til distrikt 26.*
Beitetid: *15/8 - 31/5.*

Distrikt 31. Kautokeino vinterbeite

Grenser: *Fra Sjusjavre grensen for distrikt 30 til riksrøs 311, derfra riksgrensen til Skietsamjoks munning, derfra reinsognsgrensen til Sjusjavre.*
Beitetid: *1/10 - 31/5.*

1963 Reinbeitedistrikter i Troms som er tillagt Vest-Finnmark reinbeiteområder

Distriktsinndelingen for reindriften fra Vestfinnmark som søker sommerbeiter i Nord-Troms ble foretatt første gang i 1883, dernest i 1923 og sist i 1963, jfr. kartbilagene. Det er også her senere foretatt noen endringer. Nærmere beskrivelse om dette vil bli gitt under gjennomgangen av det enkelte distrikt.

Den gjeldende inndeling fra 1963 er:

Distrikt 2. (32) Silvetnjarga

Grenser: *Distriktet omfatter den del av Kvænangen herred i Troms fylke og Loppa herred i Finnmark fylke som ligger innenfor følgende grenser:*

Riksveien fra fylkesgrensen mot Finnmark vestover til Alteideelva. Derfra langs denne elv til dens utløp i Lille-Alta, og videre langs Kvænangsfjorden rundt Brynilen til bunnen av Frakfjorden. Derfra i rett linje til fylkesgrensen mot Finnmark og videre langs fylkesgrensen tilbake til utgangspunktet.

Høyeste reinantall: 3500.
Beitetid 15. april – 1. november.

Distrikt 3. (33) Spalcca

Den delen av Kvænangen herred som ligger sønnenfor Alteidet, fra grensen for distrikt nr 32, og videre fra Lille-Alta langs Kvænangsfjorden til Navuonjokkas (Kvænangselvas) utløp. Videre etter denne elv til Luovcavagges munning, elva i denne dal til dens begynnelse sydvest for Lovcavarre. Herfra en rett linje til fylkesgrensens vinkelpunkt syd for Luovcavarre, og videre fylkesgrensen til riksveien over Alteidet.

Høyeste reinantall: 5000.
Beitetid 15. april – 1. november.

Distrikt 4. (34) Abborassa

Den delen av Kvænangen, Skjervøy og Nordreisa herreder som ligger innenfor følgende grenser:

Fra Navuonjokkas utløp i Kvænangsfjorden til Sørfjord langs Sørfjordelva til Sørfjordvatnet, videre fra vannet sydvestover på sørsiden av Oapisvarre til sammenløpet av Navetjokka og Sarvesjokka. Videre etter denne til Sarvesjavrre. Herfra til Mollisjavrre og videre derfra etter herredsgrensen mellom Kvænangen og Nordreisa til fylkesgrensen ved Čuonoaive (høyde 850). Videre etter fylkesgrensen til vinkelpunktet syd for Luovcavagge på Galggooaive, og derfra sydgrensen for distrikt nr. 32 Spalca, mellom nevnte vinkelpunkt og Navuonjokkas utløp i Kvænangsfjorden.

Høyeste reinantall: 3500.
Beitetid 15. april – 1. november.

Distrikt 5. (35) Favrisorda

Den del av Kvænamgen, Skjervøy og Nordreisa herreder som ligger mellom distrikt nr 34, Abborassa, og Nordreisaelva innenfor følgende grenser:

Fra utløpet av Oksfjordelva i Oksfjorden, denne fjord, Strømfjorden og Nordreisafjorden til Reisaelvas utløp. Denne elv til Reisavatnet, over dette vann og videre sydover til nærmeste vinkelpunkt på fylkesgrensen mot Finnmark. Herfra langs fylkesgrensen, til Čuonooaive, og derfra den for distrikt nr 34, Abborassa, beskrevne sydvest og nordgrense til Sørfjorden.

Høyeste reinantall: 7000.
Beitetid 15. april – 1. november.

Distrikt 6. (36) Cohkolat

Den del av Nordreisa, Skjervøy og Kåfjord herreder som ligger mellom sydvestgrensen for distrikt nr. 35, Favrisorda, Nordreisafjorden, Maursundet, Rotsundet frem til Spåkenes og Lyngenfjorden, og inn Kåfjorden til Kåfjordelvas munning, og videre etter Kåfjordelva frem til Guolasjavrre. Defra irett linje frem til riksrøys nr. 304 på Raisduoddar Haldde. Herfra etter riksgrensen til røys nr. 309 ved Tæno-Muotka, og videre etter fylkesgrensen mot Finnmark til det under distrikt nr. 35, Favrisorda, nevnte vinkelpunkt syd for Reisavatnet.

Høyeste reinantall: 6000.
Beitetid 15. april – 1. november.

Distrikt 7. (37) Skarfvaggi

Distriktet ligger i Kåfjord herred og har følgende begrensning:

Mot aust vestgrensen for distrikt nr. 36, Čokolat og Birtavarre fra riksrøys nr. 304 ned Guoalsjokka (Kåfjordelva) til dens utlp i Kåfjord og herfra langs Kåfjorden til Mandalselvas munning. Oppover denne elv og Olbmaivaččejokka til et lite vann vest for Olbmaivubmegasrassa og herfra etter en ret linjje til riksrøys nr. 302 på Ortasoaivve, og videre etter riksgrensen tilbake til riksrøys nr. 304 på Haldde.

Høyeste reinantall: 2000.
Beitetid: 15. april – 15. oktober.

Distrikt 8. (38) Uløy

Distrktet omfatter hele Uløya i Skjervøy herred.

Høyeste reinantall: 600.
Beitetid: 15. april – 15. november.

Distrikt 9. (39) Kågen og Arnøy

Distriktet omfatter øyene Kågen og Arnøy i Skjervøy herred.

Høyeste reinantall: 2000.
Beitetid: 15. april – 15. november.

Distrikt 19. Lakselvdalen

Distriktet ligger i Storfjord, Ullsfjord og Balsfjord herreder og har følgende begrensning:

Vest-sydvest-grensen for det svenske reinbeitedistrikt Lyngsdalen fra gårdene Sommerseth og Melen i Storfjord til Sørfjorden i Ullsfjord etter følgende linjer:

Eiendomsgrensene mellom gårdene Sommerseth og Melen fra Storfjordelva til dens endepunkt. Defra rette linjer til Davgelækkes topp og Biellogaissas høyeste topp. Videre grensen mellom Ullsfjord og Storfjord herreder til Balgesvarres høyeste topp, og videre en rett linje til et punkt på Sørfjordens strand under Skarvknausen ca 1. km syd for gården Holmebukt. Videre Sørfjorden og Sjøvassbotten, og derfra en rett linje til Laksvatnets østre ende, dette vann, Laksvatnelva, Balsfjorden til Nordkjosbotten, Nordkjoselvas munning, denne elv til kroken mellom gårdene Elvkroknes og Øvergård. Derfra en rett linje til Balsfjordelvas tilløp ved Øvregård, denne bekk, Balsfjordelva og Storfjordelva tilbake til utgangspunktet mellom gårdene Sommerseth og Melen.

Høyeste reinantall: 1000.
Beitetid: 15. april – 15. oktober.

Ved landbruksdepartementets forordning av 26. november 1973 ble følgende distrikter opprettet:

Distrikt 32. Lyngsdalen

Distriktet omfatter de deler av Storfjord, Tromsø og Lyngen kommuner som ligger innenfor følgende grenser:

Storfjord fra munningen av Storfjordelva til Lyngenfjorden, denne fjord til landeveien over Lyngseidet, denne vei til Kjoselvas krok, Kjoselva, Kjosen, Ullsfjorden, Sørfjorden til et punkt på stranda under Skarvknausen en kilometer sønnenfor gården Holmebukt, derfra en rett linje til Balgesvarres høyeste topp, videre grensen mellom Tromsø, Lyngen og Storfjord kommuner til Biellogaissas høyeste topp, derfra rette linjer til Davgelækkes topp og øvre ende av eiendomsgrensen mellom gårdene Sommerset og Mælen, denne grense ned til Storfjordelva og denne elv til Storfjorden.

Høyeste reinantall: 600.
Beitetid: 15. april – 1. november.

Distrikt 33. Rendalen

Distriktet omfatterd den del av Lyngen kommune som ligger innenfor følgende grenser:

Lyngenfjorden nordover fra landeveien over Lyngseidet, Ullsfjorden, Kjosen, Kjoselva til dens krok ved ovennevnte landevei og denne vei til Lyngenfjorden.

Høyeste reinantall: 800.
Beitetid: 15. april – 1. november.

Uansett årstid– Dorka var et godt plagg!

Omtale av de enkelte reinbeitedistrikter – Øst-Finnmark reinbeiteområde

Distriktene i Varanger

Distriktene 1, 2 og 3 – Málesnjárga, Siidejohka, Vinninjárga (Pasvikneset, Karpdalen, Holmengrå-neset)

Frem til grensesperringen i 1826 ble distriktene 1 og 3 benyttet som sommerbeite, og distrikt 3 sammen med områder i Pasvikdalen og innover Finland/Russland som vinterbeiteland.

Ved Kongelige plakat av 7. oktober 1854 ble områdene fredet mot reinbeiting i perioden 15. mai – 1.november. Dette var en fredning av vinterbeitene for de som om sommeren flyttet med rein til Varangerhalvøya.

Ved kgl. res. av 25. juni 1855 fikk to reineiere tillatelse til å oppholde seg om sommeren på nesset mellom Jarfjord og Grense-Jakobselv, eller på Skogerøya. Begrunnelsen var at de skulle holde skyssrein.

Ved fylkesmannens forordning av 10. november 1892, ble det ikke gjort noen endringer av tidligere bestemmelser.

Ved kgl. res. av 24. april 1931 ble nesset mellom Jarfjord og Grense-Jakobselv gjort til sommerbeite, sannsynligvis for å ivareta interessene for reindriftslaget.

Ved distriktsinndeligen i 1934 ble distriktene 1, 2 og 3 opprettet. Distrikt 1 sommerbeitedistrikt og 2 vinterbeitedistrikt, distrikt 3 som helårsbeitedistrikt.

Areal:		
Distrikt 1:	175 km²	
Distrikt 2:	393 km²	
Distrikt 3:	215 km²	783 km²
Beitetid:		
Distrikt 1:	20. april–1. november	
Distrikt 2:	15. september–5. mai	
Distrikt 3:	20. april–30. september for inntil 200 okserein 1. oktober– 20. april vinterbeite for kjørerein	
Reintall:		
Fastsatt 1984:	900	
Pr. km²:	1,1 rein	
Pr. 1.4. -93:	679	
Pr. km²:	0,9 rein	
Antall driftsenheter:		
Pr. 1.4. -93	2	
Antall personer:	12	

Ved distriktsinndelingen i 1934 var det tatt hensyn til behovet for beite for arbeidsrein ved at distrikt 3 var utlagt som beite for okserein om sommeren, og kjørerein om vinteren.

De store forurensningene fra Nikkel har ført til at det alt vesentligste av lavdekket er gått tapt. Dette har ført til endring av beiteutnyttelsen, og distriktene blir i dag benyttet som helårsbeite, og det benyttes også foring om vinteren. Sommerbeitene i området er gode.

Merking av kalver, og slakting foretas samtidig i november/desember i gjerdanlegget på Pandorhøyden.

Reindriften i distriktene var en tid organisert i Østre Sør-Varanger reindriftslag.

For å hindre rein i å trekke over grensen til Russland er det oppført reinsperregjerde langs grensen, jfr. det som er anført i kapitlet «Forholdet til Russland»

Distrikt 5 – Sør-Varanger

I 1854 og 1892 var distriktet utlagt som vinterbeite. Dette ble videreført i 1934 for den rein som om sommeren flyttet til Varangerhalvøya. De som drev med reindrift i Midtre Sør-Varanger mente de ikke ville få tak i sine arbeidsrein til den tiden de hadde behov for disse, dersom rein skulle føres til sommerbeite på Varangerhalvøya. Deres krav var derfor at der burde opprettes sommerbeitedistrikt i Sør-Varanger. Lappefogden gikk sterkt imot dette. Den 17. mars 1937 utstedte fylkesmannen likevel en midlertidig forordning hvor sommerbeitedistrikter i Sør-Varanger ble opprettet.

Distrikt 5A – Veažir ja Girkonjárga/Veažir og Kirkeneshalvøya

Areal:	
Distrikt 1:	547 km²
Beitetid:	1. januar–1. desember
Reintall:	
Fastsatt 1984:	2.500
Pr. km²:	4,8 rein
Pr. 1.4.-93:	2.011
Pr. km²:	3,7 rein
Antall driftsenheter:	
Pr. 1.4.-93:	8
Antall personer:	37

Fra århundreskiftet og frem til 1979 var reindriften organisert i Midtre Sør-Varanger reindriftslag, senere er den videreført av driftsenheter. Frem til 1979 ble distrikt 5A sammen

Den nye flyttemåten.

Distrikt 24 B – Seiland Øst

Areal:	207 km²
Beitetid:	1. mai–30. september
Reintall:	
Fastsatt 1984:	2.200
Pr. km²:	10,6 rein
Pr. 1.4.-93:	2.276
Pr. km²:	11,0 rein
Antall driftsenheter:	
Pr. 1.4. -93	12
Antall personer:	57

Som foregående distrikt, bare med den forskjell at nærværende distrikt foretar svømming av rein fra distriktet om høsten.

Distriktene i Mitre-sone

Distrikt 25 – Stjernøy/Stierdna

Areal:	239 km²
Beitetid:	1. mai–30. september
Reintall:	
Fastsatt 1984:	2.500
Pr. km²:	10,5 rein
Pr. 1.4.-93:	1.048
Pr. km²:	4,4 rein
Antall driftsenheter:	
Pr. 1.4. -93	8
Antall personer:	52

Distriktet er et ytterdistrikt.

Ved amtmannens anordning i 1892 ble distriktet utlagt som sommerbeite som en del av et større distrikt, og formelt opprettet i 1934.

Distriktet har marginale vårbeiter, men svært gode sommerbeiter. Distriktet har svært god rein, men reproduksjonen er varierende, mye kalvetap på grunn av topografien.

Distriktet var det første som tok i bruk pramming av rein som alternativ til svømming. Distriktet har da også et langt sund å forsere, og har hatt mye dramatikk i denne forbindelse både tidligere med svømming og senere med pramming. Overgangen til båttransport har ført til langt mindre tap av dyr under flytting, men er på den annen side kostnadskrevende.

Etablering av bergverksdrift (Nefelin) i Indre-Simavik fikk konsekvenser for flytteruta. Det ble oppnådd enighet om en ny flyttelei, men denne avtalen er senere blitt omstridt og egentlig ikke godtatt av alle grupper i distriktet.

Distrikt 26 – Lakkonjarga

Areal:	606 km²
Beitetid:	1. mai–30. september
Reintall:	
Fastsatt 1984:	6.000
Pr. km²:	9,9 rein
Pr. 1.4.-93:	7.940
Pr. km²:	13,1 rein
Antall driftsenheter:	
Pr. 1.4. -93	23
Antall personer:	174

Distriktet er et innerdistrikt.

Distriktet ble sammen med distriktene 27-Joahkonjarga, 28-Bergsfjord og 29-Frakfjord m/Silden utlagt som ett distrikt etter amtmannens anordning av 1892, og formelt opprettet som særskilt distrikt i 1934, med noe endring i 1978.

Distriktet har alltid hatt et høyt reintall sammenlignet med andre distrikter. Allerede i 1875 var det uttrykt bekymring over dette. I den senere tid har reintallet vokst ytterligere og er altfor høyt. Distriktet har da heller ikke særskilt god rein, men reproduksjonen holdes oppe som i alle andre indre distrikter. I likhet med andre indre distrikter har de benyttet seg av fellesdistriktet som et tillegg. For å unngå dette ble det i slutten av 1950-tallet bygget et sperregjerde, som av samme grunner første gang ble foreslått i 1885. Gjerdet har forsåvidt hatt den tiltenkte virkning, men reinen flyttes relativt tidlig ut fra sommerbeitedistriktet og belaster således fellesdistriktet mere enn andre distrikter.

Distrikt 27 – Joahkonjarga

Areal:	395 km²
Beitetid:	1. mai–30. september
Reintall:	
Fastsatt 1984:	5.000
Pr. km²:	12,7 rein
Pr. 1.4.-93:	4.888
Pr. km²:	12,4 rein
Antall driftsenheter:	
Pr. 1.4. -93	18
Antall personer:	79

Distriktet er et ytterdistrikt.

Om opprettelsen, se under D 26.

Distriktet har litt vekslende beiter, og har noe for høyt reintall, selv om det for tiden er innenfor det fastsatte. Distriktet har ikke utpreget

mulighet til en driftsmessig variasjon under vekslende vær- og beiteforhold. Utnyttelsesmønsteret må planlegges ut i fra egen erfaring og faglig kompetanse, og ikke forsøkes regulert med offentlig fastsatte beitetider og regler. En balansert ressursutnyttelse er avhengig av at alle operasjoner kan gjennomføres mest mulig uforstyrret av andre på riktig sted og til riktig tid. Tidlig høstslakting som har avgjørende betydning både for bærekraftig økonomi og økologi krever god planlegging, høvelige arealer og anlegg, og er i så måte en av de viktigste operasjoner å ha styring med.

Etter gjeldende distriktsinndeling i Finnmark er ikke forannevnte rammeforutsetning tilstede. Distriktsstyrene har har hverken ansvar eller fullt herredømme over alle sesongbeiter, flytteleier og andre nødvendige arealer for helårig planlegging. Disposisjoner fra grupper og distrikter gir gjensidige forstyrrelser og ringvirkninger. De fleste av driftsenhetene er på sin side underlagt flere distriktsstyrer. Dette forstyrrer den kollektive følelsen og hemmer det tillitsfulle samarbeidet innenfor distriktet og forsåvidt også mellom distriktene.

En tredje forutsetning for en vellykket distriktsorganisasjon er at distriktet innbefatter infrastrukturelle ressurser. Til dette hører erfaring og bred reindriftsfaglig kompetanse, men også teoretiske og organisatoriske kunnskaper. Organisasjonens vitalitet, styrke og tillit vil trenge faglig dyktige reindriftsutøvere og mennesker med utdanning og erfaring i teoretisk arbeide. Det bør være et mål for distriktene å betjene alle sider ved organisasjonens virksomhet med rekruttering fra egne rekker. Med det utvidete ansvar og oppgaver distriktsorganisasjonen er forespeilet i St.meld. – En bærekraftig reindrift – vil det nok for de fleste distrikter være behov for fulltids ansatte personer i distriktsadministrasjonen. Det bør også være en forutsetnig at distriktet er eier og vedlikeholder av distriktets gjerder og anlegg. I tillegg vil distriktet ha andre oppgaver som krever økonomi. Alt dette vil stille større krav til fellesbudsjettet enn hittil. De økonomiske overføringer til infrastrukturelle tiltak over reindriftsavtalen bør derfor økes på bekostning av individrettete tiltak.

En fjerde fundamental forutsetning for at distriktsstyrene skal kunne stå for sitt ansvar i styring og ledelse av reindriften innenfor sitt distrikt i forhold til de mål og i samsvar med de regler som er satt, må de ha anledning til å bruke belastende virkemidler overfor dem som ikke retter seg etter fellesskapets beslutninger og opplegg. I Landbruksdepartementets høringsutkast til endringer av reindriftsloven er miljøavgift foreslått. Andre virkemiddel kan tenkes bygget inn i distriktsplanen som distriktene selv vedtar.

Konklusjonen blir at det er overordnet viktig å foreta en endring av distriktsinndelingen i Finnmark som ivaretar de rammebetingelser som er beskrevet foran og som er en forutsetning for å nå de mål som er satt for reindrftsnæringen.

Reintallsutvikling 1835–1993

År:	*Antall personer:*	*Antall rein*
1835		74.000
1845	1250	71.000
1850[1]	1325	100.000
1865[2]	1000	65.000
1875	900	65.000
1890	800	97.000
1900[2]	800	74.000
1910	1100	104.000
1930	1100	78.000
1940	1050	61.000
1945	1000	64.000
1955	1250	78.000
1965	1600	97.000
1975	1500	87.000
1985	1691	176.000
1989[4]	2163[5]	200.000
1993	2312	151.000

1) Reintallet 2 år før grensesperringen mot Finland.
2) Reintall 13 år etter grensesperingen, redusert med 35 % i forhold til 1850.
3) I løpet av 40-årsperioden fra 1890 – 1930 har det vært store svigninger i reintallet. Det er forøvrig i denne perioden at myndighetene tar opp reintallsproblematikken, med bl.a. spørsmålet om tvangsreduksjoner.
4) Reintallet økte med 212 % fra 1945 til 1989. Reintallet i 1989 er det høyeste som er registrert.
5) Metodeendring i registrering av personer.

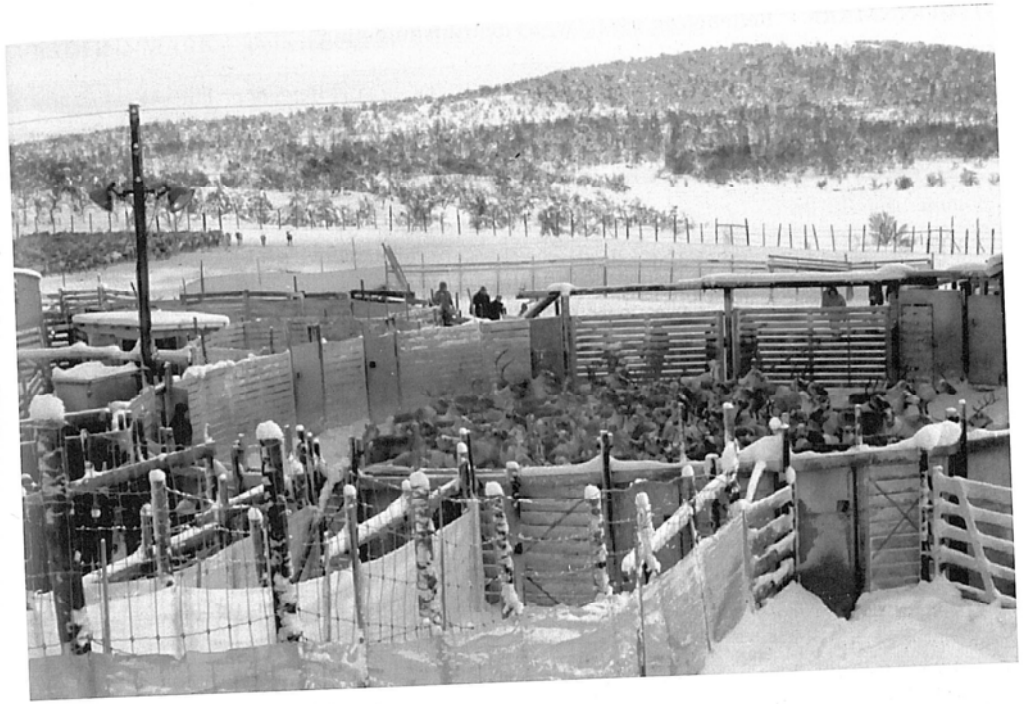

Moderne infrastruktur – reinskilleanlegg.

Vest-Finnmark reinbeiteområde:

Distrikt:	Brutto km² vinter areal:	Brutto km² barmark areal:	Tetthets-faktor v.areal:	Tetthets-faktor b.areal:	Reintall::
1	2578	4896	6.5	3.5	17.000
2	2646	5726	7.0	3.2	18.500
3	2346	7452	8.0	2.5	19.000
	7570	18074	7.2	3.0	54.500

* Vinterbeitet er minimumsfaktor i alle de foreslåtte distrikter. Fastsettelse av høyeste reintall for distriktene må ta utgangspunkt i vinterbeitekapasiteten.

* Den benyttede faktor i tabellen gir uttrykk for forskjellen i kvalitet og nyttbarhet i de foreslåtte distrikter.

KILDEMATERIALE

1751 - Lappaecodicillen – grensetraktat Norge/Sverige.

1775 - Kgl. Res. av 27. Mai – jorddelingen i Finmarken samt bopladses udvisning og skyldlægning sammesteds (jordsalgsloven).

1826 - Grensefastsettelse Norge – Russland (konvensjon) av 14. Mai.

1827 - Lov av 24 juli angående straff dersom rein eller andre dyr krysset riksgrensen mellom Russland og Norge.

1852 - Lov av 10. Juli – grensetegning Russland/Finland – Norge.

1853 - O. Nr 42, av 30. Mars, – innstilling om reenbete og om betalingen for reenskyds i Fnmarken (som følge av grensestegningen).

1854 - Lov av 7. September – Lov om reindriften i Finnmark (som følge av grensesperingen).

1854 - Plakat av 7. Oktober – fredning mot reinbeiting. (Bestemte områder utlegges som vinterbeiter).

1857 - Plakat av 25. februar – bevoktning av rein

1857 - Lov av 9. september – indeholdende forandringer i og tillæg til lov om reenbete m.V. Af 7de september 1854.

1857 - Kgl. Res. Forberedelse av kommission til «felleslappeloven».

1860 - 28. juli – plakat fra fylkesmannen. Angaaende polmakfinners ret til at benytte mosemarker inden Karasjok distrikt.

1866 - Lov av 8. januar – opprettelse av Troms amt.

1869 - Lov av 17. juni – indeholdende forandringer i lov om renbete i Finmarken m.V. Af 7deseptember 1854.

1871 - Kgl. Res. Av 13. juli – fellesbeitedistrikt Karasjok/Kautokeino.

1871 - Plakat av 16. september. Fredning av beitestrekninger rundt fjellstuer.

1883 - Lov av 2. juni – angående lapperne i de forenede kongeriger Norge og sverige. Oth.Prp. No. 6.- (Felleslappeloven).

1883 - Kgl. res. av 17 november – distriktsinndelingen av Troms.

1886 - 27. mars – indstilling til lov fra den ved kongelig resolution af 8de mai 1875 nedstte finmarkske fjeldfin-kommission.

1888 - Lov av 23. juni – om forskjellige forhold vedkommende fjeldfinnerne i Finnmarkens amt.

1888 - Stenging av grensen Finland – Sverige av 20. juni, men ble gjort gjeldende fra 1. September 1989.

1891 - Finnmarkens amtsformandskabs forhandlinger – reinsperregjerder

1892 - Anordning av 10. november – fra Amtmannen i Finnmark om fordelingen av sommerbeitestrekningne for ren på Finmarkens amts halvøer og øer mellem fjellfinnene fra Kautokeino, Karasjok, Polmak og Sydvaranger.

1898 - Lov av 11. juni – angaaende tillæg til lov, indeholdende bestemmelser med hensyn til benyttelse af visse strækninger i Finmarken til renbeite og til bevogtning af renhjorde m.V. Af 7de sept. 1854.

1898 - Kgl. res. av 15. august – om at Amtmannen i Finnmark bemyndiges til å fastsette tid for innflytting i vinterbeitedistriktet i Varanger.

1901 - 16. april. Amtmannsordning fra Amtsmannen i Finnmark om reinbeitedistriktsinndeling, som i medhold av høyesterettsdom av 22. mai 1909 er opphevet. Orginaldokumentene har en ikke funnet.

1903 - Lov av 9. juni -angaaende tillæg til lov, indeholdende bestemmelser med hensyn til benyttelse af visse strækninger i Finmarken til renbeite og til bevogtning av renhjorde m.V. Af 7de september 1854.

1904 - April – Indstilling til lov fra den ved storthingets beslutning af 27de juli 1897 og Kongelig resolution af 9de september s.å. nedsatte kommission, der har havt at tage under overveielse, hvilke lovregler m.v. Vedkommende lappevæsenet der bliver at istandbringe, efterat lov om lapperne i de forenede kongeriger Norge og Sverige af 2den juni 1883 er traadt ud af kraft.

1905 - Karlstadoverenskomsten.

1908 - Voldsgiftsrett-kommission.

1910 - 15. august – indstilling til lov fra den ved kongelig resulution av 11te mai 1909 nedsatte kommission til revision av lovgivningen om fjeldfinnerne og renbeitningen i Finmarken.

1914 - 15. mai – Amtmannen i Finnmark – anordning indeholdende foraandringer i finmarkens amts anordning av 10 november 1892 om fordeling av sommerbeitestrækningerne for ren

1916 - 5. april – Kristian Nissen – Finmarkens renbyer 1911 – 1912.

1919 - 5. februar – Konvensjon mellom Sverige og Norge.

1920 - 30. april. Konvensjonsinnstilling

1922 - Juli – utkast til lov om reindriften – riksadvokat Kjerschow.

1922 - Konvensjon av 3. mars mellom Finland og Norge.

1923 - Lov av 7. april – Ot.Prp. Nr 20, Lov i h.h. til konvensjon av 3. mars 1922.

1923 - Kgl. res. av 1. mai – distriktsinndelingen i Troms.

1932 - 18. mars – Ot. Prp. Nr 28 – om utferdigelse av lov om reindrift.

1933 - 12. mai – Lov om reindrift.

1933 - 1. juli – skogforvalter Tharald Frette – oppgaver over reinbestanden i Øst-Finnmark, og siidaenes oppholdssteder driftsåret 1932/33.

1934 - 3. november – Fylkesmannens forordning – inndeling av Finnmark fylke i reinsogn.

1934 - 10. november – Fylkesmannes forordning – inndeling av Finnmark fylke i reinbeitedistrikter.

1935 - 22. februar. Kgl. Res. om fredning av skog- andre områder mot reinbeiting.

1935 - Konvensjon av 5. november mellom Finland og Norge.

1936 - St. Prp. Nr 12 av 9. januar, – godkjennelse av konvensjonen av 5. november 1935.

1937 - Midlertidig forordning av 17. mars fra Fylkesmannen i Finnmark – deling av distrikt 5.

1948 - Midlertidig konvensjon av 10. september mellom Finland og Norge.

1949 - Midlertidig lov av 15. juli, i h.h. til konvensjon av 10. september 1948.

1949 - Overenskomst av 29. desember mellom Russland og Norge.

1949 - 14. desember Norsk/Svensk reinbeitekommission.

1951 - Fylkesmannens i Finnmark, den 21. november – regulering av distrikt 11.

1952 - Konvensjon av 18. mars mellom Finland og Norge.

1953 - Lov av 29. mai i h.H til konvensjon av 18. mars 1952.

1958 - Fylkesmannens kungjøring av 3. mars om midlertidig bruk av distriktene 9, 10 og 13.

1962 - Ot.Prp. Nr 5 av 23. februar – endring av konvensjonen mellom Finland og Norge av 1952 og lov av 1953.

1962 - Fylkesmannes endring av 5. november om beitetiden i distriktene 6 og 7.

1963 - Fylkesmannens forordning av 4. juni – deling av distrikt 14.

1963 - Kgl. res. av 1. juli – distriktsinndeling i Troms.

1966 - 23. november – innstilling fra reindriftslovkomitéen – oppnevnt ved kgl. Res. av 29. april 1960.

1967 - Innstilling av 24. februar fra den Norsk-Svenske reinbeitekommisjon av 1964.

1968 - 1. juli – deling av Finnmark i Øst- og Vest-finnmark lappfogddistrikt.

1970 - 22. juni – Fylkesmannen i Finnmark, endring av beitetidene i distriktene 30 og 31.

1972 - 9. februar – Konvensjon Norge – Sverige.

1973 - Kgl. res. av 26. november – opprettelse av distriktene 19/32-Lakselvdal/Lyngsdal og 33T-Rendalen for norsk reindrift.

1975 - Nou 1975: 5 av 22. november 1974. Forskjellige spørsmål vedrørende reindriftens administrasjon, fagopplæring, veiledningstjeneste og forskning.

1976 - 1. oktober – ot. prp. nr 9 (1976-77) om lov om reindrift, tilrådning fra landbruksdepartementet.

1977 - 11. november – ot.prp.nr 24 (1977-78) om lov om reindrift.

1977 - Overenskomst mellom Sovjet og Norge av 11. februar.

1977 - Reindriftsavtalen opprettes.

1978 - Forskrift av 5. januar – endring av grensen mellom Troms- og Vest-Finnmark lappefogddistrikt, samt betegnelser på berørte reinbeitedisrikter.

1978 - 25. april – besl. O.Nr 50 – Odelstingets vedtak til lov om reindrift.

1978 - 9. juni – Lov om reindrift.

1978 - Forskrift av 28. juli – opprettelse av distrikt 40-Orda, som innebar reduksjon av arealene for distriktene 26-Lakkonjarga og 33-Spalca.

1981 - Reindriftssstyrets vedtak av 3. februar om deling av distrikt 16.

1981 - Reindriftsstyresak 18/81, deling av distrikt 24-Seiland.

1981 - Konvensjon av 3. juni mellom Finland og Norge.

1982 - Ot.Prp. Nr 17 av 5. november – lov i h.h. til konvensjon av 3. Juni 1981.

1985 - Reindriftsstyresak 9/85 – deling av distrikt 35-Favrosorda.

1989 - Grenser i sameland, utgitt av Samiske samlinger.

1991 - Mai – forslag – grensedragning mellom Øst- og Vest-Finnmark reinbeiteområder, utvalg: reindriftssjef Ole K. Sara, reineierne Mathis N. Eira og Aslak J. Eira,

1991 - Reindriftsstyresak 52/91 oppretting av distrikt 41-Bæskades.

1992 - St.Meldning nr. 28 (1991-92) En bærekraftig reindrift.

1993 - Landbrukdsepartementets høringsutkast endring av lov om reindrift.

Møteprotokoller for Områdestyret i Øst- og Vest-Finnmark, samt Reindriftsstyret for perioden 1980 – 1993.

Historisk oversikt over reinbeitedistrikter i Finnmark og Nord-Troms før 1934

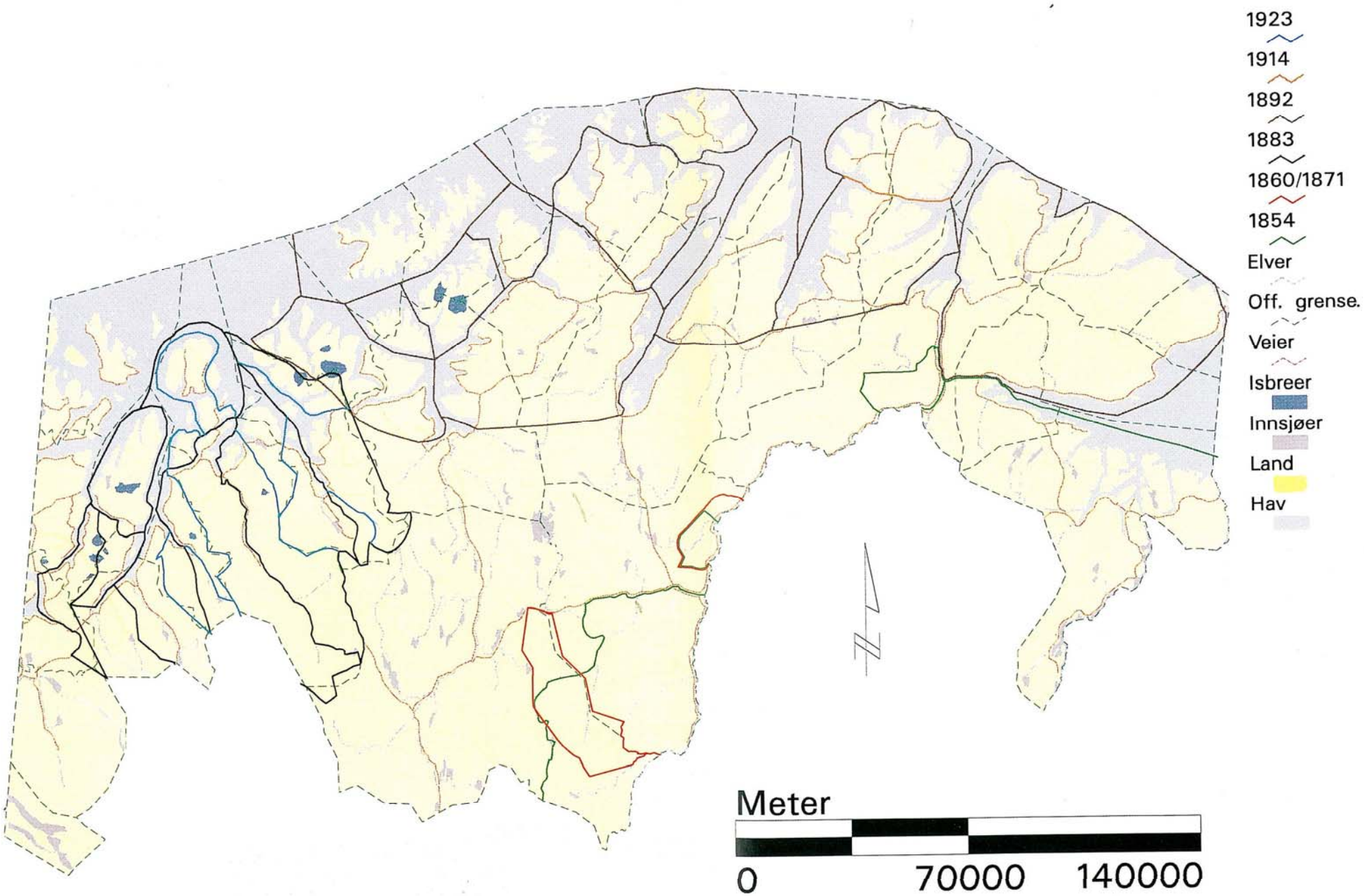

Produsert av Reindriftsadministrasjonen, Alta.
Trykket med tillatelse nr. LE3 2428 fra Statens kartverk.

Gjeldende inndeling av Finnmark og Nord-Troms i reinbeitedistrikter
(Fra henholdsvis 1934 og 1963 med senere endringer.) Beitetider i parentes

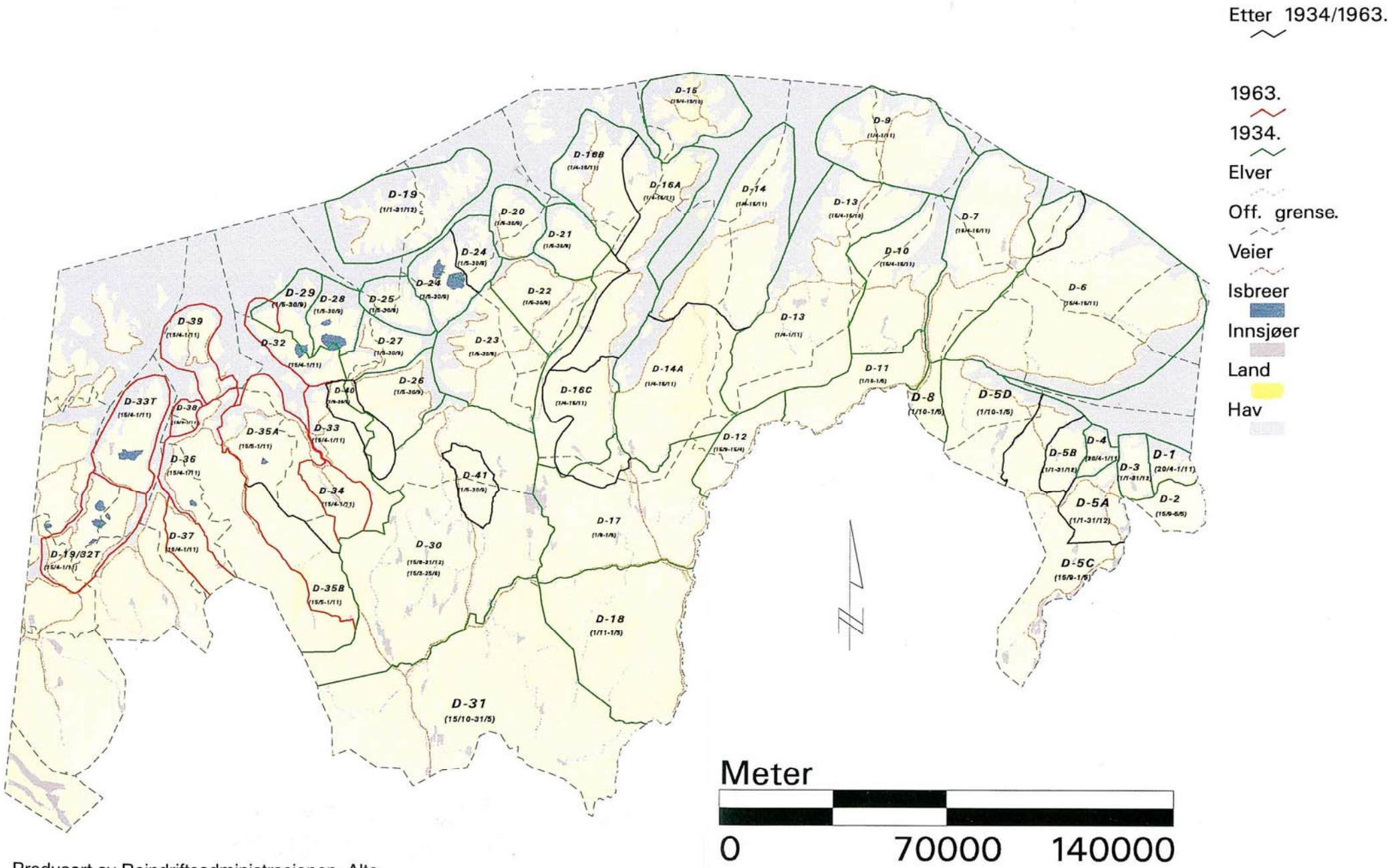

Produsert av Reindriftsadministrasjonen, Alta.
Trykket med tillatelse nr. LE3 2428 fra Statens kartverk.

Forslag til ny inndeling av Finnmark og Nord-Troms i reinbeitedistrikter

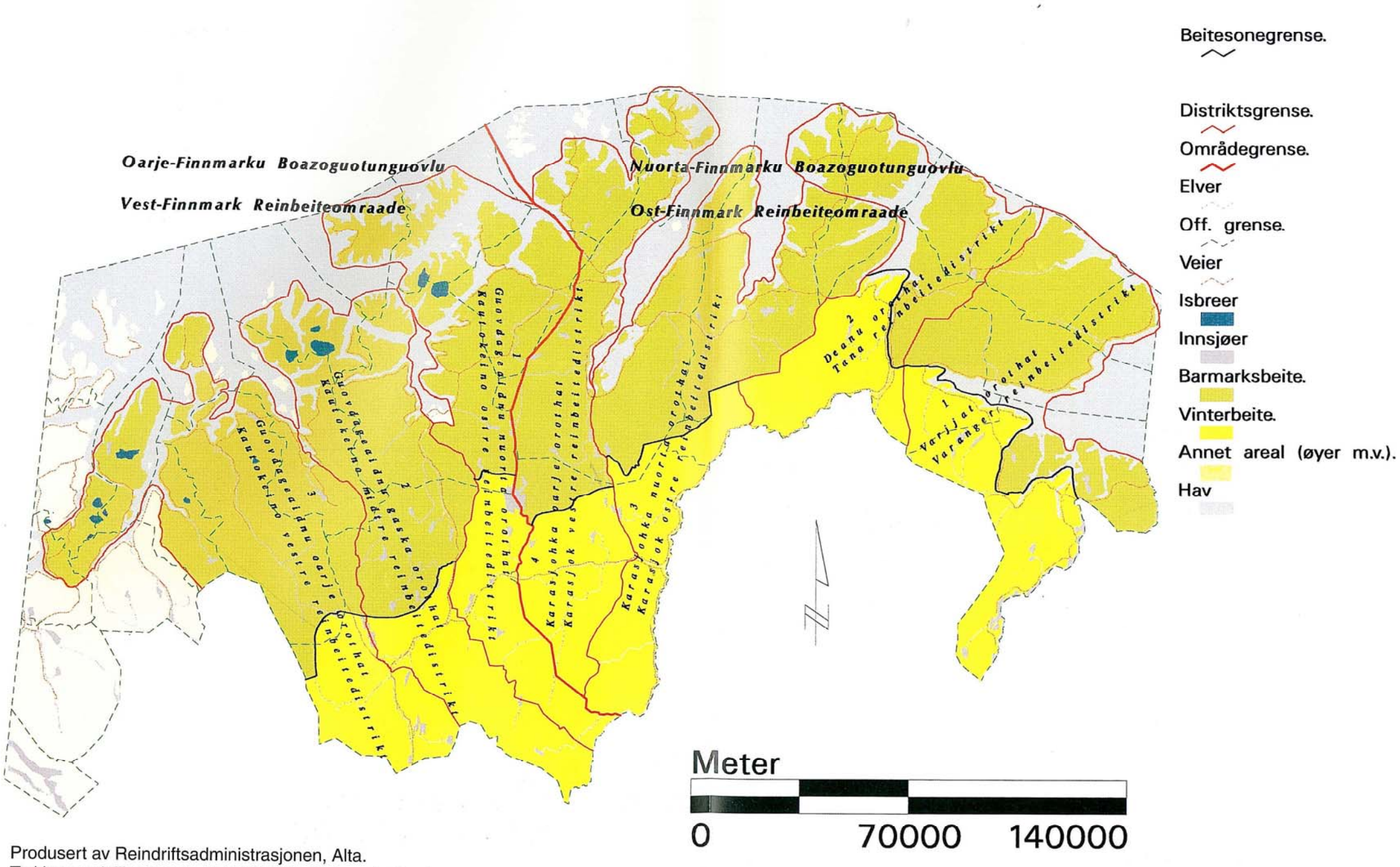

Produsert av Reindriftsadministrasjonen, Alta.
Trykket med tillatelse nr. LE3 2428 fra Statens kartverk.